

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ
FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ
Institut mezioborových studií Brno

Dítě v prostředí domácího násilí

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Vedoucí diplomové práce:
PhDr. Alena PLŠKOVÁ

Vypracoval:
Bc. Jan SYSLO

BRNO 2008

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená diplomová práce na téma „Dítě v prostředí domácího násilí“ je mým původním autorským dílem, které jsem vypracoval samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpal, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

.....

Bc. Jan Syslo

Poděkování

Děkuji PhDr. Aleně Plškové za odborné vedení a velmi užitečnou metodickou pomoc, kterou mi poskytla při zpracování diplomové práce. Rovněž děkuji pracovnícům odboru sociálně-právní ochrany dětí Magistrátu města Frýdku-Místku a vedení SKPV OŘ P ČR Frýdek-Místek za velmi užitečné informace k dané problematice.

Také bych chtěl poděkovat své manželce Lucii a dcerám Kristýně a Veronice za morální podporu a pomoc, kterou mi poskytly při zpracování diplomové práce, a které si nesmírně vážím.

OBSAH

ÚVOD	3
1. Domácí násilí jako sociálně - patologický jev	5
1.1. Znaky domácího násilí v ČR	7
1.2. Příčiny domácího násilí	10
1.3. Důsledky, oběti a pachatelé domácího násilí	14
1.4. Dílčí závěr	21
2. Dítě a domácí násilí	22
2.1 Dítě jako přímá oběť domácího násilí	24
2.2 Dítě jako nepřímá oběť domácího násilí	30
2.3 Dopad domácího násilí na děti	33
2.4 Rodina jako instituce s přítomností domácího násilí – sociologické hledisko	36
2.5 Dílčí závěr	38
3. Právní aspekty domácího násilí	39
3.1. Trestní zákon a trestní řád v kontextu s domácím násilím	39
3.2. Zákon na ochranu před domácím násilím č. 135/2006 Sb.	45
3.3. Policie ČR a domácí násilí	50
3.4. Projekt SARA	55
3.5. Dílčí závěr	58
4. Problematika domácího násilí ve vybraných zemích	59
4.1. Postup k řešení problému ve vybraných evropských zemích	59
4.2. Platné právní normy ve vybraných zemích	60
4.3. Dílčí závěr	66
5. Analýza případů domácího násilí	67
5.1. Metoda výzkumu	67
5.2. Cíl výzkumu	67
5.3. Hypotézy výzkumu	68

5.4. Případové studie	69
5.5. Statistické vyhodnocení údajů získaných z Bílého kruhu bezpečí, o.s., za období let 2005-2007	75
5.6. Vyhodnocení výzkumu	79
5.7. Dílčí závěr	81
Závěr	82
Resumé	84
Anotace	85
Seznam použité literatury	87
Poznámkový aparát	89
Seznam příloh	90

„Domácí násilí je nejrozšířenější formou násilí vůbec, přičemž je současně formou nejméně kontrolovanou a co do své frekvence a závažnosti nejvíce podceňovanou.“

Schneider, H.J.

(německý kriminolog)

„Člověk se nikdy nezbaví toho, o čem mlčí.“

Karel Čapek

ÚVOD

Projevy jednání majícího znaky domácího násilí jsou různé a vyskytují se v různých podobách a formách. Nejzávažnějším problémem je stále velká latence a obavy obětí domácího násilí problém řešit ze strachu možné odplaty ze strany násilníka. Nutno však podotknout, že doba již v tomto směru značně pokročila a oběti domácího násilí jsou více informovanější a odvážnější při oznámení a samotném řešení celé situace. Stálým problémem jsou osoby v blízkosti postižené rodiny domácím násilím, které s ní nežijí v přímém kontaktu a vnímají tuto skutečnost jako něco, do čeho nemají právo zasahovat. Vždyť se to děje za zavřenými dveřmi, v intimitě rodiny. Široká veřejnost stále vnímá tento problém jako soukromou záležitost, ve které se těžko orientuje a proto se raději do problému nevměšuje. Úsudky a názory jsou proto tedy velice různé a tak nakonec dojde k situacím, že si onen cizí člověk řekne, že je lepší do problému nezasahovat a všimnout si jen svých vlastních věcí kolem sebe.

Rodina je, nebo by alespoň měla být základním článkem každého státního uspořádání a tvoří výchozí bod celé společnosti, od kterého se odvíjí její další vývoj a rozvoj. Rodina by měla být místem, kde každý její člen nalezne své soukromí, bezpečí, jistotu, zázemí a hlavně lásku a pochopení svých nejbližších. Ne vždy je však tomu ve všech případech a rodina se stává místem strachu, nejistoty, obav a v neposlední řadě i násilí ve všech jeho podobách. Často vychází najevo skutečnost, že právě rodina je tím místem, kde silnější diktují svá pravidla a na svém „teritoriu“, kde nejsou nikým rušeni ani pozorováni beztretně ubližují slabším, tedy svým blízkým. Je až s podivem, že člověk, který dříve miloval, měl rád či snad projevoval určité sympatie vůči tomu druhému, je teď ten, který terorizuje, ubližuje a ztrpčuje život jen proto, že se mu ten

druhý znelíbil či jen proto, že mu dělá radost, když se jej někdo bojí. Najednou se rodina stane místem odkud není úniku, není pomoci a je zde jen beznaděj a strach! Rodina by měla být místem, kde má každý člen své soukromí a zázemí, kde se cítí bezpečně a šťastně. Mělo by to být místo, kam se člověk každý den rád vrací, protože tam najde lidi, kteří ho mají rádi, kteří dokážou vytvořit příjemné a klidné prostředí a kteří nedovolí, aby mu někdo ubližoval. Za poslední léta však vychází najevo, že se právě rodina stává místem, kde je slabším členům dlouhodobě ubližováno.

Doposud v průběhu vývoje lidstva platilo, že stát nemá právo vstupovat do soukromí rodiny a nemá se plést do jejích záležitostí. Násilí páchané v rodině však neohrožuje jen zdraví a život oběti, ale může negativním způsobem ovlivnit i vývoj dětí, které v tomto nezdravém prostředí vyrůstají. Jen stěží můžeme očekávat od dětí, které vyrůstaly, učily se a žily v prostředí domácího násilí, že budou pozitivně působit na své děti a že v jednání, které na nich zcela jistě zanechalo stopy, nebudou pokračovat. A to už přece není věc soukromá! Stát nemůže nečinně přihlížet k tomu, že jsou porušována základní lidská práva! Největším přáním obětí domácího násilí není pomsta a touha po odvetě, ale vytvoření takového vztahu, ve kterém dominuje atmosféra bezpečí a tolerance. Tito lidé jen chtějí žít normální život a chtějí v klidu a pohodě vychovávat svoje děti. Proto by mělo být cílem státních orgánů i nestátních organizací vytvoření uceleného systému opatření, který by na jedné straně účinně postihoval všechny projevy domácího násilí, ale na straně druhé také umožnil tam, kde je to ještě možné, upravení nemocných rodinných vztahů.

Obsah diplomové práce má zachytit nejen pojem domácího násilí, vznik a jeho průběh, ale hlavním cílem je zaměření se na prostředí domácího násilí a děti, které v tomto prostředí vyrůstají. Nesmím tedy opomenout specifikovat oběť domácího násilí, agresora, způsoby týrání a také samozřejmě sankce a trestní postihy, kterými může být jejich jednání postihováno.

Pro výběr zvoleného tématu jsem se rozhodl proto, že cítím velkou potřebu pokusit se promluvit k lidem, aby si uvědomili, že se nejedná o problém zanedbatelný a také proto, že jsem se v rámci své pracovní profese nesčetněkrát s domácím násilím osobně střetl a byl jeho nepřímým účastníkem. Účelem a snahou mé práce je formou komparací různých přístupů v odborné literatuře zachytit, popsat a zhodnotit daný fenomén, zdůraznit jeho závažnost a zřetelně deklarovat, že domácí násilí je věcí veřejnou nikoliv soukromou. Ohrožení důstojnosti člověka, jeho zdraví a života jsou hodnoty, které je zapotřebí chránit.

1. Domácí násilí jako sociálně patologický jev

Domácí násilí představuje široce rozšířený a zároveň nejméně kontrolovaný druh násilí, který v sobě zahrnuje všechny projevy psychického, fyzického a sexuálního násilí páchaného mezi osobami, které by k sobě měly mít nejbližší. Ještě donedávna bylo domácí násilí, byť jde o závažný celospolečenský fenomén, považováno spíše za okrajový problém naší společnosti. Nejen výzkumy ale také samotná praxe ukázala, že domácí násilí se vyskytuje v mnohem více rodinách, než by kdokoli z nás předpokládal. Termín domácí násilí vychází z anglického pojmu „domestic violence“ a označuje fyzické, psychické a sexuální násilí (tj. chování způsobující u jednoho z partnerů strach z druhého), které se odehrává v soukromí, je opakované a má eskalující tendenci. Zahrnuje veškeré násilí, které probíhá za zdmi domova, a může mít různé podoby: zneužívání, týrání, zanedbávání dětí, incest, násilí páchané na partnerce nebo partnerovi, trýznění seniorů, zdravotně postižených členů domácnosti, týrání svěřené osoby.¹

Pod pojmem domácí násilí rovněž tak rozumíme útoky, napadání, výhrůžky od blízké osoby s cílem ublížit či získat nad obětí převahu a moc. Je útokem na lidskou důstojnost, ohrožuje zdraví a ve vyhrcovaných případech i život oběti.²

Domácí násilí je fyzické, psychické nebo sexuální násilí mezi intimními partnery, tj. manžely, druhy apod. ke kterému dochází v soukromí, tedy mimo kontrolu veřejnosti, intenzita násilných incidentů se zpravidla stupňuje a u oběti vede ke ztrátě schopností včas zastavit násilné incidenty a efektivně vyřešit narušený vztah; (širší pojem „násilí v rodině“ zahrnuje také násilí páchané na dětech a násilí páchané na seniorech). Stručně ve výkladu viz. příloha č. 1.

Domácí násilí není spor, jednorázový incident, vzájemné potyčky mezi partnery. **Domácí násilí je jednostranné, agresor a oběť si nikdy nemění role!**³

Domácí násilí je fyzické, psychické anebo sexuální násilí mezi blízkými osobami, ke kterému dochází opakovaně v jejich soukromí a tím skrytě mimo kontrolu veřejnosti, intenzita násilných incidentů se stupňuje a vede ke ztrátě schopností včas tyto incidenty zastavit a efektivně vyřešit narušený vztah.⁴

Domácí násilí patří k nejčastější formě násilného chování v naší společnosti, ale také dokonce k nejčastější trestné činnosti, která je však svými aktéry velmi utajována.

¹ Policie České republiky, dostupné z <http://www.mvcr.cz/prevence>

² Magdalenium, o.s. pomoc obětem domácího násilí, dostupné z <http://magdalenium.cz/domacinasili>

³ Bílý kruh bezpečí, o.s., dostupné z <http://www.bkb.cz/domacinasili>

⁴ Dona linka, dostupné z <http://donalinka.cz/domacinasili>

Má různé formy, často začíná lehkým strkáním a může pokračovat políčkem, fackou, úderem a končit útokem se zbraní v ruce. Tělesné formy patří mezi ty, které jsou snáze identifikovatelné. Obtížná detekce a identifikace je typická pro formy citového týrání, soustavného ponižování, ironizování, posměšných poznámek a dalších útoků na lidskou důstojnost, které často provázejí i ostatní formy násilí v rodině a vytváří tak obraz typické rodinné komunikace. Násilí v rodině může mít také obraz sociální izolace, kdy jeden z partnerů záměrně udržuje svého partnera bez kontaktů se svojí rodinou, přáteli apod. Mezi partnerským násilím v rodině patří k častým formám ekonomické strádání, vykořisťování až područí. K závažným formám domácího násilí patří sexuální útoky.

Domácí násilí je tedy definováno jako násilí, ke kterému dochází mezi partnery v domácím prostředí. Všechny zdroje uvádějí, že je významně častější používání násilí ze strany mužů vůči ženám, i když existuje, a to nikoliv v zanedbatelné míře, i týrání mužů svými ženami. Druh partnerského, resp. domácího násilí, se může projevit v časných stádiích vztahu, někdy až po letech společného soužití. Domácí násilí je fenomén, pro který je typické opakování a platí pro něho nepsané pravidlo, že tak jak se opakují jednotlivé ataky, tak se stupňuje jejich intenzita až nabývají na krutosti. Pro zvládnutí domácího násilí je problém v ochotě vyhledat pomoc a popsat negativní formy komunikace se svým partnerem. Příčinou této neochoty až záměrného blokování je ambivalentní vztah oběti ke svému agresivnímu partnerovi, pocit studu a také pocit viny. Tak se paradoxně vytváří patologická závislost oběti na agresorovi a obráceně.

Domácí násilí je velmi zraňující, protože se děje mezi nejbližšími lidmi, porušuje právo bezpečného domova, má dopad na kvalitu života celé rodiny, ale mezi jeho následky patří i ta skutečnost, že osobnost oběti je stigmatizována a to je důvod, proč neopouští vysloveně tyranský způsob žití. Domácí násilí se může vyskytovat i mezi partnery rozvedenými, kteří žijí již odděleně anebo i mezi partnery, kteří spolu nikdy nežili, kdy jeden z nich - většinou muž - se neumí vyrovnat s rozchodem a ze své bývalé partnerky si učiní oběť svých agresivních choutek. Muži často zneužívají svá pracovní postavení, například ve státní správě, herci, sportovci a podobně. Zcela typickou charakteristikou je nízká ochota vyhledání pomoci ze strany oběti. Zahraniční studie jejichž metodologie i výběr souboru jsou odlišné, nicméně alespoň pro naši představu - ukazují, že ženy se v partnerském vztahu stávají obětí agrese velmi často a

tato čísla se pohybují v rozmezí 66-80%. Muži jsou obětí domácího násilí méně často a údaje se pohybují v číslech 25-33%.¹

Psychologové rozumí pod pojmem domácího násilí, násilí mezi partnery, které se odehrává v soukromí, je opakované a má stoupající tendenci. Týká se jak násilí mezi partnery, manželi, tak i násilí vůči starým lidem, dětem zdravotně postiženým. Pod pojmem domácí násilí můžeme zařadit také násilí dětí na rodičích. Jedná se zejména o rodiny neúplné, pouze s jedním rodičem, např. když dítě zůstává samo s matkou, může převzít roli jakéhosi pseudopartnera. Zároveň se však může proměnit v tyрана, který rozhoduje o veškerém dění v rodině.

Dítě si může vzít vzor i v některém rodiči – například syn, který je častým svědkem arogantního chování otce k matce, se k ní může začít chovat stejným způsobem. Agresivním chováním vůči rodiči se často vyznačují jedináčci. Jsou centrálním bodem rodiny, jsou do nich vkládány naděje i ambice rodičů. V komplikované situaci se rovněž ocitají prvorozené děti, které zažijí frustraci „sesazení z trůnu“ mladším sourozencem a záleží na rodičích, jak prvorozený syn nebo dcera tuto roli zvládne. Problematické může být též dítě nejmladší, které se narodí starším rodičům ve velkém časovém odstupu. Rovněž adoptované děti se mohou vůči rodičům chovat agresivně.²

1.1. Znaký domácího násilí v ČR

Chceme-li obětem domácího násilí skutečně účinně pomoci, měli bychom znát některé znaky, které vykazují tento fenomén, a respektovat prožívání oběti, i když ho nemusíme chápat a ztotožňovat se s ním. Novela trestního zákona chápe domácí násilí jako **"týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě nebo osoby blízké"**. Přičemž osobou blízkou se rozumí příbuzní v přímé linii, zpravidla manžel, manželka, sourozenci nebo jiné osoby v poměru rodinném nebo jemu podobném (partnerský vztah druhá a družky). Pracovníci pomáhajících profesí se často ptají, jak lze rozpoznat domácí násilí, co lze považovat za násilí v rodině, kdy by měli účinně pomoci a kdy jde o snahu o zneužití sociální sítě pod záminkou domácího násilí či vyřizování si účtů mezi partnery. Na tuto otázku lze obtížně odpovědět, lze však stanovit určité znaky domácího

---

¹ Vaníčková, E. *Domácí násilí*. Praha: Růžová linka, 2001, s.3-4.

² Čírtková, L., *Za zavřenými dveřmi*. Praha: Bulletin prevence kriminality MV ČR, 2001, s.18-19.

násilí a vykreslit obraz typické oběti. Z těchto charakteristik můžeme pak vycházet při rozpoznávání domácího násilí a volby metod při jednání s jeho protagonisty. Charakteristickými znaky, podle kterých lze domácí násilí identifikovat, jsou:

blízké vztahy intimního charakteru: násilí se odehrává mezi osobami, které jsou v příbuzenském vztahu nebo mezi osobami jinak blízkými (druh a družka apod.), nejedná se o lidi, kteří jsou vůči sobě lhostejní, bez současných či minulých citových vazeb

společné bydlení: oběť a násilník zpravidla bydlí spolu, žijí v jednom bytě nebo domě a oběť nemá možnost toto bydlení opustit (důvodem může být nedostatek finančních prostředků nebo i reálná hrozba toho, že agresor zdemoluje byt, rozprodá zařízení apod.)

společná propojenost: oběť a agresor jsou vzájemně úzce propojeni, mají spolu děti, vlastní společný majetek, mají často společný okruh přátel, když se oběť rozhodne ze vztahu odejít, riskuje, že přijde nejen o děti, ale i o dosavadní sociální prostředí, finanční a materiální prostředky

dlouhodobost: domácí násilí většinou eskaluje několik let (podle zkušeností z praxe žena často vyhledá pomoc až po 7 a více letech trvání násilí)

opakující se ataky: u domácího násilí nejde o jednorázové incidenty, nýbrž o nepřetržitý koloběh útoků, přerušovaný fázemi usmířování, slibů a obdobími relativního klidu (období klidu se však postupně zkracuje, zatímco období vytváření napětí a útoků se rozšiřuje)

stupňující se agresivita: útoky jsou s každým dalším opakováním brutálnější, objevily se na počátku rozvíjejícího se domácího násilí facka, na jeho konci může být vysoce nebezpečný fyzický útok, který zanechá celoživotní následky a může vést k ohrožení života a zdraví

skrytost: většinou se domácí násilí odehrává za zavřenými dveřmi domova; jde o uzavřené prostředí, kam se oběť i agresor stále vrací

obtížná postižitelnost a kontrolovatelnost: domácí násilí není vystaveno zrakům veřejnosti, odehrává se v soukromí bytu, jakýkoli zásah do tohoto teritoria agresora je obtížný a dokazování násilí je velmi složité (často proti sobě stojí tvrzení proti tvrzení, kdy dokazování leží na bedrech oběti, která často pod vlivem traumatu reaguje nepřiměřeně dané situaci a její výpověď působí nevěrohodně)

asymetrie ve vztahu: tento znak považujeme v domácím násilí za určující, projevuje se bezvýhradnou mocí agresora a naprostou bezmocí oběti, která je dlouhodobě udržovaná

v závislém, nerovnoměrném postavení, kdy agresor si vynucuje, aby oběť byla poslušná a dělala bez diskuse to, co on chce, přičemž k donucení používá násilí

pokračování násilí i po rozchodu: zkušenosti ukazují, že domácí násilí má tendenci přetrvávat i po odchodu oběti ze společné domácnosti zejména v těch případech, kdy má oběť s agresorem děti, které se stávají prostředkem dalšího týrání a vydírání.

Velmi obtížné je rozpoznání domácího násilí a jeho oddělení od partnerských problémů a krizí, při kterých si dva stejně mocní jedinci řeší problémy násilnou cestou. K rozpoznání znaků domácího násilí slouží výpověď oběti a pracovník by měl vědět, na co se v otázkách zaměřit. Doporučuje se doptávat se na zahájení násilí, jeho vývoj a formy, poslední násilný atak apod. Lze používat otázky typu: Kdy vás poprvé napadl? Jak to začalo? Co předcházelo napadení? Co jste dělala vy po prvním útoku? Jak dlouho domácí násilí trvá? Jak často se děje? Co bylo poslední napadení? Jaké bylo nejhorší napadení? Máte (měla jste) po napadení nějaké obtíže? Byla jste u lékaře? Zasadila už policie? Co se děje nyní? Co se stalo, že jste teď vyhledala pomoc?¹ Obětem, v tomto případě slouží i tzv. bezpečnostní plán pro oběti domácího násilí viz. příloha č. 2.

Za klíčové znaky domácího násilí tedy můžeme považovat.

Opakování a dlouhodobost – z jednoho útoku jakéhokoli charakteru ještě nelze určit, zda jde o domácí násilí. Může to však být jeho začátek.

Eskalace – od urážek se stupňuje k psychickému snižování lidské důstojnosti až k fyzickým útokům a závažným trestným činům ohrožujícím zdraví a život.

Jasně a nezpochybnitelné **rozdělení rolí** osoby ohrožené a osoby násilné – domácí násilí nejsou vzájemná napadání, hádky, rvačky, spory, kde se role osoby násilné a osoby ohrožené střídají.

Neveřejnost – probíhá zpravidla za zavřenými dveřmi bytu či domu, stranou společenské kontroly.

Aby skutek byl domácím násilím, musí být naplněny všechny znaky!

Za hlavní projevy domácího násilí považujeme.

Psychické násilí – zastrasování, zlé pohledy, výhrušná gesta, předvádění zbraní, ničení věcí, ubližování jiným v přítomnosti ohrožené osoby. Zvýšená kontrola všeho, co ohrožená osoba dělá – kam jde, s kým mluví, co říká, kdy se vrátí, omezování

¹ Kolektiv autorů, *Měsíčník Policista*. Odbor prevence kriminality MV ČR....Praha: leden 2006, s. 20-24.

samostatnosti a rozhodování o sobě. Kritizování a ponižování – nadávky, zesměšňování, snižování schopností, zpochybňování duševního zdraví, zlehčování obav, přehlížení přání a potřeb. Vyhrožování a vydírání – nucení k poslušnosti, vyhrožování bitím, přerušování kontaktů, sebevraždou, vydírání přes děti, vnoučata, vyvolávání pocitů viny.

Fyzické násilí – násilí namířené proti vám či vašim dětem (případně oblíbenému zvířeti). fackování, kopání, škracení, bití či mlácení o zeď či nějakým předmětem, rány, pěstí, ohrožování zbraní, pokus zabít vás či někoho vám blízkého, vyhrožování a podobně.

Sociální násilí – izolace od příbuzných a přátel – zákaz přijímat návštěvy, svým chováním odrazovat návštěvníka od dalších návštěv, zákaz telefonovat, dívat se na TV, doprovázení např. k lékaři, na úřady.

Citové a ekonomické zneužívání – zamezení přístupu k financím (i vlastním), vydírání, vynucování přepsání bytu, nemovitosti.

Sexuální násilí - používání síly či výhrůžek za účelem donutit vás k sexu nebo sexuálním praktikám, které odmítáte.

Destruktivní kritika - nadávání, obviňování, pokořující poznámky či gesta.

Nátlaková taktika - nátlak obviňováním či jinou formou zastrašování, nečestné ovlivňování dětí, rozkazování, co máte dělat, zabraňování spánku či odepírání potravy.

Izolace - bránění navštívit příbuzné či přátele, odmítání dát vám klíče, sledování telefonátů, otevírání pošty, pronásledování, nečekané kontrolní návštěvy či telefony.

Znevažování či podceňování vaší osoby - ponižování ve společnosti, neposlouchání či přerušování hovoru s cílem dát vám najevo, kdo má skutečnou moc, nebo jiný způsob, jak vás zesměšnit.

Vydírání sebedestruktivním chováním - vyhrožování sebevraždou či jinými formami sebepoškozování nečiníte-li, co si přeje nebo **kombinace výše uvedených projevů**.¹

1.2. Příčiny domácího násilí

Domácí násilí a příčiny jeho vzniku jsou spatřovány v rodině, v jejím sociálním klimatu a v její funkčnosti. Oběťmi domácího násilí se mohou stát ženy, děti, muži i senioři, kteří prožité trauma mohou řešit různým způsobem:

---

¹ Tošnerová, T. *Za zavřenými dveřmi*. Praha: Bulletin prevence kriminality MV ČR, 2001, s. 13.

- drogovou nebo alkoholovou závislostí
- sebedestruktivním chováním v podobě sebevražednosti nebo pokusů o sebevražedné chování
- poruchami příjmu potravy (bulimie) aj.

U dětí je to často transformace prožitého traumatu do podoby dalšího patologického chování:

- šikanování
- agresivita
- výbušnost nebo naopak přílišná pasivita a nezájem.

Podoby domácího násilí mohou být fyzické, psychické, sexuální nebo i jejich kombinace. Intrafamiliární sexuální zneužívání dětí je patologickým jevem s vysokou latencí. Prokazuje se vliv modelového chování a transgeneračního přenosu. Pro oběť mají formy domácího násilí celoživotní následky. Krizová intervence a terapie má pro oběť domácího násilí zásadní význam. Velké možnosti pro eliminaci a prevenci domácího násilí přinášejí nové programy a nové přístupy realizované v zahraničí.¹

Není jednoduché odpovědět na otázku proč vůbec existuje domácí násilí. Ještě složitější je vystopovat příčiny domácího násilí v konkrétním případě u určité partnerské dvojice.

Původní názory

Původně se mluvilo pouze o domácím násilí páchaném na ženách. Domácí násilí bylo proto vnímáno jako produkt typicky mužské společnosti. V případech domácího násilí jde o uplatňování moci a kontroly v duchu psaných i nepsaných norem a rolových stereotypů patriarchální společnosti. Agresivní muži týrající své partnerky věří, že budou tolerováni společností.

Dnešní názory

Dnešní názory počítají ne s jednou, ale s více příčinami, které působí současně a vzájemně se prolínají a posilují. V jednotlivém případě domácího násilí mohou být různě „namixovány“.

---

¹ Vykopalová, H. *Násilí v rodině*. Praha: Čtvrtletník Kriminalistika MV ČR, duben 2001, dostupné z <http://mvr.cz>.

Příčiny a faktory ovlivňující vznik domácího násilí můžeme rozdělit do čtyř úrovní či pater:

1. společnost (převládající názory společnosti - duch doby), například existence mýtů pomáhá ospravedlnit a bagatelizovat násilí za zavřenými dveřmi.

2. konkrétní sociální prostředí a životní situace (situační faktory), například nezaměstnanost a jiné stresové situace mohou usnadnit vznik domácího násilí.

3. rodina (příčiny vyplývající z dění a vztahů uvnitř rodiny), tento faktor souvisí zejména s kvalitou vztahu mezi dospělými partnery. Klíčový je moment, kdo a jak uplatňuje v rodině moc a kontrolu.

4. jednatel (individuální příčiny domácího násilí), jde zejména o povahové zvláštnosti útočníka jako např. sklon k agresivnímu chování, negativní emocionalita, sebestřednost atd.

Společnost

- tolerantní postoj společnosti vůči domácímu násilí
- patriarchální náhled na rodinu – muž má rozhodovat
- tabuizace domácího násilí
- lhostejnost okolí

Rodinná výchova

- transgenerační přenos násilných vzorců jednání do dospělosti
- identifikace s agresivními vzory chování
- dominantní, násilnický otec vyvolává u dívek tendence ztotožnit se s rolí oběti

Osobnostní charakteristika agresora

- zvýšená agresivita
- závislost na návykových látkách
- anomální osobnost
- psychické problémy či psychiatrická onemocnění

Sociální situace vyvolávající stres

- ztráta zaměstnání
- sociální izolace
- finanční problémy

Rizikové faktory doprovázející vznik domácího násilí mezi blízkými osobami:

- vynucená sociální izolace
- finanční závislost na partnerovi

- péče o děti v rámci mateřské a rodičovské dovolené
- zdravotní postižení a omezení
- vyšší věk a bezmocnost seniorů
- přechod z aktivní zaměstnanosti do starobního či jiného důchodu
- nezvládnuté rodičovství a výchova dětí
- závislosti násilné osoby¹

V průzkumu BKB se jako příčina domácího násilí často opakuje povahové založení partnera. 37% obětí uvedlo povahové rysy jako hlavní, určující příčinu domácího násilí. V odpovědích klientů se dále vyskytly jako subjektivně předpokládané příčiny alkohol (dokonce v 50%), domácí neshody (34%) a psychická nemoc (30%). Další momenty (např. vliv rodičů, neúspěchy v práci, patologické hráčství, drogy, těhotenství) se umístily až daleko v poli za přirozeným povahovým založením. Rodina by měla tvořit základní článek každého státního uspořádání a tvoří výchozí bod celé společnosti, od kterého se odvíjí její další vývoj a rozvoj. Měla by být místem, kde každý její člen nalezne své soukromí, bezpečí, jistotu, zázemí a hlavně lásku a pochopení svých nejbližších. Ne vždy je však tomu tak ve všech případech. Rodina se pak stává místem strachu, nejistoty, obav a v neposlední řadě i násilí, ve všech jeho podobách. Nedaří se je přesvědčit, že domácí násilí je genderově podmíněný problém, a to i přesto, že ze všech, a to i ze světových výzkumů vyplývá, že 96% jeho obětí jsou ženy. V 69% případů jsou násilí páchaném na svém rodiči přítomny děti.

Je pravda, že v naší společnosti došlo v posledních letech v této oblasti k významnému posunu, a to nejen z hlediska moci zákonodárné, tak i soudní. Již od 1. ledna 2007 vešly v účinnost některé změny v zákonech na ochranu obětí domácího násilí. Do našeho právního řádu se po mnoha letech snažení, zejména neziskových organizací, dostal institut vykázaní násilné osoby ze společného obydlí na dobu 10 dnů v souvislosti se zákonem č.135/2006 Sb, kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím. Je pravdou, že v mnoha případech je respektováno právo dítěte vyjádřit svůj názor ke všem opatřením, která se ho dotýkají, a v mnoha soudních řízeních ve věci svěřením dítěte do péče jednoho z rodičů, případně úpravy styku s rodičem, jemuž dítě nebylo svěřeno do péče, je s dítětem jednáno jako s rovnoprávným subjektem soukromoprávních vztahů. Skutečnost, že dítě má právo na

---

¹ Kolektiv autorů, *Jednání policistů s obětí trestného činu*. Ostrov: Bílý kruh bezpečí, o.s. ve spolupráci MV ČR, Odbor prevence kriminality, 2003.

styk s oběma rodiči není účelově zaměřována za jeho povinnost k takovému styku, a přání a zejména oprávněný zájem dítěte jsou respektovány.

Bohužel je však stále nejen smutnou, ale zejména alarmující skutečností, že je dítě nuceno ke styku s rodičem, kterého oprávněně odmítá. V mnoha soudních rozhodnutích se odráží alibistické stanovisko soudních znalců, že se „rodič dopouští násilí jen na matce, nikoliv přímo na dětech, a tudíž nemůžeme hovořit o jeho snížených výchovných kvalitách a schopnostech. Nejsou výjimkou ani případy, kdy jsou soudním rozhodnutím násilníkům svěřeny děti do přímé péče s odůvodněním, že majetkové, případně bytové poměry tohoto rodiče jsou lepší. Pod vlivem militantních psychologů a dalších osob s nimi spolupracujících se nejen do českého opatrovnického, ale i trestního soudnictví dostal pojem „syndromu zavrženého rodiče“. Pod dojmem zcela zavádějícího překladu (v originále "parental alienation syndrome" tedy syndrom odcizeného rodiče) jsou již jmenováni specializovaní soudní znalci na problematiku resp. diagnózu, která však oficiální diagnózou vůbec není.¹

1.3. Důsledky, oběti a pachatelé domácího násilí

Agrese

Útočné či výbojné jednání, projev nepřátelství vůči určitému objektu, úmyslný útok na překážku, osobu, předmět stojící v cestě k uspokojení potřeby (reakce na frustraci). Biologicky jakákoliv fyzická akce nebo hrozba akcí, kterou jednotlivce zmenšuje svobodu nebo genetickou způsobilost jiného jednotlivce. Agrese může být buď potlačena a projevit se krátkodobě podrážděností nebo dlouhodobě psychosomatickými důsledky a být přesunuta, ritualizována nebo symbolizována, anebo se může projevit otevřeně.

Agresivita

Útočnost. V etologii tendence k hrozbě nebo útočnému jednání, vůči druhému jedinci vlastního druhu – tzv. agresivita vnitrodruhová, anebo vůči druhému jedinci jiného druhu. Převážně jde o získání potravy, pohlavního partnera, teritoria nebo postavení v hierarchii skupiny. V přírodě usměrňuje počet příslušníků druhu, rozmístění, výběr nejvhodnějších jedinců pro rozmnožování a nejvhodnějších vůdců skupiny. Většinou nejde o zabití nebo zmrzačení soupeře. Obvykle se nepoužívá nejsilnějších zbraní, jejich použití je pouze naznačeno, i když existují výjimečné pří-

---

¹ Kolektiv autorů. *Časopis Policista 1/2006*. Dostupné z <http://www.mvcr.cz>.

pady s úmyslem zabití, např. vraždění mladým samcem ve společenství lvů, zeber nebo šimpanzů. U člověka může jít:

- reakci na pocit osobního ohrožení,
- trvalejší osobnostní rys,
- symptom duševní poruchy nebo choroby.

Příčinou je často frustrace, úzkost, vnitřní napětí. Psychoanalýza pokládá obranné a útočné reakce za projevy primárního pudu. Agresivita se může projevovat skrytě, ve fantazii a myšlení, otevřeně sociálně tolerovanými formami, k nimž patří vyhocené a sportovní fandovství, posměch, kritické postoje projevované k soc. okolí a veřejným institucím, soutěživé prosazování kariéry.¹

Důsledky domácího násilí

Empirická šetření podávají přesvědčivé důkazy o závažnosti důsledků domácího násilí. V nizozemském výzkumu referovala čtvrtina obětí o poklesu sebedůvěry, konkrétně 26 %, 16 % obětí trpělo depresivními stavy a 12 % týraných osob si stěžovalo na problémy s navazováním vztahů. Vedle obvyklých poznatků však průzkum doložil i existenci neuvědomovaných následků domácího násilí. Bylo zjištěno, že oběti domácího násilí mají větší zdravotní potíže somatického i psychického rázu než normální populace bez zkušeností s domácím násilím. Vedle viktimologických výzkumů založených na „self reportu“ (tj. vlastního sdělení) obětí je nutné zmínit i klinické studie využívající standardizované diagnostické nástroje pro identifikaci následků domácího násilí. V těchto studiích jsou jako typické důsledky domácího násilí zjišťovány úzkostné stavy, deprese, kognitivní distorze, disociativní poruchy atp., tedy symptomatika, kterou lze podřadit převážně pod posttraumatickou stresovou poruchu. Použití některých standardizovaných psychologických testů, např. Minnesota Multiphasic Personality Inventory (MMPI Minnesotský osobnostní dotazník) vedlo totiž k dezinterpretacím a oběti násilí byly mylně diagnostikovány jako schizofrenní či jako hraniční osobnosti (borderline). Takovou „psychiatrizační“ obětí násilí považuje autorka za nešťastnou. V teoretické reflexi jsou důsledky domácího násilí vymezovány v různých kontextech.

V právním kontextu je domácí násilí charakterizováno jako jev, který vede k porušování základních lidských práv a svobod. Řada mezinárodních dokumentů

---

¹ Hartl, P., Hartlová, H., Psychologický slovník. Praha: vydavatelství Portál, 2000, s. 22-23.

explicitně zmiňuje, že právo nebýt vystaven či vystavena domácímu násilí je základním a univerzálním lidským právem. Základní kámen v tomto ohledu položila Deklarace o odstranění násilí na ženách, kterou přijalo v prosinci 1993 Valné shromáždění OSN. Tato deklarace se stala východiskem pro aktivity a procesy dalších institucí a orgánů včetně Rady Evropy. Je fakt, že Česká republika byla ve zprávách o dodržování lidských práv sestavovaných Komisí pro lidská práva OSN opakovaně kritizována za nedostatečnou ochranu obětí domácího násilí. V právním kontextu je tedy kladen důraz na fakt, že domácí násilí výrazným způsobem narušuje kvalitu života oběti. V počátečních fázích omezuje její důstojnost, později pak ohrožuje i její zdraví a často i život.¹

Dlouhodobým následkem zažitého násilí mezi rodiči může být nápodoba a opakování modelu násilných partnerských vztahů ve vlastní dospělosti. Teze o transgeneračním přenosu násilí je dnes odborníky všeobecně přijímána. Také ve vývojové kriminologii je násilí v rodině vnímáno jako silný rizikový faktor. Není-li dostatečně kompenzováno projektivními faktory (např. příznivé působení školy), může usnadnit cestu do kriminální kariéry či naopak kariéry oběti. Na otázku, jaké okolnosti či faktory rozhodují o tom, která koncepce (tj. kriminogeneze či viktimogeneze) se reálně uplatní, nelze dnes dát jednoznačnou odpověď.²

V psychologickém kontextu je z pohledu důsledků domácího násilí zvýrazňováno hledisko jeho přímé (primární) oběti. Mnohé způsoby reagování oběti na násilí páchané blízkou osobou jsou totiž málo srozumitelné. Tolerování násilí, snášlivost, nečinnost až apatie ze strany oběti vyvolávají přinejmenším údiv, někdy až zpochybnování závažnosti problému domácího násilí. Proč neodejde? Proč si to nechá líbit? Možná se jí to líbí? To jsou nejtypičtější laické otázky, které signalizují zásadní neznalost podstaty a zvláštností dynamiky násilí, které je označováno jako domácí násilí. Uvnitř partnerských vztahů může totiž docházet k rozmanitým podobám a variantám násilných incidentů. Ne všechny však lze označit jako domácí násilí. Skutkovou podstatu domácího násilí vystihuje výraz „týrání“, které podle měřítek obecného morálního úsudku činí soužití sotva snesitelným. Dominujícím psychologickým znakem týrání je uplatňování moci a kontroly nad obětí právě cestou používání násilí - fyzického, psychického, sexuálního, ekonomického atp. Na této jaderné charakteristice domácího násilí je vystavěn i rakouský „Gewaltenschutzgesetz“

¹ Čírtková, L. *Domácí násilí*. Policejní akademie ČR Praha: Časopis Kriminalistika, 2006, dostupné z <http://www.mvcr.cz/casopisy/kriminalistika/2006/03/cirtkova.pdf>.

² Čírtková, L.: *Forenzní psychologie*. Plzeň: Nakl. Aleš Čeněk, 2004, s. 431.

(zákon na ochranu před násilím), který Evropská unie vyhodnotila jako „best practice“ neboli nejlepší přístup k řešení. Doporučuje jej jako model pro komplexní sociálně-právní řešení případů domácího násilí.¹ Dearing v diskusi o podstatě domácího násilí upozorňuje na nebezpečí, které pramení ze zaměňování pojmů rodinná rozepře či konflikt na straně jedné a domácí násilí na straně druhé. V případě konfliktu jde o „singulární, situačně podmíněnou záležitost mezi dvěma konfliktními stranami, jejichž vztah není tematizován a - z nedostatku schopnosti diferencovat – je hodnocen jako symetrický. Naproti tomu násilí je funkcionální: jeho cílem je stabilizace nadvlády a kontroly. Násilí nezuří slepě, slouží prosazování zájmů.“ Podle Dearinga je důležité používat správné pojmy, označovat jevy správnými názvy. Domácí násilí není hádka, ve které vedou spor dvě rovnocenné strany. Domácí násilí likviduje symetrický vztah partnerů, vytváří jasné dělení rolí na kontrolující, násilnou osobu a osobu ohroženou, závislou. Pochopení této podstaty domácího násilí je klíčem k porozumění tomu, jak se chová oběť. Setrávání v blízkosti agresora, útěky a opakované návraty k němu, podání a vzetí zpět trestního oznámení se pak jeví jako srozumitelný důsledek násilného vztahu. V prožívání a chování oběti se uplatňují i další konkrétní faktory:

- strach z reakcí násilné osoby
- rozsáhlé oslabení ohrožené osoby ve fyzickém, psychickém, emocionálním a morálním ohledu (paralely na tzv. stockholmský syndrom a identifikaci s agresorem)
- iluze přetrvávajícího vztahu (emocionální ambivalence a nejistota oběti ohledně jejího vztahu k týrajícímu partnerovi)
- nejasnost ohledně připsování zodpovědnosti za násilí (vyvíňování násilníka, sebeobviňování oběti, normalizace násilí ve vztahu)
- stud ze zveřejnění
- obavy o ztrátu dětí
- sociální izolace (omezení kontaktů navenek, zbavení vnější sociální opory)
- obavy ze ztráty sociálně ekonomické úrovně.

Psychologie vysvětluje dynamiku domácího násilí pomocí koncepce naučené bezmoci, která byla objevena v experimentech M. E. P. Seligmana (1975). V počátečních fázích je oběť projevy násilí ze strany blízkého člověka zaskočena,

---

¹ Dearing, Halley, 2000, Dearing, A. – Halley, B.: Das Österreichische Gewaltschutzgesetz. Wien: Verlag Österreich, 2000 in Čírtková, L. 2006, dostupné z <http://mvcr.cz>.

neutralizuje je pomocí různých mechanismů manipulace s realitou (už se to nebude opakovat, zavinila jsem to atp.). V další fázi získává zkušenost, že nemůže násilí kontrolovat. To vede ke ztrátě aktivity a motivace hledat řešení, objevuje se ztráta sebevědomí, emocionální deficity (sklíčenost, apatie) a také kognitivní distorze (je to normální, neexistuje dobré řešení, nikdo mi neuvěří a nepomůže).

Sebezničující reakce reprezentují paradoxní účinky viktimizace blízkým člověkem. Objevují se především u dlouho trvajícího týraní, a zahrnují zejména následující jevy: popírání viny útočnicka, minimalizaci následků a popírání viktimizace. Pro vznik sebezničujících reakcí je podstatná osobní zkušenost s fenoménem „Jackyll a Hyde“. Někteří autoři předpokládají, že rozhodující pro paradoxní účinky domácího násilí není ani tak periodický výskyt agrese, jako spíše nevypočitatelné střídání dvou modalit chování na straně násilné osoby. Oběť je decimována střídáním neutrálních či laskavějších podob vztahu s hrubou fyzickou agresí doprovázenou zjevným nepřátelstvím. Čím vyhrocenější a vyprofilovanější jsou obě tyto krajnosti, tím pravděpodobněji dochází ke vzniku paradoxní vazby týrané osoby na partnera. Hlavně se toto týká syndromu týrané ženy, který byl jako odborný pojem do literatury zaveden v raných 80. letech, kdy bylo explicitně tematizováno násilí na ženách. Diskuse o genderovém rozdělení rolí při domácím násilí probíhá v sociálních vědách přibližně 15 let. Lze očekávat, že povede k ustálení pojmu „syndrom týraného partnera“, který nahradí původní termín vázaný pouze na ženské oběti domácího násilí.¹

Oběti a pachatelé domácího násilí

I v našem průzkumu se potvrzuje teze, že domácí násilí jde napříč sociálně demografickým spektrem a je tedy nezávislé na materiálním zázemí rodiny, vzdělání, profesi a věku partnerů a dokonce i na typu partnerského vztahu. Nejvyšší výskyt domácího násilí jsme registrovali mezi manželi. Ve srovnání s násilím mezi manželi se propadá výskyt násilných incidentů uvnitř volného partnerského vztahu typu druh-družka zhruba na jednu třetinu. Bývalí manželé nepatří mezi typické aktéry jevů domácího násilí. Konflikty mezi bývalými manželi a tzv. vyrovnávání účtů má zřejmě jinou tvář a podobu než domácí násilí. Dlouhotrvající a eskalující fyzické, psychické a sexuální útoky proti bývalým manželským partnerům jako reakce na rozvod jsou tedy v našich podmínkách spíše výjimkou. Spíše se setkáme s domácím násilím, které

---

¹ Čírtková, L. *Domácí násilí*. Policejní akademie ČR Praha: Časopis Kriminalistika, 2006, dostupné z <http://www.mvcr.cz/casopisy/kriminalistika/2006/03/cirtkova.pdf>.

přetrvává i po rozvodu partnerů, kteří spolu sdílejí společné bydliště. To nasvědčuje tomu, že v našich podmínkách mnohdy rozvod nic neřeší. Partneři jsou nuceni i nadále setrvávat společně „pod jednou střechou.“

Hlavní okolností je však fakt, že v živých případech se primární agresori nemusí obávat žádného citelného postihu, a proto je nic nevede k tomu, aby s násilím přestali. I v českých rodinách je typickým agresorem muž. Podle výsledků z dotazníků to platí v 97,8 % řešených případů. Opačná pozice, tj. muž v roli oběti domácího násilí, je podle zkušeností Bílého kruhu bezpečí ojedinělým případem. Nicméně i s takovými výjimkami jsme se již setkali.

Vzdělání týraných žen. 54 % týraných žen má alespoň středoškolské vzdělání. To znamená, že domácím násilím nejsou zdaleka postihovány pouze ženy, kterým chybí schopnosti se kvalifikovaně uplatnit ve světě práce a neexistuje typická oběť domácího násilí. I když disponuje v neprivátní oblasti života efektivními strategiemi, je pracovně i společensky zdatná, může být zcela naivní a bezbranná vůči domácímu agresorovi.

Zachránci jsou lidé, kteří přicházejí do poradny Bílého kruhu bezpečí hledat pomoc pro někoho ze svého okolí. Role "zachránců" využívají nestátní organizace v Evropě i v USA, aby je zapojily jako aktivisty do různých programů prevence domácího násilí směřujících především k mužské populaci.

Asistence dětí. 80 % dětí je přímými svědky násilných incidentů mezi rodiči nebo jsou s následky týrání matky konfrontovány takřkajíc mlčky a pokradmu, například registrují tělesná zranění matky či odezírají její psychické problémy jako strach, sklíčenost a překrucování toho, co se stalo.

Dvojitá tvář pachatelů. 63% dotázaných žen uvádí, že jejich partner má dva vzorce chování. Laskavé a přátelské chování, které prezentuje na veřejnosti, a násilnické chování vůči své partnerce v privátním prostředí. Způsobuje to oběti výrazné komplikace, obavy svěřit se, se svým trápením další osobě, neboť se obává, že jí okolí neuvěří.¹

V současné době je k dispozici několik výrazných a častých typů pachatelů domácího násilí:

- rozpadlý alkoholik
- stresovaný slaboch
- nepolepšitelný násilník či „sociální sadista“

---

¹ Odbor prevence kriminality MV, *Tiskový servis*. Praha: Výběr – březen, 2001, s. 2-3.

- domácí násilník – pedant, bazírák, pro okolí slušný člověk, fenomén dvojí tváře
- normální násilník – „oběť“ vlastního špatného dětství
- reaktivní násilník – reakce na domnělé nebo skutečné ústrky ze stran partnera/partnerky, jasný a nápadný start – začátek incidentů, celkem dobrá prognóza, neboť příčina je pravděpodobně vztahová, interpersonální
- jiný pachatel – sběrný koš pro ostatní konstelace příčin a důležitých spouštěčů.¹

Typologií obětí je celá řada, ale mezi nejpoužívanější patří typologie obětí podle zažitého trestného činu, do které jsou zahrnuty oběti přímého fyzického násilí, oběti sexuálního násilí, oběti domácího násilí a oběti podvodu či majetkové újmy. Dále pak typologie obětí podle reakce na trestný čin, která je rozlišena na oběti dle intenzity chování a typologie obětí podle interakce oběť – pachatel v době kolem spáchání trestného činu, která patří mezi nejznámější a poukazuje na pět základních typů obětí:

- **zúčastňující se oběť** – tato oběť pachatele zná a jejich vzájemná interakce ovlivňuje motivaci pachatele. Zúčastňující se oběť je právě jedním z aktérů domácího násilí
- **nezúčastňující se oběť** – v tomto případě nedochází ke vzájemné interakci mezi pachatelem a obětí, takže oběť nemá možnost vnímat blížící se nebezpečí
- **provokující oběť** – taková oběť podcenila nebezpečnost situace a záměrně nebo bezděčně se vystavila nebezpečí. Podle některých názorů je to právě provokace oběti, která vyvolává násilné akty útočnicka
- **latentní oběť** – u této oběti se kumulují všechny faktory, které nejsou veřejnosti známy. Jedná se o takové trestné činy, které trvají velmi dlouhou dobu a jejíž oběť nedokázala sdělit to co jí trápí. Její oznámení totiž naráží na emocionální bariéry a předsudky
- **nepravá oběť** – zde se v podstatě jedná o člověka, který se ocitl v nesprávný čas na nesprávném místě. Útok byl původně namířen někam jinam, popřípadě na někoho jiného.²

Obětí se může stát doslova a do písmene každý člověk. Oběťmi domácího násilí tedy mohou být jak muži tak i ženy. Oběťmi rodinného násilí, děti nebo senioři a to ve všech možných variantách. Obecně můžeme říci, že tam, kde ve vztahu existuje výrazná asymetrie moci, tam vzniká poměrně velké riziko některé z forem domácího

¹ Kolektiv autorů, *Jednání policistů s obětí trestného činu*. Ostrov: Bílý kruh bezpečí ve spolupráci MV ČR, Odbor prevence kriminality, 2003.

² Čírtková, L. *Kriminální psychologie*. 1. vyd. Praha: Eurounion 1998, s. 255.

násilí. Existují ovšem i různorodé rizikové faktory, které ke vzniku násilí mohlo přispět. Jedná se o faktory osobnostní, přičemž někteří lidé mohou být náchylnější k roli oběti, faktory behaviorální, související s rizikovým a nezodpovědným chováním a faktory sociální při nichž potencionální oběť patří k některé z rizikových skupin společnosti.¹

1.4. Dílčí závěr

V této kapitole byly předestřeny a vysvětleny nejen teoretické pohledy na problém domácího násilí, ale také znaky domácího násilí, jeho oběti, pachatelé a v neposlední řadě také jeho důsledky. Domácí násilí se odehrává mezi blízkými lidmi a pachatel a jeho oběť jsou na sobě citově, sociálně a ekonomicky vzájemně závislí. Domácí násilí představuje opakované a dlouhodobé týrání partnera, přičemž se ve většině případů jedná o partnera, se kterým se dělíme o soukromí. Násilí v rodině je založeno na fyzickém napadání, psychickém týrání, soustavném ponižování a „deptání“ toho druhého, na sexuálním zneužívání či na kombinacích těchto prostředků. Domácí násilí má podobu mnoha tváří a rovněž i pachatelé a oběti mají svou podobu bez jakýchkoli výjimek. Nastává éra, kdy domácí násilí není jen privátní záležitostí. O příčiny, průběhy a důsledky domácího násilí je stále větší zájem, nejen ze strany různých občanských sdružení, intervenčních center a zákonodárných složek ČR. Násilí zde stále existuje, avšak stále více je prohlubována myšlenka, že nikdo nesmí být týrán a pomoc existuje.

---

¹ Haškovcová, H. *Manuálek o násilí*, 1. vyd., Brno: Národní centrum ošetrovatelství a nelékařských zdravotnických oborů v Brně, 2004, s. 83.

2. Dítě a domácí násilí

Zaměříme-li se detailněji na problematiku domácího násilí, tak jedním z nejpálčivějších problémů dnešní doby jsou děti a to nejen jako samotné – přímé oběti domácího násilí ve všech možných formách, ale také jako nepřímí účastníci domácího násilí, které se odehrává v jejich bezprostřední blízkosti a zanechává na nich mnohdy celoživotní následky. Děti trpí násilím v rodině vždy, a to i tehdy, když nejsou sami přímo napadány, nýbrž jsou svědky násilí páchané na jednom z rodičů. Ukazuje se, že v rodinách, kde se objevuje domácí násilí, je výrazně vyšší nebezpečí, že se ublíží také dítěti. Dítě je nejslabší článek rodiny, nedokáže situaci vyhodnotit a účinně se bránit. Děti zažívající domácí násilí jsou silně traumatizovány a jejich negativní zážitky se odrážejí i v jeho dospělém životě. Zkušenosti z dětství ovlivňují v dospělosti plnění partnerské a rodičovské role. V dospělosti se objevují tendence opakovat totéž, co dělali rodiče, včetně stejných chyb. Děti, které zažily násilí v rodině, si jen těžko utvářejí pozitivní citový vztah k partnerovi i k vlastním dětem.

Rovněž tak můžeme domácí násilí zahrnující děti definovat jako takové chování rodičů vůči dítěti, kdy je naplněna definice syndromu zneužívaného a zanedbávaného dítěte, nebo taková situace, kdy dítě pozoruje násilí mezi svými rodiči, tzn. že se dítě ocitá v roli svědka domácího násilí nebo se jedná o takovou situaci, kdy se dítě dopouští násilí na svých rodičích.

Mezi trestné činy páchané v souvislosti s domácím násilím patří:

- vražda
- znásilnění
- ublížení na zdraví
- omezování osobní svobody
- psychické násilí
- nedovolené ozbrojování
- porušování domovní svobody
- porušování domovní svobody
- nepřekážení trestného činu
- neoznámení trestného činu

Mezi trestné činy páchané na dětech patří v rodině:

- opuštění dítěte

- vražda novorozence
- týrání svěřené osoby
- ohrožování mravní výchovy dětí a mládeže
- pohlavní zneužívání
- zanedbávání

Mýty rodičů:

1. naše rodina je bezpečné místo
2. můžeme ochránit svoje děti před zlem, agresí
3. můžeme důvěřovat soudům co se týká rozhodnutí o svěřením dětí do péče
4. když se stane něco hrozného, spravedlnosti se nedovoláš
5. „pomsta bude naše“ říkají rodiče
6. jsme věrni svému právu, domnívají se občané různých etnik
7. žijeme v klidu v naší komunitě
8. můžeme hovořit o tom, co si myslí naše rodina, ale nevyřeší naše problémy
9. je to ještě horší když se o tom hovoří
10. děti, které byly sexuálně zneužity jsou už pro život ztraceny.¹

Podle výzkumů provedených v České republice je svědkem domácích rozepří až 82% dětí. Tím se domácí násilí stává závažným problémem, který lze vnímat také jako druh násilí, které je páčáno na dětech. Světová zdravotnická organizace v roce 2003 proto charakterizovala domácí násilí jako psychické týrání dětí. Domácí násilí tedy poznamenává děti, i když nejsou jeho přímými oběti, ale pouze svědky. Tato zkušenost je ochuzuje o pocit bezpečí domova a posiluje jejich nejistotu a obavy z ohrožení. Takové děti mohou prožívat více negativních emocí, na konfliktní situace mohou reagovat buď apaticky nebo naopak velmi zlostně. Svět je pro takové dítě symbolem nebezpečí mohou něj objevit špatné interpretace běžného chování svého okolí. "Opakovaná zkušenost s ponížením matky, která ji manipuluje do role bezmocné oběti, ji zároveň zbavuje kompetencí ochránce dětského bezpečí".²

---

¹ Vaníčková, E. *Domácí násilí*. Praha: Růžová linka, 2001, s. 5-6.

² Vágnerová, M. *Psychopatologie pro domácí profese*. 3. vyd. Praha: Portál, 2004, s. 872.

2.1. Dítě jako přímá oběť domácího násilí

Každý z nás byl jistě ve svém životě přímo či zprostředkovaně svědkem situace, kdy dospělý hrubě napadl dítě. Mohlo se jednat o situaci na autobusové zastávce, přičemž zde nervózní matka po opakovaném slovním napomenutí několikrát uhodí dítě do hlavy či dokonce do obličeje. Jindy zase netrpělivý otec tahá dítě za límec a bouchá jej do zad z důvodu toho, že mu nestačí v kroku, nebo se zakouká po něčem co jej zaujalo. Zcela jistě bychom mohli vyjmenovat další bezpočet různých situací, kterými jsme byli svědky, ale v této kapitole se budeme věnovat konkrétnímu rozčlenění těch nejzávažnějších a pokusím se je stručně charakterizovat.

Dítě jako oběť tělesného ubližování

Myšlenku, že některé děti jsou vystaveny soustavnému tělesnému napadání a hrubému zanedbávání ze strany blízkých, vyslovili již lékaři ve starém Egyptě a v Evropě tuto skutečnost formulovali v 19. století patologové, především Francouz Ambroise Tardieu.. Světová medicína se tohoto tématu plně chopila díky osvícenému americkému pediatrovi Henry Kempemu, který na výročním zasedání Americké pediatrické společnosti v roce 1961 zavedl pojem „battered child“ (bité dítě). K syndromu bitého dítěte se během následujících let přidaly další skupiny příznaků spojených se sexuálním zneužíváním (sexual abuse), zanedbáváním (neglect), které jsou zahrnuty do anglického pojmu „child abuse and neglect“ ve zkratce CAN. Zdravotní komise Rady Evropy definuje tělesné týrání následovně: „Tělesné týrání je tělesné ublížení dítěti anebo jeho nezabránění, popřípadě nezabránění utrpení dítěte, včetně úmyslného otrávení nebo udušení dítěte, a to tam, kde je určitá znalost či důvodné podezření, že zranění bylo způsobeno anebo, že mu vědomě nebylo zabráněno“.¹

Rovněž tak může být tělesné týrání definováno jako fyzické ublížení dítěti nebo nezabránění ublížení či utrpení dítěte, včetně úmyslného otrávení nebo udušení dítěte, a to tam, kde je určitá znalost či důvodné podezření, že zranění bylo způsobeno anebo že mu vědomě nebylo zabráněno. Mezi časté formy v historii lidstva patřilo odkládání dětí z existenční bídy, fyzická likvidace dětí jako ochrana před pomstou při dobytí nových území, obětování dětí v pohanském kultu, iniciační obřady, tělesné vykořisťování prací a kruté tělesné tresty. Tělesný trest dítěte, který je prováděn předmětem nebo rány

---

¹ Póthe, P. *Dítě v ohrožení*. Praha: Nakladatelství G plus G, 1999, s. 34-35.

dopadají na citlivou část těla nebo po ranách zůstávají na těle stopy, naplňuje definici tělesného násilí a jde vždy o týrání dítěte.¹

Z výpovědí dětí, které se svěřují s tělesným týráním, můžeme vyvodit, že mezi nejrozšířenější způsoby tělesného ubližování dítěti v naší zemi patří:

- bití rukou, gumovou hadicí, elektrickou šňůrou či klasickou vařečkou
- kopání
- pálení cigaretou či zápalkou
- opaření vařící vodou
- kousání
- řezání
- kroucení a svazování končetin
- trhání vlasů²

Specifické varovné známky svědčící o tělesném násilí:

- hematomy různého stáří
- alopecie způsobené vytrháváním vlasů
- natržený boltec ušní
- opakované, často spontánně zhojené zlomeniny (chip zlomenina) . bodová popálení od cigaret
- rozsáhlé popáleniny
- otřes mozku
- mnohočetná zranění vnitřních orgánů
- shake-infant syndrom (prudké třesení)³

Vždy, když na dítěti aplikujeme tělesnou sílu, vycházíme – vědomě, či nevědomě – z předpokladu, že způsobená tělesná bolest se v mysli dítěte propojí s činností, kterou si nepřejeme. Prožitek bolesti a následná vzpomínka na ni slouží jako prostředek k zabránění nežádoucího chování v budoucnosti. Co se stane, když ani síla, ani četnost tělesného trestu kýžený efekt nepřinese? Můžeme udělat dvě věci:

- a) usoudíme, že daný způsob výchovy je nefunkční, a vydáme se cestou hledání účinnějších, i když složitějších výchovných postupů,

---

¹ Vaníčková, E. *Domácí násilí*, Praha: Růžová linka, 2001, s. 6.

² Pöthe, P. *Dítě v ohrožení*. Praha: Nakladatelství G plus G, 1999, s. 35.

³ Vaníčková, E. *Domácí násilí*, Praha: Růžová linka, 2001, s. 7.

- b) podle lineární logiky začneme frekvenci a sílu způsobované tělesné bolesti stupňovat, abychom dosáhli žádaného výsledku.

Jak daleko však můžeme násilí na dítěti stupňovat?

Dítě se obětí tělesného týrání může stát v situaci, kdy tělesné napadnutí slouží jako ventil psychického napětí rodiče. Děje se tak obvykle u psychicky nevyrovnaných, neurotických jedinců, zpravidla trpících nějakou formou úzkostné či depresivní poruchy. Když se takový rizikový rodič ocitne v zátěžové situaci, kterou nedokáže zvládnout, dítě se lehce stane předmětem jeho agrese. Ocitne se tak v pozici obětního beránka sloužícího k vybití negativních emocí mocného dospělého. Bez možnosti bránit se.¹

Dítě jako oběť citového násilí

Zhrnuje takové chování dospělé osoby, které má negativní vliv na citový vývoj dítěte a vývoj jeho chování. Citové týrání může mít formu verbálních útoků na sebevědomí dítěte, opakované ponižování dítěte či jeho zavrhování. Vystavování dítěte násilí nebo vážným konfliktům doma, násilná izolace, omezování dítěte, vyvolávání situace, kdy dítě má skoro stále pocit strachu a je vystaveno dlouhodobé životní nejistotě, způsobuje citové ublížení. Nepřiměřené ambice dospělých členů rodiny, či dysfunkce rodiny často vede ke stálým útokům na dítě. Rodiče či vychovatelé mají tendenci udržovat rovnováhu své osobnosti na úkor dítěte.

Mezi formy citového násilí také patří podceňování dítěte, nadávání, kritizování, sekýrování, ignorování, nerespektování soukromí, zesměšňování, odepírání pochvaly a ocenění, negativní nálepkování, přehlížení, ponižování, podrážděné reakce, ječení, třískání dveří, zneužívání rodičovské autority, vychvalování cizích dětí. Citové násilí je obtížně identifikovatelné, protože neexistují specifické známky, které by mohly posloužit jako diagnostické vodítko. Každé dítě však na citové násilí reaguje změnou chování, které však provází i ostatní formy násilí. Hovoříme tedy o nespecifických varovných známkách.

Nespecifické varovné známky svědčící o tom, že dítě je vystaveno nějaké formě interpersonálního násilí:

- lítostivost, plačtivost

---

¹ Póthe, P. *Dítě v ohrožení*. Praha: Nakladatelství G plus G, 1999, s. 37.

- smutek, apatie, deprese
- vztek, hněv, agrese
- obranné reakce
- zvýšená úzkostnost
- iracionální strach
- strach z nových sociálních situací
- snížené sebehodnocení
- obtíže v sociální komunikaci
- sociální izolace
- ztráta a stranění se kamarádů
- neochota a rozladěnost před návratem domů
- zhoršený školní prospěch
- útěky z domova, záškoláctví
- sociálně-patologické chování, delikventní chování
- užívání drog
- poruchy příjmu potravy
- suicidální chování
- různé somatické stesky¹

Bolest psychická či bolest duše je nezměřitelná. Může ji pochopit jenom ten, kdo má zkušenost se svou vlastní bolestí. Vzniká jako výsledek nevšímání, ponižování, výsměchu, urážek, opovrhování či záměrného zastrašování. Na rozdíl od tělesné bolesti přetrvává dlouho po ublížení. Ve velké většině případů má za následek trvalé pocity méněcennosti, stavy úzkosti, pocity nedostatečnosti a nedostatek sebedůvěry. Dítě, které je svým okolím ponižované nebo nadměrně kritizované, se nenaučí vážit si samo sebe. Svoji nejistotu může naopak kompenzovat agresivním napadáním slabších vrstevníků, tak jak to vidíme v případech šikany. Jinou reakcí je, že se dítě uzavře do sebe, přestane komunikovat s okolím a tváří se, jako by nebylo.

Dítě jako oběť zanedbávání a systémového týrání

- **Zanedbávání** je pojímáno jako jakýkoliv nedostatek péče, který způsobuje vážnou újmu vývoji dítěte a nebo ohrožuje dítě.

---

¹ Vaníčková, E. *Domácí násilí*, Praha: Růžová linka, 2001, s. 8-9.

- **Tělesné zanedbání** je pojímáno jako neuspokojování tělesných potřeb dítěte. To zahrnuje neposkytování přiměřené výživy, oblečení, přístřeší, zdravotní péče a ochrany před zlem.
- **Citové zanedbávání** je neuspokojování citových potřeb dítěte, a to pokud se týče náklonnosti i pocitu dítěte, že někam patří.
- **Zanedbání výchovy a vzdělání** je pojato jako neposkytnutí dítěti možnost, aby dosáhlo naplnění plného vzdělanostního potenciálu, a to např. neustálou absencí ve škole, dětskou prací v domácnosti i mimo ni.

Specifické varovné známky svědčící o zanedbání péče:

- poruchy růstu a vývoje dítěte
- retardace nebo nerovnoměrnost psychomotorického vývoje dětí
- karenční příznaky
- zvýšená nemocnost a úmrtnost
- nedostatečné sociální dovednosti
- pasivita, uzavřenost
- lhostejnost, citová plochost
- poruchy chování
- agresivní nebo závislé chování
- sociálně-patologické chování
- náhradní emocionální vazby
- nedostatečná kultivovanost chování
- přehlížení kulturních norem

Systémové týrání neboli **druhotné ponižování** je působeno paradoxně tím systémem, který byl ve společnosti založen pro pomoc a ochranu dětí a jejich rodin.

Příklady takového systémového týrání jsou:

- dítěti je upřeno právo na informace
- dítěti je upřeno právo být slyšet
- dítě je neprávem odděleno od rodičů
- zanedbání nebo špatná péče o děti v denních zařízeních, školách, pěstounských rodinách, domovech, ústavech nebo v jiném prostředí
- trauma způsobené dítěti necitlivými či zbytečnými lékařskými prohlídkami

- úzkost způsobená dítěti v rámci jejich kontaktu se soudním systémem (protahování slyšení, poškozování dítěte zkušenostmi, které podstupuje jako svědek atd.)
- odepření rodičovských práv na informovanost a na účast na rozhodování, kdykoliv je to pro dobro dítěte nedostatečná pomoc týranému dítěti
- nerespektování práva na svobodu projevu názorů dítěte
- nerespektování věkových zvláštností a vývojových zákonitostí dítěte při kontaktu s ním a rozhodování o jeho dalším životě¹

Dítě jako oběť sexuálního zneužívání

Definovat bychom to mohli jako nepatřičné vystavení dítěte pohlavnímu kontaktu, činnosti či chování. Zahrnuje jakékoliv pohlavní dotýkání, styk či vykořisťování kýmkoliv, komu bylo dítě svěřeno do péče nebo kýmkoliv, kdo dítě zneužívá. Takovou osobou může být rodič, příbuzný, přítel, odborný či dobrovolný pracovník či cizí osoba. Pohlavní týrání se dělí na bezdotykové a dotykové. Bezdotykové týrání např. zahrnuje kontakt s exhibicionisty a účast na sexuálních aktivitách, kde nedochází k žádnému tělesnému kontaktu, např. vystavování dítěte pornografickým videozáznamům. Kontaktní týrání je takové, kde dochází k pohlavnímu kontaktu, včetně laskání prsou a pohlavních orgánů, pohlavnímu styku, orálnímu nebo análnímu pohlavnímu styku.

Deskriptivní studie ukazují, že dívky jsou více často předmětem intrafamiliárního typu zneužití, pro který je typické, že abusorem je člen rodiny (nejčastěji vlastní nebo nevlastní otec), zneužívání dosahuje 3. stupně intenzity, dochází k němu opakovaně po dobu 3-7 let a provází jej fenomén mlčící matky. Chlapci jsou naopak významně více často předmětem extrafamiliárního typu zneužití, pro který je typická ta skutečnost, že abusorem se stává osoba naprosto cizí, většinou se jedná o 1. nebo 2. stupeň intenzity sexuálních aktivit a bývá pouze jednorázové.

Intenzita sexuálního chování dělí zneužití na tři stupně:

1. lehký: tělesné doteky, líbání
2. střední: doteky pohlavních orgánů s cílem dosáhnout vzrušení
3. těžký: všechny formy pohlavního styku.

---

¹ Vaníčková, E. *Domácí násilí*, Praha: Růžová linka, 2001, s. 9-11.

U dětí, které se staly obětí intrafamiliárního sexuálního zneužití, se setkáváme se syndromem dětského přizpůsobení pohlavnímu zneužití:

1. utajování je dáno vyhrožováním abusora, jeho citovým vydíráním, vyhrožováním a psychickým nátlakem
2. bezmocnost je dána hmotnou, sociální a citovou závislostí oběti na abusorovi
3. svedení a přizpůsobení se je dáno tím, že dítěti nezbývá než se sexuálnímu zneužívání podřídit a přizpůsobit, což nemůže pochopit a proto se obviňuje a svoji "špatnost", která je příčinou jeho trápení se snaží vynahradit tím, že bude "hodné" a tak poslouchá všechny příkazy
4. opožděné oznámení je dáno tím, že dítě dlouho strádá a za některých podmínek přestane zvládat zpracování traumatu (ohrožení mladší sestry) anebo chce získat pro sebe určitou výhodu
5. odvolání výpovědi je dáno tím, že se dítě ocitá v těžké situaci vůči osobě, kterou označilo za abusora, bývá konfrontováno s výčitkami kvůli hrozícímu rozpadu rodiny, s hrozbou vězení, je nařčeno ze lži a výmyslů, pro které se od něho širší rodina distancuje nebo bývá označeno jako problémové pro své sociálně patologické chování, které mu podvědomě pomáhalo přežít trauma.

Specifické varovné známky svědčící o sexuálním zneužití:

- fissury, ragády, hematomy a otoky genitálií a anusu
- traumatické změny hymenu
- dilatace anusu
- opakované vulvovaginitis a uretritis
- nestřídmá masturbace
- předčasně zahájený sexuální život a promiskuita
- bolesti podbřiška¹

2.2. Dítě jako nepřímá oběť domácího násilí

Dne 21. dubna 2006 Evropský hospodářský a sociální výbor v souladu s ustanoveními čl. 29, odst. 2 Jednacího řádu rozhodl o vydání stanoviska k tématu „Děti jako nepřímé oběti domácího násilí“. Toto doplňující stanovisko se vztahuje na definice

---

¹ Vaníčková, E. *Domácí násilí*, Praha: Růžová linka, 2001, s. 7-8.

a analýzy stanoviska k tématu Domácí násilí na ženách, jež Evropský hospodářský a sociální výbor přijal dne 16. března 2006 a které pojednávalo výlučně o partnerském násilí mužů na ženách. Zde předkládané stanovisko se rovněž zabývá jen dílčí oblastí násilí v rodině, a sice dopady partnerského násilí na děti, které jsou svědky tohoto násilí. Předmětem stanoviska není přímé, bezprostřední násilí na dětech v rodině, jež páchají velmi často také ženy – matky. Ačkoli vyrůstání v prostředí fyzického a psychického násilí může mít pro děti závažné důsledky, jsou děti jako nepřímé oběti domácího násilí vnímány stále jen okrajově. S ohledem na práva dětí na život bez násilí a především také na výchovu bez přítomnosti násilí, jakož i na péči a ochranu, nelze tuto situaci již dále akceptovat. Ve dnech 4. a 5. dubna 2006 byl konferencí v Monaku zahájen tříletý program (2006-2008) Rady Evropy „Evropa pro děti a s dětmi“ (Building a Europe for and with Children) a za tímto účelem je uveden přehled členských organizací Evropského fóra pro služby obětem domácího násilí – viz. příloha č. 3. Kromě „propagace“ ochrany práv dětí se tento program bude zabývat oblastí ochrany dětí před násilím. Základem této celoevropské strategie musí být vypracování první studie v celé EU, která se zaměří na výskyt a důsledky vyrůstání dětí v prostředí domácího násilí a rovněž na možnosti a nabídky ochrany a pomoci pro děti nepřímo postižené tímto násilím. Proti násilí na dětech v souvislosti s domácím násilím je možné účinně bojovat jen na příslušné národní úrovni. Každý členský stát by tedy do tvorby a provádění národního akčního plánu pro boj proti domácímu násilí měl explicitně zahrnout i tematiku Děti jako nepřímé oběti domácího násilí. Přitom je třeba zohlednit zejména následující oblasti:

- průzkumy výskytu a důsledků vyrůstání dětí v souvislosti s domácím násilím
- průzkumy možností a nabídek ochrany a podpory dětí nepřímo postižených tímto násilím
- vytvoření speciálních nabídek podpory a zajištění, aby děti nepřímo postižené domácím násilím byly vnímány jako samostatná skupina
- spolupráce v této problematice a propojení všech opatření ve všech oblastech činnosti, zejména však mezi ženskými domovy a poradnami pro ženy na jedné straně a úřady péče o mládež, odděleními soudu zabývajícími se rodinným právem, středisky na ochranu dětí a rodinnými poradnami na straně druhé
- zohlednění dynamiky domácího násilí v opatřeních práva styku rodiče s dítětem a práva rodičů na výkon rodičovské péče

- zohlednění zvláštní situace dětí týraných migrujících žen
- zajištění vzdělání a odborné přípravy všech příslušných profesních skupin ve všech odpovídajících oblastech činnosti, jako jsou střediska pomoci dětem a mládeži, poradny a zařízení poskytující ochranu, intervenční centra, školy, školky a zařízení pro využívání volného času, zdravotnictví, policie a soudy, jejichž úkolem je rozpoznat specifické ohrožení dětí v prostředí domácího násilí a účinně jim pomoci
- vytvoření a využívání speciálních nabídek prevence k tematice Děti jako nepřímé oběti domácího násilí
- provádění sociálních akcí určených pro potenciální přímé svědky násilí vůči dětem (sousedé, přátelé rodičů nebo příbuzní), aby se čelilo lhostejnosti těchto osob vůči násilí páchaném na dětech
- ustavení kontaktních osob pro děti a podpora státních a nestátních zařízení ve smyslu ombudsmana pro děti, který již v několika zemích existuje
- národní akční plány a v nich obsažená opatření a koncepce by měly být oznamovány formou informačních kampaní.¹

Domácí násilí tedy poznamenává děti, i když nejsou jeho přímými oběťmi, ale pouze svědky. Tato zkušenost je ochuzuje o pocit bezpečí domova a posiluje jejich nejistotu a obavy z ohrožení. Takové děti mohou prožívat více negativních emocí, na konfliktní situace mohou reagovat buď apaticky nebo naopak velmi zlostně. Svět je pro takové dítě symbolem nebezpečí a mohou se u něj objevit i špatné interpretace běžného chování svého okolí. Opakovaná zkušenost s ponížením matky, která ji manipuluje do role bezmocné oběti, ji zároveň zbavuje kompetencí ochránce dětského bezpečí. Dítě tedy může přestat matku vnímat jako bytost, u níž by mohlo najít oporu a ochranu. Dalším důležitým faktorem je také změna rodičovského chování ve vztahu k dětem, které bývají častěji zanedbávány – rodiče jim neposkytují vše, co by měli. Můžeme se rovněž domnívat, že se v takových rodinách zvyšuje riziko týrání nebo zneužívání dětí.²

¹ Úřední věstník Evropské unie - Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru, *Děti jako nepřímé oběti domácího násilí* č.2006/C 325/15, dostupné z http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/cs/oj/2006/c_325/c_32520061230cs00600064.pdf.

² Vágnerová, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 3. vyd. Praha: Portál, 2004, s. 872.

2.3. Dopad domácího násilí na děti

Domácí násilí postihuje děti dvojitým způsobem – přímou a nepřímou viktimizací. Při přímé viktimizaci se jedná o situaci, kdy agresor útočí nejenom na svého partnera, ale i na dítě. Poměrně typická situace nastává tehdy, když dítě matku brání a je přitom zabito nebo zraněno padajícím nábytkem nebo hozeným předmětem.¹

V úvahu zde musíme vzít i fakt, že mnoho úrazů či nehod může vzniknout ze situace, kdy dítě svého týraného rodiče před agresorem chrání – to bývá důsledkem sociální izolace rodiče a dítěte, nebo také důsledkem jejich určité, krizově vzniklé koalice, při které se z rodiče a dítěte stávají spojenci chránící jeden druhého.²

Pokud se jedná o nepřímou viktimizaci, tak právě tato byla důvodem pro označení domácího násilí za psychické týrání dítěte. Dítě není vlastním terčem násilí, ocitá se pouze v roli svědka – když vidí a slyší útok nebo vnímá následky incidentů prostřednictvím zranění týraného rodiče. Emocionální následky přímé i nepřímé viktimizace bývají shodné a to tím způsobem, že dítě bývá vážně psychicky traumatizováno. Takový dopad domácího násilí se na dítěti projevuje pocity viny a bezmoci, depresemi, nízkým sebevědomím, nočními můrami, agresivitou, impulzivitou, interpersonálními problémy, vymizením empatie a pak mnoha klinickými příznaky jako je například častá nemocnost a oslabený organismus celkově.

Dalším závažným dopadem násilí v rodině na psychiku dítěte je ten, že může dojít k internalizaci doma naučených forem a vzorců chování. Například chlapec, který přejímá otcovy návyky, se může začít takto chovat zpočátku ke svým vrstevníkům, ale postupně podobným způsobem i k členům vlastní rodiny. Může dojít k „akceptaci generalizovaně nadřazeného postoje k ženám a opakování stejného jednání ve vlastním budoucím partnerském vztahu“.³

Dívka naopak může přijmout matčinu roli oběti a stává se z ní potencionálně riziková žena, která by se obětí mohla stát rovněž, nebo si může vypěstovat natolik negativní vztah k mužům vůbec, že nebude schopna navázat fungující vztah, či do něj vstoupí jako možná iniciátorka domácích rozepří. Obecně lze říci, že děti z takto postižených rodin nemají správný model partnerského chování a proto přejímají ten, s nímž mají zkušenost.

¹ Čírtková, L. *Forezní psychologie*. 1. vyd. Plzeň: Vydavatelství Čeněk Aleš s.r.o. 2004, s. 431.

² Dunovský, J. a kol. *Problematika dětských práv a komerčního sexuálního zneužívání dětí u nás a ve světě*. 1. vyd. Praha: Grada, 2005, s. 252.

³ Vágnerová, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 3. vyd. Praha: Portál, 2004, s. 872.

Spektrum poruch, které může mít dítě v důsledku toho, že je vystavováno domácímu násilí je velice široké a zahrnuje stejně tak krátkodobé jako dlouhodobé následky. Krátkodobé následky v oblasti emocionálního fungování mohou podle M. Vágnerové zahrnovat následující poruchy:

- útlum zájmů, apatie nebo naopak velká nervozita
- problémy s učením vyplývající z obtíží se soustředěním, ale také mohou být důsledkem časté absence ve škole z důvodů neutěšené domácí situace
- nezřetelná výslovnost nebo koktání
- snížení chuti k jídlu
- strach a noční pomočování
- posun zpět ve vývoji zahrnující například ztráta schopnosti mluvit, chodit nebo vykonávat své potřeby
- nadměrná reakce úleku na hlasité zvuky
- neochota stýkat se s ostatními lidmi.

To co je zvláště snadné k vypořádání pro okolí, jsou poruchy chování. K nim mimo jiné patří:

- rvačky s jinými dětmi, zvýšení agresivity
- lhostejnost ke trestům
- zvýšená podrážděnost, zlomyslnost a hlučnost
- nedostatek odstupu vůči dospělým a odmítání jiných významných osob ve skupině, což mohou být například učitelé nebo prarodiče
- útěky z domova a vzdorovitost.

Dlouhodobé následky vystavování násilí se nejčastěji projevují v dospělém životě a mají důležitý vliv na kvalitu mezilidských vztahů. K těmto například náleží:

- navazování ubližujících vztahů vyplývajících z malé schopnosti chránit vlastní osobu, neschopnosti rozlišovat signály ohrožení, rozeznávání emocí
- nedostatek asertivity
- nadměrná závislost na druhých lidech
- záchvaty paniky, fobie
- sociální izolace, slabé sociální vazby a nízké sociální dovednosti.

Vyrůstání v prostředí fyzického a psychického násilí může mít pro děti závažné následky. Děti se v důsledku násilností otce, otčima či druhá matky a bezmocnosti matky cítí velmi bezbranné a vydané osudu, ale zčásti i odpovědné za to, co se děje. Často věří, že samy toto násilí zavinily. Nebo se snaží zasáhnout a chránit matku, a přitom jsou samy týrány. Touto problematikou se zabývaly různé studie, především v angloamerickém prostředí. I když jsou dopady na jednotlivé děti odlišné, ne všechny děti se následkem násilí začnou chovat nápadně jinak. Chybí empiricky zjištěná kritéria, aby bylo možné rozhodnout, jak velké je riziko. Jako zátěžové faktory je třeba uvést především následující:

- život v prostředí ohrožení,
- nepředvídatelnost dalších napadení,
- existenciální strach o matku, prožívání bezmoci v příslušných situacích,
- pocit izolace v důsledku často uloženého příkazu zachovávat mlčení vůči třetí osobě,
- konflikty loajality vůči rodičům,
- narušení vztahu rodičů s dítětem.

To vše u dětí může vést ke vzniku značných problémů a poruch chování, k nimž patří psychosomatické symptomy a psychické poruchy jako pocit méněcennosti, neklid, poruchy spánku, potíže ve škole, úzkostlivost a agrese a dokonce sebevražedné úmysly. Pokud pachatelé netýrají pouze svou partnerku, ale i děti, mohou být příslušné symptomy narušeného vývoje a nápadných změn psychické povahy ještě závažnější. Vyrůstání v prostředí domácího násilí může mít dopad na postoj dětí k násilí a ke vlastnímu násilnickému chování. Děti mohou pozorováním chování rodičů nebo prostřednictvím vlastních zkušeností s násilím přebírat problematické vzory chování dospělých. Takzvaný „koloběh násilí“ může vést k tomu, že chlapci se naučí roli pachatelů a děvčata roli obětí a jako dospělí se sami stanou pachateli nebo oběťmi domácího násilí. Zdá se, že mimořádně vážné jsou dopady na děti, které musely zažít to, že matku zabil její partner.¹ Stane-li se dítě v tomto případě svědkem, mělo bychom mu co nejvíce pomoci a srozumitelně vysvětlit všechny jeho otázky – viz. příloha č. 6.

---

¹ Úřední věstník Evropské unie - Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru, *Děti jako nepřímé oběti domácího násilí* č.2006/C 325/15, dostupné z http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/cs/oj/2006/c_325/c_32520061230cs00600064.pdf.

2.4. Rodina jako instituce s přítomností násilí - sociologické hledisko

Gelles (1989) popsal jedenáct faktorů, na jejich základě je rodina náchylná k násilí více než k řádné rodinné péči a socializaci:

1. **čas jako rizikový faktor** - čas, který členové rodiny tráví vzájemnou interakcí je daleko delší než čas v interakcích s jinými lidmi. Čím více času tráví rodina spolu, tím větší je riziko konfliktů a násilí. Špatné životní prostředí, nízký příjem, chudoba, nezaměstnanost, špatné vzdělání, izolace - to všechno jsou „předpoklady“ pro vznik násilí v rodinách.
2. **pestrost činností a zájmů** - obecně tráví členové rodiny hodně času společně. Jejich interakce navíc probíhají v daleko větším množství činností, než jaký je počet činností mimo rodinu, takže riziko konfliktu je mnohem pravděpodobnější.
3. **intenzita prožívání** - charakteristickými znaky rodin, v nichž dochází k násilí, týrání či zneužívání, jsou vzájemný antagonismus, vyšší stupeň kritičnosti, vyhrožování, častější křičení - to vše jsou důkazy extrémní intenzity prožívání. V rodinách tohoto typu chybí vřelá a přátelská interakce.
4. **střetové situace** - rozpory jsou nevyhnutelné jak mezi mladšími dětmi a teenagery, tak mezi chlapci a dívkami či muži a ženami a úzce souvisejí s rozdíly v názorech na vhodnost dané volby. Rodiny v nichž dochází k násilí, týrání či zneužívání, nevykazují dostatečné společenské dovednosti k tomu, aby se vyrovnaly s těmito rozdíly. Při řešení konfliktů dochází k vynucování, vnímané prohřešky jsou trestány.
5. **právo ovlivňovat** - příslušnost k rodině znamená, že její nejsilnější člen má právo ovlivňovat hodnoty, postoje a chování ostatních členů rodiny. To je v širším společenském kontextu na místě, neboť od rodičů se očekává, že budou plnit své společenské závazky i pokud jde o socializaci jejich dětí. Na druhou stranu může jít jen o pouhé omezování druhých, a v takovém případě se otvírá široké pole konfliktů, nesouhlasu a odporu, a to především v situacích, kdy je předložen rozumný požadavek - dítě se chce např. dívat na svůj oblíbený televizní program, ale je donuceno jít spát.
6. **rozdíly ve věku a pohlaví** - rodina je jedinečná tím, že je tvořena členy různého věku a pohlaví se zakořeněnými názory na společenské postavení jednotlivých

pohlaví, věk a uplatňování autority. V současnosti existuje vysoký počet rodin, které nevznikají přirozeně. Děti a rodiče k sobě přicházejí v různých životních etapách, zaujímají odlišná generační postavení a mají za sebou rozdílnou minulost. Rodiny, v nichž dochází k násilí, jsou charakteristické patriarchálními názory ovlivňujícími dětství jednoho či obou rodičů. Ženy a děti jsou považovány za vhodné oběti násilí a zneužívání. Stresy v současné rodině mohou odstartovat chování naučené v rodině původní a ta může být místem nácviku násilných interakcí.

7. **přisuzované role** - pokud muž žije nebo se ožení se ženou mající dítě, nebo se žena vdá za muže s dítětem, jsou zúčastněnými osobami nevlastní otec, nevlastní matka, nevlastní dcery a nevlastní synové. V nově utvořených rodinách je zaznamenán vysoký počet případů rodinného násilí, např. sexuálního a fyzického zneužívání. Stává se, že muži a ženy se sklony k násilí a zneužívání, využijí neobsazených rolí po rodiči, jenž z rodiny odešel a děti jsou pak připraveny stát se jejich oběťmi.
8. **soukromí** - moderní rodina je soukromou institucí, schovanou před očima, ušima a často i pravidly společnosti. Celospolečensky akceptovaná pravidla pro případné potrestání mohou být v soukromí značně zkreslena. Pro rodiče se sklony k násilí a zneužívání je typické extrémně deformované vnímání okamžiku, kdy je vhodné děti potrestat. Deformované jsou i postoje společnosti vůči trestání dětí a dospělých. Násilí spáchané na dítěti dnes mezi sociálními pracovníky obvykle vyvolá touhu najít obětního beránka. Totéž násilí na dospělém jedinci je však sotva povšimnuto. Týrání partnera, obzvláště ženy, je často označováno jako soukromá věc rodiny.
9. **nedobrovolné členství** - členství v rodině může představovat právo očekávat a zároveň poskytovat péči, starost o druhé, vlídnost a podporu. V rodinách, kde dochází k násilí a zneužívání, musí jejich členové počítat i s tím, že se ocitnou v osobní, společenské, materiální i právní pasti. V okamžiku, kdy dojde ke konfliktu, není snadné opustit scénu a zbavit se členství v této skupině.
10. **stres** - násilné řešení stresu je typickou naučenou reakcí v rámci rodiny. Pro rodiny, v nichž dochází k násilí, je charakteristická vysoká míra stresu. Členové takových rodin mu však čelí spíše zlostně než vhodným pozitivním chováním.
11. **důkladná znalost minulosti** - specifické vnímání a postoje jednoho člena k druhému se mohou prohlubovat a vznikat tak pevné přesvědčení o dobrých a

špatných vlastnostech, které je navíc posilováno uzavřeným, stereotypním a intenzivním charakterem rodinného života. Tak mohou být formovány role mužů, žen, manželů, manželek, chlapců a dívek. V rodinách se sklony k násilí mají tyto role naprosto negativní formu. Představa, že si někdo zaslouží trest či sexuální zájem je základním kamenem, zdůvodňujícím násilí a zneužívání.¹

2.5. Dílčí závěr

Od prvních chvil svého života vyhledává dítě bezpečí a ochranu před nepříznivými vlivy vnějšího prostředí a vlastní bezmocností. Pláč, křik, nekoordinované pohyby končetin jsou signály, kterými se dítě domáhá pozornosti a péče nejbližší osoby, kterou je obvykle matka. Maminka na tyto signály reaguje vytvářením fyzického a citového bezpečí. Na strach dítěte reaguje přivínutím ho k sobě, na pocity hladu nakrmením, na bolest hlazením, na neklid kolébáním. V každé fázi našeho života je péče či přístup okolí různý a má různou podobu. Můžeme si však nyní položit otázku co, se stane, když jsou tyto základní „stavební kameny“ narušeny a stabilita důvěry zmizela někam do prázdna. Touto kapitolou jsem se tedy snažil vysvětlit a poukázat na možné dopady domácího násilí na dětskou duši i tělo a více než vysvětlení pojmů má sloužit k zamyšlení. Tím nejjednodušším řešením rovnice domácího násilí je to, že pokud bude jakoukoliv formou domácího násilí působeno na dítě či v tomto prostředí bude vyrůstat a získávat základní návyky běžného života je více než pravděpodobné, že po zbytek jeho života to na něj bude mít zničující dopad. Tento dopad se může projevit buďto ve formě, že sám tento jedinec bude působit násilí a „oplácet“, to co mu bylo způsobováno. Nebo naopak, že se uzavře do sebe a ztratí veškerou důvěru k okolnímu světu. Stěžejní otázkou by tedy mělo být to, jak nejúčinněji ochránit děti v prostředí domácího násilí a zajistit jim tak bezproblémový vývoj a vstup do života.

---

¹ Bentovim, A. *Týrání a sexuální zneužívání v rodinách*. Praha: Grada Publishing spol. s r.o., 1998, s. 20-24.

3. Právní aspekty domácího násilí

Právní systém se musí vyhnout dalšímu poškozování oběti (sekundární viktimizace) a vzít v úvahu negativní zážitek a strach oběti. Oběti, které prožily násilné události, mají řadu různých potřeb zahrnujících znovuvytvoření bezpečí, bydlení, příjem, péči o dítě a duševní podporu. Pachatelé mají i po podání trestního oznámení stále možnost značného kontaktu s oběťmi, to vytváří nebezpečí odplaty nebo ovlivňování. Právní systém může zabránit následnému poškozování:

- ujištěním, že společnost netoleruje násilné chování
- poskytováním informací obětem o zákonech, zákonné pomoci, bydlení a o telefonních linkách s nepřetržitým provozem
- seznámením obětí se stavem šetření případu a dočasným místem pobytu pachatele (aby mohly ochránit sebe a své rodiny)
- zajištěním právní pomoci obětem
- efektivním užíváním záruk a ochranných příkazů
- poskytnutím bezpečného ubytování pro ženy
- prováděním důkazů způsobem, který respektuje situaci oběti
- urychlením zákonného procesu
- pozměněním určitých postupů soudu
- povolením oběti vstupovat do soudního procesu
- zohledněním rizik při úvahách o možnostech odsouzení či nápravných opatření

3.1. Trestní zákon a trestní řád v kontextu s domácím násilím

§ 197a Násilí proti skupině obyvatelů nebo jednotlivci – v 1 odstavci tohoto ustanovení se uvádí: „kdo jinému vyhrožuje usmrcením, těžkou újmou na zdraví nebo jinou těžkou újmou takovým způsobem, že to může vzbudit důvodnou obavu, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok nebo peněžitým trestem“.

Podle § 89 odst. 7 trestního zákona se **těžkou újmou na zdraví** rozumí jen vážná porucha zdraví nebo vážné onemocnění. Za těchto podmínek je těžkou újmou na zdraví zmrzačení, ztráta nebo podstatné snížení pracovní způsobilosti, ochromení údu, ztráta nebo podstatné oslabení funkce smyslového ústrojí, poškození důležitého orgánu,

zohyždění, vyvolání potratu nebo usmrcení plodu, mučivé útrapy nebo delší dobu porucha zdraví.

§ 202 Výtržnictví – v 1 odstavci tohoto ustanovení se uvádí: „kdo se dopustí veřejně nebo na místě veřejnosti přístupném hrubé neslušnosti nebo výtržnosti zejména tím, že napadne jiného, hanobí historickou nebo kulturní památku, hrob nebo jiné pietní místo anebo hrubým způsobem ruší shromáždění nebo obřad občanů, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta nebo peněžitým trestem“.

Hrubou neslušností se rozumí jednání, které porušuje závažným způsobem zásady občanské morálky např. oplzlé řeči, vulgární nadávky, ale mohou to být jak fyzické útoky proti osobám a věcem, tak i verbální projevy určitého charakteru, obojí pak učiněné veřejně nebo na místě veřejnosti přístupném.

§ 221,222 Ublížení na zdraví – v 1 odst. §221 se hovoří: „kdo jinému úmyslně ublíží na zdraví, bude potrestán odnětím svobody na dvě léta“. V 1 odst. § 222 se hovoří: „kdo jinému úmyslně způsobí těžkou újmu na zdraví (viz výše § 89 odst. 7 trestního zákona), bude potrestán odnětím svobody na dvě léta až osm let“.

§ 231 Omezování osobní svobody – v 1 odst. se uvádí: „kdo jinému bez oprávnění brání užívat osobní svobody, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta“.

Osobní svobodou se ve smyslu čl. 8 LPS rozumí svoboda volného pohybu člověka

Bráněním v užívání osobní svobody se rozumí takový zásah do osobní svobody, jímž se znemožňuje volný pohyb (člověka), a to i jen na krátkou dobu, je-li omezení nesnadno překonatelné. Patří sem např. uzamčení v místnosti, spoutání, zbavení osoby tělesně postižené pomůcek (berlí), bez nichž není schopna se sama pohybovat, svíráním v náručí, držení paží aj.

§ 235 Vydírání – 1 odst. ustanovení uvádí: „kdo jinému násilím, pohrůzkou násilí nebo pohrůzkou jiné těžké újmy nutí, aby něco konal, opominul nebo trpěl, bude potrestán odnětím svobody až na tři léta“.¹

Násilím je čin vykonán, jestliže bylo použito fyzické síly k překonání nebo omezení kladeného nebo očekávaného odporu jiné osoby. Za násilí lze považovat i omámení poškozeného použitím uspávacího prostředku nebo jiného prostředku oslabujícího centrální nervovou soustavu.

Pohrůzkou násilí se rozumí jak pohrůžka bezprostředního násilí, tak i pohrůžka násilí, které bude vykonáno až později (s odstupem času). Může se týkat i jiné osoby než napadeného (např. osoby mu blízké) a může být namířena též proti majetku.

¹ Šámal, P. et. al.. *Trestní zákon*. 6., doplněné a přepracované vyd. Praha: Nakladatelství C.H. Beck, 2004, s. 1187-1394.

Pohrůžka jiné těžké újmy může spočívat např. v pohrůžce vážné újmy na cti, dobré pověsti, může vést i k újmě v rodinném životě za situace, kdy se újma jako těžká jeví objektivně a kdy napadený ji jako těžkou újmu pociťuje.

Konáním k němuž vydírání směřuje, je např. vydání věci v budoucnosti nebo vyklizení bytu.

Opominutím je nevykonání toho, co by jinak donucovaná osoba vykonala. Nejde jen o neplnění povinnosti ve smyslu §89 odst. 2 tr. zákona – **jednáním** se rozumí i opomenutí takového konání, k němuž byl pachatel podle okolností a svých poměrů povinen.

Trpěním k němuž vydírání směřuje, je např. strpění pohlavního zneužití, donucení muže k souloži, odnětí vlastní věci, kterou pachatel napadenému svěřil.

§ 237 **Útisk** – „kdo jiného nutí, zneužívaje jeho tísně nebo závislosti, aby něco konal, opominul nebo trpěl, bude potrestán odnětím svobody až na šest měsíců“.

Tísní se tu rozumí stav vyvolaný mimořádně nepříznivými okolnostmi (zpravidla hospodářské povahy), pro něž je člověk omezen ve volnosti rozhodování.

Závislostí se rozumí stav, v němž člověk nemůže zcela svobodně jednat, protože je v určitém směru odkázán na osobu jinou, např. vztah dítěte k starším příbuzným, podřízeného k nadřízenému, chovance k vychovateli, vězně k dozorčímu orgánu, dlužníka k věřiteli, žáka k učiteli, manželky nebo družky k manželovi, který ji vyživuje.

K výkladu konání, opominutí nebo trpění viz. výše k § 235 tr. zákona.

§ 241 **Znásilnění** – v 1. odst se uvádí: „kdo násilím nebo pohrůžkou bezprostředního násilí donutí k souloži nebo k jinému obdobnému pohlavnímu styku nebo kdo k takovému činu zneužije bezbrannosti jiného, bude potrestán odnětím svobody na dvě léta až osm let“.

Souloží se rozumí spojení pohlavních orgánů, přičemž nemusí dojít k pohlavnímu ukojení. Jiný obdobný pohlavní styk může být anální styk, orální sexus, ale také jiné násilné projevy sexuální povahy. Subjektem může být muž i žena.

K pojmu násilí a pohrůžka bezprostředního násilí viz výše k § 235 tr.z.

Donucení znamená, že pachatel překonal (násilím nebo pohrůžkou bezprostředního násilí) vážně míněný a projevený odpor anebo že oběť od kladení odporu upustila jen proto, že shledala jeho úplnou beznadějnost.

Předmětem útoku může být kdokoliv, a to i dítě.

Bezbrannost oběti může mít příčinu např. v duševní poruše, opilosti, hlubokém spánku, ve spoutání, v dětském věku. Využití bezbrannosti, kterou pachatel způsobil lstí, se však posuzuje jako násilí (§ 89 odst. 6 tr. zákona – trestný čin je spáchán násilím i tehdy, je-li

spáchán na osobě, kterou pachatel uvedl do stavu bezbrannosti lstí). Využití omylu sem nespadá, šlo by zřejmě o tr. čin dle § 209 tr. zákona. Předpokládaný souhlas osoby, jež je bezbranná, protože je v bezvědomí, pachatele nevyvíňuje.¹

§ 215a Týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě – v 1 odst. je uvedeno: „kdo týrá osobu blízkou nebo jinou osobu žijící s ním ve společně obývaném bytě nebo domě, bude potrestán odnětím svobody až na tři léta“.

Specifika § 215a trestního zákona

Ustanovení § 215a trestního zákona - Týrání osoby žijící, ve společně obývaném bytě nebo domě je speciálním ustanovením postihujícím právě domácí násilí, i když tento pojem není použit. Jedná se o novou samostatnou skutkovou podstatu zahrnující pouze „domácí násilí“ a vyjadřující specifické znaky tohoto trestného činu. Pachatelé v tomto případě týrají jiné osoby a činí tak vůči osobám blízkým a dalším osobám žijícím s nimi ve společně obývaném bytě nebo domě, přitom nemusí vést společnou domácnost (v případě rozvedených manželů, dětí a prarodičů, nájemce a podnájemce). V důsledku toho je u nich dána specifická forma vzájemné závislosti. Ta plyne ze skutečnosti, že pachatel i oběť mají společné bydliště a mají ztíženou možnost tento společně obývaný byt nebo dům opustit. Týrání se podle nové skutkové podstaty týká jak osob blízkých (§ 89 odst.8 trestního zákona), tak i jiných osob žijících ve společně obývaném bytě nebo domě. Nevyžaduje se, aby u oběti vznikly následky na zdraví, ale musí jít o jednání, které týraná osoba pro jeho krutost, bezohlednost nebo bolestivost pocítuje jako těžké příkoří. Přísnější trestní sazbou bude postižen spáchá-li čin zvlášť surovým způsobem nebo na více osobách nebo pokračuje-li v páchání takového činu po delší dobu.

Z toho plyne povinnost policejního orgánu zkoumat, zda se jednalo o jednorázový útok, který nenaplnuje požadované znaky skutkové podstaty § 215a trestního zákona (dotazem na předchozí útoky i neoznámené, opakovaná oznámení resp. prošetřování násilného jednání). Z toho vyplývá i povinnost policejního orgánu při zahájení úkonů trestního řízení poučit řádně oběť o jejich právech a povinnostech ve vztahu k vyšetřovanému případu.

Policejní orgán potom nevyžaduje souhlas poškozené osoby s trestním stíháním osoby blízké. Zákonodárce odepřením dispozičního práva, přihlédl ke zvláštnostem domácího násilí a k určité závislosti oběti na pachateli (ztížená možnost opustit společně obývaný byt nebo dům).

---

¹ Šámal, P. et. al.. *Trestní zákon*. 6., doplněné a přepracované vyd. Praha: Nakladatelství C.H. Beck, 2004, s. 1394-1418.

Výklad pojmů § 215a trestního zákona

Týrání v soudní praxi používaná definice „týrání“, je dobře použitelná i pro posouzení některých forem agresivního chování mezi partnery v rámci domácího násilí. Za týrání je podle této definice považováno zlé nakládání vyznačující se vyšším stupněm hrubosti a bezcitnosti a určitou trvalostí, které poškozená osoba pociťuje jako těžké příkoří. Trvalost pachatelova jednání je přitom nutno posuzovat v závislosti na intenzitě zlého nakládání, takže nemusí jít o jednání soustavné. Týrané osobě nemusí vzniknout konkrétní škoda na zdraví, ale předpokládá se, že jednání agresora týraná osoba pro jeho krutost, bezohlednost nebo bolestivost pociťovala jako těžké příkoří. Příným pachatelem tohoto trestného činu může být kdokoliv, kdo sdílí společně obývaný byt nebo dům.

Blízkou osobou se rozumí (ve smyslu § 89 odst. 8 trestního zákona) příbuzný v pokolení přímém, osvojitel, osvojenec, sourozenec a manžel.

Jinou osobou tedy osoba v poměru rodinném, obdobném nebo i osoba bez takového vztahu, která žije ve společně obývaném bytě nebo domě.

Zvlášť surovým způsobem se rozumí zlé nakládání výraznou mírou brutality, která se vymyká z rámce běžného u většiny trestných činů podobného druhu.

Na více osobách. Je naplněno, jestliže byly vystaveny zlému nakládání nejméně tři osoby.

Společně obývaný byt nebo dům, navazuje na pojem „obydlí“, který je vymezen v §82 odst. 1 trestního řádu, jako „byt nebo jiná prostora sloužící k bydlení a prostory (příslušenství) k nim náležející“. Toto vymezení pokrývá tedy nejen byty, ale i rodinné domky, obytné chatky, hotelové domy, ubytovny, vysokoškolské koleje apod., tedy veškeré prostory sloužící k bydlení lidí. Tento pojem neklade důraz na vedení společné domácnosti, ale jen na faktický stav společného bydlení, ať už jeho důvodem je jakýkoli titul, např. vlastnictví nemovitosti, nájemní či podnájemní vztah i faktické společné bydlení na základě rodinných i jiných vztahů.¹

§ 44a trestního řádu: Shledá-li orgán činný v trestním řízení, že poškozenému nebo svědkovi hrozí nebezpečí v souvislosti s pobytem obviněného nebo odsouzeného na svobodě, poučí poškozeného nebo svědka o možnosti žádat informace o tom, že obviněný byl propuštěn z vazby nebo z ní uprchl, nebo odsouzený byl propuštěn z výkonu trestu odnětí svobody nebo z něj uprchl. Poškozený nebo svědek může tuto žádost podat u soudu a v přípravném řízení u státního zástupce. Pokud je odsouzený ve

¹ Policie České republiky. *Metodický pokyn PP ČR č.2/2004*. Praha, 2004.

výkonu trestu odnětí svobody, podává se tato žádost soudu, který rozhodoval v prvním stupni.

§ 100 odst. 2 trestního řádu: Svědek je oprávněn odepřít vypovídat, jestliže by výpovědí způsobil nebezpečí trestního stíhání sobě, svému příbuznému v pokolení přímém, svému sourozenci, osvojiteli, osvojenci, manželu nebo druhu anebo jiným osobám v poměru rodinném nebo obdobném, jejichž újmu by právem pociťoval jako újmu vlastní.

§ 163 trestního řádu – trestní stíhání se souhlasem poškozeného

Trestní stíhání pro trestné činy násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci podle § 197a, pomluvy podle § 206, neposkytnutí pomoci podle § 207 a 208, poškozování cizích práv podle § 209, ublížení na zdraví podle § 221, 223 a 224, ohrožování pohlavní nemocí podle § 226, omezování osobní svobody podle § 231 odst. 1,2, vydírání podle § 235 odst. 1, porušování domovní svobody podle § 238 odst. 1,2, krádeže podle § 247, zpronevěry podle § 248, neoprávněného užívání cizí věci podle § 249, neoprávněného zásahu do práva k domu, bytu nebo nebytovému prostoru podle § 249a, podvodu podle § 250, podílnictví podle § 251 a 252, lichvy § 253, zatajení věci podle § 254, porušování povinnosti při správě cizího majetku podle § 255, poškozování věřitele podle § 256 a poškozování cizí věci podle § 257 trestního zákona, proti tomu, kdo je ve vztahu k poškozenému osobou, vůči níž by měl poškozený jako svědek právo odepřít výpověď (§ 100 odst. 2), a trestní stíhání pro trestný čin znásilnění podle § 241 odst. 1,2 proti tomu, kdo je nebo v době spáchání činu byl ve vztahu k poškozenému manželem nebo druhem, jakož i pro trestný čin opilství podle § 201a trestního zákona, pokud jinak vykazuje znaky skutkové podstaty některého z těchto trestných činů, lze zahájit a v již zahájeném trestním stíhání pokračovat pouze se souhlasem poškozeného. Je-li poškozených jedním skutkem několik, postačí souhlas byť jen jednoho z nich. Nepředloží-li poškozený své vyjádření státnímu zástupci nebo policejnímu orgánu písemně, zaznamená se jeho obsah do protokolu. Souhlas s trestním stíháním může poškozený výslovným prohlášením vzít kdykoliv zpět, a to až do doby, než se odvolací soud odebere k závěrečné poradě. Výslovně odepřený souhlas však nelze znovu udělit.

§ 163a trestního řádu : Souhlasu poškozeného s trestním stíháním pro některých z trestných činů uvedených v § 163 odst. 1 není třeba, pokud:

- a) byla takovým činem způsobena smrt,
- b) poškozený není schopen dát souhlas pro duševní chorobu nebo poruchu, pro kterou byl zbaven způsobilosti k právním úkonům, nebo pro kterou byla jeho způsobilost k právním úkonům omezena,
- c) poškozeným je osoba mladší 15 let,
- d) z okolností je zřejmé, že souhlas nebyl dán nebo byl vzat zpět v tísní vyvolané výhrůžkami, nátlakem, závislostí nebo podřízeností.

Jestliže se poškozený na výzvu orgánu činného v trestním řízení ihned nevyjádří, zda souhlasí s trestním stíháním podle § 163, tento orgán mu poskytne podle povahy věci k vyjádření přiměřenou lhůtu, nejvýše však 30 dnů. Po marném uplynutí této lhůty již souhlas s trestním stíháním dát nelze. O tom je třeba poškozeného písemně poučit.¹

3.2. Zákon na ochranu před domácím násilím č. 135/2006 Sb.

Ochrana před domácím násilím

Problematika domácího násilí je v posledních letech stále častěji předmětem zájmu nejen odborníků, ale i médií a laické veřejnosti. Případy, kdy v rámci jedné domácnosti dochází ze strany jednoho jejího člena vůči jinému (jiným) k opakovaným a často brutálním fyzickým či verbálním útokům, závažným výhrůžkám, ponižování či jinému hrubému jednání často značné intenzity, jsou přitom ve společnosti už dlouhá léta značně rozšířené. Charakteristické pro takové útoky je, že k nim dochází mezi osobami, které spolu jsou či v minulosti byly v rodinném, partnerském či obdobném vztahu a trvale spolu žijí v tomtéž bytě či domě. Jako další aspekt domácího násilí bývá uváděna skutečnost, že se obvykle nejedná o vzájemné útoky, ale lze jednoznačně určit osobu napadající a osobu ohrožovanou. Důsledky domácího násilí jsou zničující nejen pro samotnou přímou oběť, ale i pro ostatní členy takové domácnosti, zejména děti, které v násilném prostředí vyrůstají.

Problém soukromé povahy

Prostředky, které na ochranu obětem domácího násilí poskytuje dosavadní právní řád ČR, jsou stále více zdokonalována a prohlubována, jak potvrzuje i řada výzkumů v této oblasti. Stále se tak děje v reakci na stav, který v minulosti předcházela a to ten, že převládal pohled na domácí násilí jako na problém soukromé povahy -

---

¹ Ministerstvo vnitra ČR, dostupné z <http://www.mvcr.cz/nasili/05.htm>.

konflikt dvou osob žijících v určitém vztahu, které si svůj spor vyřeší samy mezi sebou. České právo a výkonné orgány ČR aplikující toto právo již neponechávají oběť svému osudu. Oběť si nemusí svou ochranu zajistit sama na své náklady útekem na ubytovnu, do azylového domu, ale nabízí pomoc mnoha intervenčních center, zákonů na ochranu před domácím násilím jako je např. zákon č. 135/2006 Sb.

Inspirace v zahraničí

Čeští zákonodárci se inspirovali v zahraničí, kde má právní úprava ochrany a pomoci obětí domácího násilí svou tradici, přičemž převážně vycházeli z Rakouského modelu boje proti domácímu násilí. Zákon číslo 135/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím, nabyt účinnosti 1. ledna 2007. Zákon mění celkem pět stávajících zákonů: zákon č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky (dále též ZoPČR), zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád (dále též OSŘ), zákon číslo 140/1961 Sb., trestní zákon (dále též TZ), zákon č. 100/1988 Sb., o sociálním zabezpečení, a zákon č. 114/1988 Sb., o působnosti orgánů České republiky v sociálním zabezpečení.

Ochránit ohroženou osobu

Nová právní úprava má ochránit ohroženou osobu a zamezit dalšímu jednání násilné osoby, tedy jednoho člena společného obydlí vůči druhému, a to zejména prostřednictvím možnosti jeho krátkodobého vykázaní z místa, v němž spolu žijí.

Vykázání z bydlíště

Představuje opatření podpůrné povahy, protože se užije jen tehdy, nelze-li jeho účelu, tj. zajištění náležité ochrany a bezpečnosti ohrožené osoby dosáhnout jinak.

Ochrana seniorů

Je třeba si uvědomit, že ačkoliv jsou ohroženými osobami převážně ženy, nové právní úpravy pomáhají řešit situaci i dalším osobám ohroženým domácím násilím - například mužům nebo seniorům ohrožovaným svými potomky.

Týrání osoby blízké

Zde je nutno zmínit do praxe úspěšné zavedení novely trestního zákona, která s účinností od 1.6.2004 zavedla do výčtu trestných činů novou skutkovou podstatu trestného činu „týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě“ podle §215a trestního zákona.

Oprávnění policisty

Zákon č. 135/2006 Sb. mezi tato oprávnění zařadil ustanovení §21a až §21d týkající se oprávnění rozhodnout o vykázaní ze společného obydlí a zákazu vstupu do

něj. Od 1. ledna roku 2007, tak platí, že je policista oprávněn na základě zjištěných skutečností, zejména s ohledem na předcházející útoky, předpoklad, že dojde k nebezpečnému útoku proti životu, zdraví, svobodě nebo zvláště závažnému útoku proti lidské důstojnosti, toho, kdo je podezřelý z takového jednání, vykázat z bytu nebo domu společně obývaného s ohroženou osobou (souhrnně „společné obydlí“), jakož i z jeho bezprostředního okolí. Součástí vykázání je rovněž zákaz návratu do vymezených prostor. Toto rozhodnutí je účinné v okamžiku, kdy je prokazatelně sděleno osobě, proti které směřuje. Osoba, proti níž vykázání směřuje (tzv. „vykázaná osoba“), je povinna neprodleně opustit místo, na které se rozhodnutí o vykázání vztahuje.

Zákaz vstupu do obydlí

Nebude-li ten, vůči komu takové opatření směřuje, v době policejního zákroku přítomen ve společném obydlí, je policista takové osobě oprávněn zakázat vstup do společného obydlí, jakož i do jeho bezprostředního okolí, a to i v době jeho nepřítomnosti. Rozhodnutí je účinné v okamžiku, kdy se o něm osoba, proti které směřuje, dozví.

Přítomnost nezúčastněné osoby

Při provádění úkonů souvisejících s vydáním rozhodnutí o vykázání je policista povinen zajistit přítomnost nezúčastněné osoby, ledaže hrozí nebezpečí z prodlení. O provedených úkonech a opatřeních sepíše neprodleně úřední záznam. Rozhodnutí o vykázání se vydává bez projednání věci a z úřední povinnosti, přičemž souhlas ohrožené osoby se nevyžaduje. Rozhodnutí se písemně vyhotoví do 24 hodin od vstupu policisty do společného obydlí. Vyhotovené rozhodnutí se v opise doručí vykázané osobě a ohrožené osobě. Opis rozhodnutí o vykázání doručí policista do 24 hodin od jeho vydání spolu s opisem úředního záznamu o provedených úkonech a opatřeních příslušnému intervenčnímu centru.

Nezletilá osoba

V případě, že ve společném obydlí, na které se rozhodnutí o vykázání vztahuje, žije nezletilá osoba, doručí se opis rozhodnutí o vykázání spolu s opisem úředního záznamu ve stejné lhůtě též příslušnému orgánu sociálně právní ochrany dětí.

Povinnost vydat klíče¹

Rozhodne-li policista o vykázání, vyzve vykázanou osobu, aby mu vydala všechny klíče od společného obydlí, které drží, a vykázaná osoba bude povinna klíče

---

¹ Copyright Bílý kruh bezpečí, o.s., dostupné z http://www.bkb.cz/redaction.php?action=showRedaction&id_categoryNode=397

vydat. Policista zároveň poučí vykázanou osobu o následcích neuposlechnutí takové výzvy.

Osobní věci

Policista je povinen umožnit vykázané osobě, aby si nejpozději při výkonu rozhodnutí o vykázaní vzala ze společného obydlí výlučně věci sloužící její osobní potřebě, osobní cennosti a dokumenty. Ve lhůtě do 24 hodin od výkonu rozhodnutí o vykázaní pak další osobní věci a věci nezbytné pro její podnikání nebo výkon povolání. Vykázané osobě poskytne policista informace o možnostech jejího dalšího ubytování a v souvislosti s tím i nezbytnou součinnost. Policista je povinen vykázanou osobu poučit o jejím právním postavení, o jejích právech a povinnostech a o dalším možném postupu ve věci. Za tímto účelem policista vyžádá od vykázané osoby adresu pro doručování.

Psychologická pomoc

Ohroženou osobu poučí policista o možnosti podání návrhu na vydání předběžného opatření podle občanského soudního řádu (OSŘ) a o možnosti využití psychologických, sociálních nebo jiných služeb v oblasti pomoci obětem násilí.

Doba vykázaní

Vykázaní trvá po dobu 10 dnů ode dne vydání rozhodnutí. Tuto dobu nelze zkrátit ani se souhlasem ohrožené osoby. Podáním návrhu na vydání předběžného opatření podle občanského soudního řádu v průběhu vykázaní se uvedená lhůta prodlužuje až do pravomocného rozhodnutí soudu o tomto návrhu. Policista je povinen ve lhůtě do 3 dnů od vydání rozhodnutí o vykázaní provést kontrolu, zda rozhodnutí o vykázaní dodržuje vykázaná osoba i ohrožená osoba. O provedené kontrole sepíše policista úřední záznam.

Předběžné opatření¹

Občanský soudní řád byl zákonem č. 135/2006 Sb. s účinností od 1. ledna 2007 doplněn o nový druh předběžného opatření. Předběžná opatření jsou rozhodnutí soudu učiněná ještě před zahájením určitého občanského soudního řízení či v jeho průběhu. Mají sloužit tomu, aby byly v případě nutnosti prozatímně upraveny poměry účastníků, nebo aby nebyl ohrožen výkon soudního rozhodnutí.

Co vše lze účastníku uložit

Jsou-li jednáním účastníka, proti kterému návrh směřuje, vážným způsobem ohroženy život, zdraví, svoboda nebo lidská důstojnost navrhovatele, může předseda senátu předběžným opatřením uložit účastníku, proti kterému návrh směřuje, zejména:

---

¹ Copyright Bílý kruh bezpečí, o.s., dostupné z http://www.bkb.cz/redaction.php?action=showRedaction&id_categoryNode=397

- a) aby dočasně opustil byt nebo dům společně obývaný s navrhovatelem (tedy „společné obydlí“), jakož i jeho bezprostřední okolí, nebo aby do něj nevstupoval,
- b) aby se zdržel setkávání s navrhovatelem a navazování kontaktů s ním. Účastníky řízení o předběžném opatření jsou navrhovatel a ten, vůči němuž návrh směřuje.

Navrhovatelem se rozumí osoba, jejíž život, zdraví, svoboda nebo lidská důstojnost jsou jednáním osoby, proti které návrh směřuje, vážným způsobem ohroženy (tedy ohrožená osoba podle ZoPČR). K rozhodnutí o návrhu na předběžné opatření je příslušný okresní soud, který je místně příslušný pro obvod (okres) navrhovatele.

Podání předběžného opatření bude zdarma

Navrhovatel tohoto druhu předběžného opatření je podle této nové právní úpravy určitým způsobem zvýhodněn proti navrhovatelům většiny jiných druhů předběžných opatření, což vyplývá z potřeby zvýšené ochrany ohrožené osoby. Pro tento druh předběžného opatření neplatí povinnost navrhovatele složit nejpozději ve stejný den, kdy podal u soudu návrh na nařízení předběžného opatření, jistotu ve výši 50 000 Kč k zajištění náhrady škody nebo jiné újmy, která by předběžným opatřením vznikla.

Soud rozhodne bezodkladně

O návrhu na předběžné opatření rozhodne soud bezodkladně. Není-li tu nebezpečí z prodlení, může soud o návrhu na předběžné opatření rozhodnout až do uplynutí 48 hodin poté, co byl podán (ve většině jiných případů činí tato lhůta celých sedm dní).

Doba trvání předběžného opatření

Předběžné opatření potrvá jeden měsíc od jeho vykonatelnosti, přičemž je zde možnost prodloužení předběžného opatření. Ta je upravena tak, že bylo-li před uplynutím doby trvání předběžného opatření zahájeno řízení ve věci samé, může předseda senátu na návrh navrhovatele rozhodnout o prodloužení doby trvání předběžného opatření. V úvahu musí vzít trvání stavu ohrožení navrhovatele, obsah a důvody podaného návrhu na zahájení řízení ve věci samé, majetkové či jiné poměry účastníků včetně vlastnických a jiných vztahů ke společnému obydlí, na které se vztahuje předběžné opatření, a další rozhodné okolnosti. Předběžné opatření však zanikne nejpozději uplynutím doby jednoho roku od okamžiku jeho nařízení. Předběžné opatření má ohrožené osobě umožnit takový návrh v klidu uvážit a podat, aniž by byla ze strany spolubydlící osoby vystavena výhrůžkám či jinému nátlaku, jak tomu dosud v praxi často bývá.

Vyhlášení předběžného opatření

Usnesení o předběžném opatření se vyhlásí účastníkům až při provedení jeho výkonu. Účastníkům, kteří nebyli při provedení výkonu přítomni, se usnesení doručí dodatečně společně s vyrozuměním, že byl proveden jeho výkon. Toto usnesení je vykonatelné jeho vyhlášením. Nedošlo-li k vyhlášení, je vykonatelné, jakmile bylo vydáno.

Nenavazování kontaktů s oprávněným

Zákon č. 135/2006 Sb. zařadil do občanského soudního řádu také ustanovení upravující postup při výkonu rozhodnutí o vykázání ze společného obydlí a nenavazování kontaktů s oprávněným.

Nepřítomnost povinného

Nebude-li povinný při výkonu rozhodnutí přítomen, poskytne mu soud na jeho žádost během trvání předběžného opatření příležitost, aby si ze společného obydlí uvedené věci vyzvedl. O tomto právu soud povinného vyrozumí oznámením zanechaným na dveřích společného obydlí.

Trestný čin maření úředního rozhodnutí

Výše uvedená rozhodnutí policie o vykázání ze společného obydlí a zákazu vstupu do něj či rozhodnutí soudu o předběžném opatření spočívajícím ve vykázání ze společného obydlí a zákazu navazování kontaktů s ohroženou osobou. Kromě toho zákon č. 135/2006 Sb., zařadil mezi rozhodnutí, jejichž maření je trestné. Učinil tak novelou trestního zákona, do něhož doplnil novou skutkovou podstatu trestného činu maření výkonu úředního rozhodnutí podle §171 odst. 1, písm. e) trestního zákona, kterou svým jednáním naplní ten, kdo se dopustí závažného nebo opakovaného jednání, aby zmařil rozhodnutí o vykázání vydané podle zvláštního právního předpisu (ZoPČR) nebo na základě předběžného opatření soudu.¹

3.3. Policie ČR a domácí násilí

Výjezdy na místa domácího násilí se u policistů netěší přílišné oblibě. K tomu přispívají subjektivní i objektivní okolnosti. Subjektivní okolnosti jsou spjaty s podceňováním významu a náročnosti policejní práce, kterou je třeba na místě partnerských rozepří odvést. Řešení incidentů spjatých s domácím násilím není zatím

---

¹ Copyright Bílý kruh bezpečí, o.s., dostupné z http://www.bkb.cz/redaction.php?action=showRedaction&id_categoryNode=397.

pokládáno za skutečně důležitou a obtížnou policejní činnost. Na špičce oceňovaných služeb, které poskytuje policie občanům, figurují podle oficiálních i neformálních hledisek jiné typy splněných úkolů, například dopadení bankovního lupiče či zvýšení kvóty objasněnosti. K objektivním okolnostem, které činí z incidentů domácího násilí problematické epizody pracovního dne policistů, patří jejich evidentní stresovost. Policisté musí být pro výkon svého povolání psychicky odolní, neboť v konkrétních případech není totiž předem jasné, s jakou situací se na místě setkají. Možné je téměř vše, počínaje specificky policejní prací (odzbrojení pachatele, zajištění a ohledání místa činu, přijetí trestního oznámení atd.) až po téměř „nepolicejní“, lidské působení (psychologická intervence ve smyslu uklidnění emocí, empatický rozhovor s rozrušeným dítětem, které bylo očitým svědkem vyhrčené situace atd.). Není proto divu, že v současnosti představuje pro policejní výkon domácí násilí poměrně složitý problém. A to ačkoliv pachatel i oběť jsou od počátku známí, mohlo by se tudíž na první pohled zdát, že z policejního pohledu jde o jednoduchou záležitost. Ve skutečnosti je tomu právě naopak. Fakt, že je pachatel od počátku známý neusnadňuje kvalitní policejní řešení partnerských násilností, dokonce často ani neumožňuje včas a účinně zabránit pachateli v pokračujícím (fyzickém, psychickém či sexuálním) týrání oběti.

Pro jednání policisty s obětí trestného činu je důležité znát, co oběť po činu prožívá, co cítí. Emocionální rány zahrnují zejména strach z pachatele, nedůvěru, nejistotu, nemožnost soustředit se a rozpomenout se na některé detaily činu, ale také vztek, podrážděnost a lítost. Policista by měl respektovat pocity oběti a v žádném případě by je neměl zlehčovat, či dokonce kritizovat nebo zesměšňovat. Do 36 hodin po činu může být oběť v šoku, prožívá akutní stresovou situaci.

Hlavní zásady pro jednání policistů s obětí¹

Informace

Poskytnout oběti informace o obvyklém postupu ve vyšetřování, co se bude dít nyní, co později, kde oběť získá další informace, říkat jen pravdu; informace o právech v trestním řízení, zejména o institutu zmocněnce a o peněžité pomoci státu; nezapomínat na pozůstalé (děti) odkázané výživou na zemřelého – nebyvají účastníky trestního řízení a mají možnost získat peněžitou pomoc státu; informace o místech psychologické pomoci a podpory.

---

¹Městské ředitelství Brno, dostupné z jednoho informačního systému Policie České republiky z <http://www.bm.jm/filesroot/ostatni/DmN>.

Důvěra a porozumění

Oběť si zaslouží respekt, nespáchala trestný čin. Dát jí najevo svým chováním, být trpělivý a ptát se bezprostředně po činu, zda můžete pomoci („Jak se cítíte?“ „Chápu, že máte zlost.“ „Nemám někomu zavolat?“ „Nemám s vámi raději chvíli zůstat, vidím, že vám není dobře.“).

Bezpečí

Oběť má bezprostředně po činu, ale i později velký strach. Pomocť jí obnovit narušený pocit bezpečí. Přemýšlet, co můžete v konkrétní situaci udělat („Chci, abyste věděl/a, že vám už nic nehrozí.“ „Řeknu sousedům, aby se na vás občas podívali.“)

Empatie

Zkusit se na moment vcítit „do kůže“ oběti – pomůže nám to zvolit nejlepší způsob jednání.

Otázky pokládejte tak, aby jste oběť zbytečně netraumatizovali

Mluvit stručně a jasně. Vždy se ujistit, že nám oběť rozuměla. Tváří v tvář úřednímu vystupování se oběti stydí přiznat, že obsahu sdělení policisty na místě nerozuměly, zejména starší lidé, mladiství a ženy.

Začněte vstřícně

„Chci, abyste rozuměl/a tomu, co budeme dělat.“ „Když dovolíte, teď bych chtěl/a hovořit o tom, co se stalo. Potřebuji další informace.“

Postup policie při řešení případů domácího násilí

Povinností policie je především zastavit násilí, zajistit bezpečí oběti, zajistit pachatele. V každém případě by mělo být povinností policisty perfektní zadokumentování incidentu domácího násilí (násilí mezi blízkými, násilí páchané ve společném obydlí).

Na místě incidentu je prvním krokem zasahujících policistů zajištění bezpečnosti všech přítomných osob. To zahrnuje:

- 1. Oddělení oběti a pachatele** je důležité! Pokud to okolnosti dovolí, odvést je do oddělených místností, aby na sebe neviděli a nemohli spolu dále komunikovat. Násilí pachatele se může vystupňovat při příjezdu policie, v tu chvíli totiž ztrácí kontrolu nad obětí. Pachatel může kontrolovat oběť i prostřednictvím gest nebo řeči těla, a tak může ovlivňovat její komunikaci s policií. Oběť se v přítomnosti pachatele zpravidla bojí mluvit s policií, protože jí hrozí pozdější odplata ze strany pachatele. Policisté by měli mluvit s každou stranou incidentu zvlášť, ale měli by na sebe navzájem vidět, aby si zajistili vlastní bezpečí.

2. **Zajištění veškerých zbraní**, jichž bylo použito, stejně jako dalších předmětů představujících na místě činu bezprostřední hrozbu. To je mj. důležité i pro bezpečí zasahujících policistů, protože při řešení domácího násilí dochází k nevypočitatelnému vývoji a chování jak obětí, tak podezřelých.
3. **Vyhodnocení závažnosti zranění osob** a poskytnutí či zavolání pomoci pro kteroukoliv ze zraněných stran.
4. **Kontrolu bezpečí dětí** a jiných osob na místě činu.

Zásady komunikace s obětí domácího násilí

1. **Ptát se oběti.** Odpovědi nám poskytnou přesnější představu o skutečnosti.
  - Byl/a jste již dříve napadán/a a týrán/a (historie týrání)?
  - Byly napadány i děti?
  - Kde jsou děti v tuto chvíli?
  - Popište mi dřívější násilné incidenty?
  - Pozorujete, že se násilí zhoršuje, dochází k němu častěji a je více intenzivní?
  - Došlo i k poškození věcí?
  - Jaké vznikly škody?
  - Byly proti vám nebo vašim dětem použity (věci jako) zbraně?
2. **Věřit oběti**, když nám říká, že ji blízká osoba týrá a jinak jí ubližuje. Skutečné oběti domácího násilí zpravidla ve vyprávění minimalizují to, co se u nich doma děje. Realita bývá mnohem horší.
3. **Poskytněte oběti důvěru a porozumění.** Jednání s obětí domácího násilí vyžaduje citlivou a trpělivou komunikaci (Představte se a dejte oběti eventuálně vaši vizitku. Vysvětlete jí, co je vaší úlohou v tuto chvíli. Potvrďte, že chápete, jak je její momentální situace náročná. Povzbudte ji.)
4. **Předejte oběti kontakty na další služby.** Veškeré kontakty oběti předá v kteroukoliv dobu **linka DONA** na telefonním čísle **251 511 313**. Na této lince získají potřebné informace i policisté, například adresu nejbližšího azylového domu, poradenského centra a jiných služeb viz. příloha č. 4.
5. **Zadokumentovat informace**, které jsme k domácímu násilí získali. Později už nebudou tak přesné a mohly by chybět kolegům. Domácí násilí je násilí ve vztahu a nikoliv jednotlivý násilný akt, proto je vaše dokumentace tolik důležitá.

6. Jestliže v domácnosti postižené násilím mezi dospělými žijí děti, vždy uvědomit orgán sociálně právní ochrany dětí!

7. Myslet na bezpečí oběti. Položit si otázku, co se stane po našem odchodu z bytu. Co se stane, až se oběť vrátí z policie domů. Nabídnout oběti základní informace k bezpečnostnímu plánu. Sdílet jí adresu nejbližšího azylového domu nebo krizového centra.

Bezpečnostní plán pro oběti domácího násilí

Bezpečí oběti domácího násilí je základním předpokladem řešení problému. V případě náhlého útoku by oběť měla pamatovat především na své zdraví a život. Policista by měl oběť domácího násilí informovat o možných bezpečnostních opatřeních.

Policista by měl oběť poučit:

- **aby se nenechala zavřít v části domu, kde nejsou okna ani žádný východ,** nebo kde se nacházejí nějaké možné zbraně, např. v kuchyni nebo koupelně. Pokud bydlí na venkově, měla by se vyhnout stodole nebo dílně, kde mohou být uskladněny různé nástroje.
- **aby si zapamatovala několik důležitých telefonních čísel,** jako je krizová linka pro domácí násilí, policie, nebo místní azylový dům; aby naučila své děti používat telefon a zavolat policii, sousedy nebo někoho jiného, kdo může rychle pomoci.
- **aby se svěřila přátelům nebo příbuzným,** kterým důvěřuje, s tím, že je doma napadána. Je důležité, aby si vytvořila podpůrnou síť, kde se jí dostane alespoň krátkodobé pomoci.
- **aby si promyslela a naplánovala únikové cesty** ze všech dveří a oken, včetně těch ve sklepech a v horních patrech. Dokáže pak lépe reagovat v situaci tísně.
- **aby se rozhodla, kam půjde, až se dostane ven** z bytu nebo domu. Měla by si zjistit adresy míst v okolí bydliště s nepřetržitým provozem (policie, hasičská stanice, nemocnice, prodejny).
- **aby si promyslela, jak se tam dostane.** To je problém obětí domácího násilí zejména na venkově nebo na samotách. Je důležité mít u sebe vždy peníze nebo jízdenky, udržovat v pojízdném stavu auto, nebo kolo, kočárek pro děti ukládat na dostupné místo.

- **aby si se sousedy nebo přáteli domluvila znamení**, kterým může signalizovat potřebu pomoci, např. zatelefonovat smluvené heslo, po kterém mají zavolat policii, nebo se domluvit, aby volali policii vždy, pokud uslyší křik, pláč, rozbíjení předmětů apod.
- **aby si zabalila pohotovostní tašku** s penězi, náhradními klíči, oblečením na výměnu a důležitými dokumenty a uložila ji mimo dosah agresora – u sousedů, přátel, v práci.

Pokud je oběť nepohyblivá nebo v důchodovém věku, měla by si promyslet, která místnost v bytě či domě je pro ni nejbezpečnější: například ta, kde se může zamknout a zatelefonovat pro pomoc nebo zavolat o pomoc z okna.

Pokud má oběť malé děti, je možné, že je na útěku nebude moci vzít s sebou. V tom případě by měla neprodleně požádat o pomoc policii a vrátit se pro ně. Starší děti by měla zahrnout do únikového plánu, označit jim bezpečné místo, kde se mohou schovat, a vysvětlit jim, aby utekly k sousedům, když uslyší, že začíná násilný incident. Děti je nutno ujistit, že jejich úkolem je být v bezpečí, a ne chránit oběť.¹

3.4. Projekt SARA

Diagnostická metoda SARA (Spousal Assault Risk Assessment) vznikla v Kanadě, byla transformována pro práci policistů ve Švédsku a odtud je šířena do dalších zemí. Na základě strukturovaného odborného přístupu může proškolená osoba při jejím použití zjistit rizikové faktory a kvalifikovaně odhadnout riziko dalšího domácího násilí. Tuto metodu do České republiky přivezl a adaptoval Bílý kruh bezpečí o.s. v rámci projektu „Hráz“, který je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem ČR. K šíření této metody dostal Bílý kruh bezpečí od autorů metody z Kanady a Švédska oprávnění chráněné mezinárodním právem. Pro ČR získal souhlas k názvu české verze „SARA DN“. Tato metoda je určena především policistům, kteří se dostanou do prvního kontaktu s osobou ohroženou domácím násilím. Využití metody SARA DN se předpokládá také u vybraných služeb v prvním kontaktu s osobou ohroženou domácím násilím, zejména služeb sociálních. Proškolený uživatel metody SARA DN dokáže vyhodnotit aktuální situaci, odhadnout závažnost hrozby a přijmout opatření, která eliminují rizikovou situaci. (Od 1. 1. 2007 je katalog dostupných

¹ Městské ředitelství Brno, dostupné z jednotného informačního systému Policie České republiky z <http://www.bm.jm/filesroot/ostatni/DmN>.

opatření rozšířen možnostmi vykázaní násilné osoby ze společného obydlí, zákazem vstupu, zákazem kontaktování a přiblížení se.) Metoda SARA DN v rukou odborníků pomáhá určit strategii řízení tohoto rizika, vyvažuje občas se vyskytující subjektivní pocity profesionálů, zlepšuje jednotnost rozhodnutí, přispívá k lepší mezioborové komunikaci.

Bílý kruh bezpečí adaptoval metodu SARA DN pro ČR a podpořil její šíření několika akcemi. Patřily k nim semináře se zahraničními lektory, „Pomůcka pro policisty“ předaná policejním pedagogům a školitelům, pilotní ověření metody v Praze, Ostravě a v Brně. Tato metoda se stala součástí závazného pokynu policejního prezidenta a výrazně posílila kompetence jednotlivých policistů při realizaci zákona č.135/2006 Sb., na ochranu před domácím násilím, účinného od 1.1.2007.¹

Diagnostická metoda SARA nabízí strukturovaný katalog 15ti otázek:

1. a 2. blok – věnují pozornost násilné osobě a poskytnou reálný obraz o jeho násilných sklonech a chování (na veřejnosti i v soukromí). 2 x 5 otázek

3. blok – věnuje pozornost ohrožené osobě a její situaci. 5 otázek – viz. příloha č. 5.

Soubor důležitých rizikových faktorů:

- Strukturované vodítko pro rozhodování.
- Všechny rizikové faktory se klasifikují Ano-Ne-? žádné statistické hodnocení nebo aritmetika.
- Rizikové faktory se zvažují z pohledu současné situace a minulosti.
- 3x5 otázek a volná otázka: jiné faktory.

Násilí vůči blízké osobě

- Fyzické/ sexuální násilí
- Závažné výhrůžky a úmysly
- Eskalace fyzického/sexuálního násilí a hrozeb
- Porušení příkazů soudu a nařízení
- Násilné postoje
- Jiné faktory

Obecné sklony k násilí

- Obecná kriminalita

---

¹ Zpravodaj BKB 3/2006, dostupné z http://domacinasili.cz/en/redakce/pomahajici_profesionalove/odhad_rizika_hrozby/r85

- Vztahové problémy
- Pracovní nebo finanční problémy
- Toxikomanie, závislosti
- Problémy duševního zdraví
- Jiné faktory

Zranitelnost oběti

- Chování a postoje k násilné osobě
- Extrémní strach z násilné osoby
- Nemožnost získat útočiště
- Nebezpečná životní situace
- Osobní problémy jako následek DN
- Jiné faktory

Kdo může používat SARA DN

- Policie
- Státní zástupci
- Soudy
- Vězeňská služba
- Sociální služby i nestátní
- Psychiatrie (soudní znalci)
- Výzkumní pracovníci
- Léčebná zařízení

Proč používat SARA DN

- Strukturovaný seznam otázek
- Vyvažuje “pocity” tazatele
- Určuje strategii řízení rizika
- Zlepšuje jednotnost rozhodnutí
- Zlepšuje mezioborovou komunikaci ¹

---

¹ Copyright Bílý kruh bezpečí, o.s., dostupné z <http://bkb.cz>

3.5. Dílčí závěr

Současné právní úpravy zahrnují rozmanitou škálu trestů, sankcí nebo ochranných opatření při spáchání trestných činů nebo jiných deliktů, jejichž stupeň nebezpečnosti ohrožuje ve větší nebo menší míře jedince a tedy tím i celou společnost. Při pohledu do nedaleké minulosti lze konstatovat, že došlo k velkému posunu na poli legislativních změn a to zejména v souvislosti se zavedením trestného činu týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě podle § 215a trestního zákona a dále se zavedením institutu vykázaní osoby dopouštějící se jednání jež má znaky domácího násilí. Rovněž tak se zlepšila činnost jednotlivých sdružení zabývajících se pomocí obětem domácího násilí a prohloubila se spolupráce se zákonodárnými složkami ČR a dalšími organizacemi a to nejen na území ČR, ale i v zahraničí. Hlavním cílem v tomto směru je v mezích využití všech dostupných zákonných prostředků vymezit takové postupy a postihy, které maximálně eliminují domácí násilí a při jeho spáchání budou opatření natolik dostatečná, že nebude docházet k recidivě domácího násilí ze strany agresora.

4. Problematika domácího násilí ve vybraných zemích

Zhruba před 5 lety se v ČR začalo hovořit o domácím násilí jako o naléhavém, svébytném problému, který je hoden zvláštního zřetele ze strany státu a jeho institucí. Od té doby se pro oběti a pachatele již změnilo mnoho skutečností a nové přístupy jsou připravovány. Konala se odborná setkání se senátory a poslanci, proběhlo několik tiskových konferencí zainteresovaných ministerstev a v květnu 2001 byl publikován první reprezentativní výzkum domácího násilí v ČR (realizovala ho agentura STEM pro Bílý kruh bezpečí a Philip Morris). Situace rodin postižených domácím násilím se pomalu začíná měnit i když je stále co zlepšovat a zdokonalovat v přístupu k ochraně obětí domácího násilí u nás. Široká veřejnost setrvává ve stadiu odborných diskusí a debat o tom, kde a jak složitý problém domácího násilí uchopit. V oficiálních postojích je domácí násilí, pokud je formulováno jako abstraktní fenomén, samozřejmě odsuzováno. Citlivost tématu se objeví až v okamžiku, kdy je domácí násilí převedeno do reálných souvislostí jako je např. otázka, zda a jak má stát v případech domácího násilí konat a jak se má stát vůči pachatelům a obětem domácího násilí chovat.

4.1. Přístup k řešení problému ve vybraných evropských zemích

Tato studie vznikla z podnětu pracovní skupiny, která se scházela za účasti představitelů MPSV, MV, Úřadu zmocněnce vlády České republiky pro lidská práva, společnosti Philip Morris ČR v Bílém kruhu bezpečí v roce 2001. Při úvahách o adekvátní reakci na násilí v rodině se pracovní skupina shodla na tom, že by zájem rodiny měl převažovat nad zájmem na potrestání pachatele. Zahraniční prameny potvrzují přání obětí, zejména u lehčích forem násilí, řešit konflikt, avšak nikoliv bezpodmínečně prostředky trestního práva. Oběti často akcentují pomoc místo trestu. Systém účinné interdisciplinární pomoci a reakce na projevy domácího násilí však v ČR dosud chybí stejně jako nástroje k účinné ochraně obětí takového druhu násilí.

Doporučení Výboru ministrů Rady Evropy z 26.3.1985, o násilí v rodině, upřednostňuje neformální způsoby řešení konfliktů a pomoc obětem domácího násilí. Mezi vhodnými kroky je doporučena ochrana obětí před sekundární viktimizací

prostřednictvím nestátních organizací. Doporučení Výboru ministrů postuluje jako opatření k předcházení násilí v rodině též odborné školení osob přicházejících z titulu svého poslání do kontaktu s jeho oběťmi. Za žádoucí považuje podporu organizací, jejichž posláním je pomoc obětem násilných situací v rodině. Cílem této studie je prostřednictvím informací přispět k budoucím praktickým krokům v oblasti řešení problému domácího násilí v České republice, a to na úrovni prevence, represe a podpory jeho přímých i nepřímých obětí. Tento cíl se autoři pokusili naplnit zejména prozkoumáním postavení obětí domácího násilí v nejširších právních a procesních souvislostech v několika státech Evropy. Studie je určena především pracovníkům státní správy ČR (zejména MPSV, MV, MS, MZ a MŠ), všem organizacím, které jsou v přímém kontaktu s oběťmi domácího násilí (krizová a poradenská centra, linky důvěry, azylové domy ad.), vědeckým a školským zařízením s vlivem na vznik nových právních norem (například Institut pro kriminologii a sociální prevenci, Parlamentní institut ad.) a s vlivem na profesionální přípravu odborníků (Policejní akademie ČR, školská zařízení MV ČR, lékařské fakulty, katedra sociální práce FF UK ad.) a všem, kteří mají o téma hlubší zájem. V České republice je obětem domácího násilí od 11.9.2001 dostupná pomoc prostřednictvím telefonní linky s nepřetržitým provozem. Zřízení linky a její provoz podpořila společnost Philip Morris ČR. V roce 2002 na její činnost částečně přispělo MPSV ČR. Linka denně pomůže více než deseti osobám, průměrná délka hovoru je dvacet minut.¹

4.2. Platné právní normy ve vybraných zemích

Velká Británie

Ve Velké Británii neexistuje jednotná definice, která by přesně vymezovala pojem domácí násilí. Díky obrovské rozhodovací pravomoci jednotlivých orgánů, organizací a jejich složek se definice liší podle povahy organizací, poskytovaných služeb i podle toho, kdo či co je přesně v centru zájmu těchto subjektů. Definice domácího násilí se, pokud se týče právních, ekonomických a psychických následků, liší od osoby k osobě. Ne všechny skutky spáchané v rámci domácího násilí mohou být označeny za trestný čin, přesto jsou jednání dosahující intenzity trestného činu v případech domácího násilí nápadná a vysledovatelná.

---

¹ Kolektiv autorů, *Domácí násilí – přístup k řešení problému ve vybraných evropských zemích*. BKB, o.s., 2002, s. 8-9.

Ochrana podle zákona o obtěžování z roku 1997 – hlavním důvodem pro přijetí zákona byla potřeba vypořádat se s problematikou tzv. „slídění“ (vytrvalého a často obsesivního jednání zaměřeného na konkrétní osobu).¹

Nizozemí

V trestním zákoně neexistuje zvláštní ustanovení týkající se domácího násilí. Domácí násilí je trestáno podle trestního práva jako kterékoli jiné sexuální nebo psychické násilí. V trestním zákoně lze nalézt pouze jednu zmínku v souvislosti s domácím násilím, a to ohledně výše trestu u ublížení na zdraví. Pokud dojde k ublížení na zdraví v rodině (partner napadne partnera, své děti, rodiče a naopak), je pachatel potrestán přísnějším trestem, než kdyby se stejného činu dopustil na cizí osobě např. na ulici. V článku 304 odstavci 1 trestního zákoníku je totiž stanoveno, že tresty uvedené v článcích 300-303 se mohou zvýšit o jednu třetinu, pokud se viník dopustí trestného činu vůči své matce, svému zákonnému otci, své manželce, svému manželovi nebo svému dítěti. I sebemenší ublížení na zdraví je považováno za trestný čin. V tomto případě je ovšem malá pravděpodobnost, že pro pachatele z jeho jednání vyplynou nějaké sankce. Hlavní osobou, která rozhoduje o sankcích v tomto případě, je státní zástupce. Obecně se pod pojmem domácí násilí rozumí fyzické, psychické a sexuální násilí/zneužívání v rodině. V případech domácího násilí se při ukládání vazby postupuje jako u kteréhokoliv jiného trestného činu. Obecně záleží na závažnosti trestného činu. Existují zde různé programy. Pachatel může být odkázán na léčbu, nebo na různé tréninkové kurzy. V některých takových případech se jedná o tzv. vězení bez zámku, kde pachatel podstupuje určitý program, aniž by byl nucen pobývat v nějaké uzavřené budově, ale může se volně pohybovat. Evidence domácího násilí u policie a soudu neexistuje. Stejně tak zde neexistují žádné zvláštní procedury, jiné soudy, protokoly apod. pro případy domácího násilí. Lhůty pro vyřizování věci ohledně domácího násilí jsou stejné jako u ostatních trestných činů. V průměru trvá trestní řízení 6 - 8 měsíců.²

Finsko

Domácím násilím se obvykle míní ublížení na zdraví v partnerském vztahu, jehož obětí je žena a pachatelem muž. Tato forma násilí je běžnou, nikoliv však jedinou formou domácího násilí, neboť také rodiče mohou týrat své děti, ženy muže, děti své

¹ Kolektiv autorů, *Domácí násilí – přístup k řešení problému ve vybraných evropských zemích*, BKB, o.s., 2002, s. 10-11.

² Kolektiv autorů, *Domácí násilí – přístup k řešení problému ve vybraných evropských zemích*, BKB, o.s., 2002, s. 29-32.

rodiče nebo sourozence. Podle pracovní skupiny ministerstva vnitra, která se touto záležitostí zabývala, je pro účely policejního školení nejvhodnější definice, podle níž je domácím násilím veškeré fyzické, sexuální nebo psychické násilí či jeho hrozba namířené v rámci rodiny jedním jejím členem na druhého. Násilné jsou ty činy, které se dějí proti vůli oběti a které jí působí utrpení. Definice je širší než tradiční pojem domácího násilí, protože obsahuje také násilí psychické. Domácí násilí je tedy široký pojem, kterým se rozumí mnohem víc než jen ublížení na zdraví v rámci partnerských vztahů. Součástí domácího násilí je například i násilí namířené vůči starším lidem, kterého podle odhadů v posledních letech přibývá. Pro rodiče je nesmírně obtížné nahlásit policii ublížení na zdraví způsobené vlastními dětmi, a tak je těžké odhadnout skutečný počet těchto případů. Také násilí, jehož oběti jsou v rodinách děti, patří k typickým příkladům skryté kriminality. Navíc je třeba si uvědomit, že ne vždy je násilí v partnerských vztazích namířeno pouze vůči ženám. Nejasnosti v použití termínů působí i to, že těsně před koncem partnerského vztahu i po jeho skončení dochází k mnoha případům ublížení na zdraví, jejichž popis pomocí výše zmíněných pojmů může být obtížný. Na rovině práva došlo v posuzování k významné změně tehdy, když se ublížení na zdraví v soukromí stalo v roce 1995 předmětem úřední obžaloby. I před tím bylo samozřejmě ublížení na zdraví, k němuž došlo doma, činem hodným trestu, ale obžaloba mohla být vznesena pouze na základě žádosti týrané oběti. V praxi se posuzování domácího násilí mění pomaleji než zákony. Postoje obětí i úředních orgánů mají vliv na to, o jakém množství partnerského násilí se trestně-právní systém a podpůrné síly dozví.¹

Irsko

Návrh zákona, který by zlepšil ochranu obětí domácího násilí předložil irský ministr pro rovnoprávnost a změnu zákonů Mervyn Taylor, T. D. Domestic Violence Act (zákon o domácím násilí), který nabyl účinnosti 1. března 1996. Dále uvedené skutečnosti nejsou přesnou interpretací zmíněného zákona, jedná se spíše o poskytnutí základních informací o něm. Zákon vychází z přesvědčení, že fyzické nebo sexuální násilí proti členu rodiny je trestným činem. Policisté mají podle nového zákona oprávnění násilného členu rodiny zatknout a zahájit trestní stíhání, přičemž pravomoc, která se týká zatčení takovéto osoby, je v zákoně přesně vymezena. Zákon o domácím

---

¹ Kolektiv autorů, *Domácí násilí – přístup k řešení problému ve vybraných evropských zemích*, BKB, o.s., 2002, s. 34-35.

násilí umožňuje použití dvou různých hlavních forem ochrany osoby, která je domácím násilím ohrožena:

- bezpečnostního opatření ("safety order")
- výjimečného opatření ("barring order")

Bezpečnostní opatření

Bezpečnostní opatření je nařízení soudu, kterým je násilné osobě zakázáno další použití násilí nebo výhrůžek násilím, ale dotyčnou osobu nevykazuje z domu či bytu. Pokud násilná osoba žije odděleně od osoby násilím postižené, bezpečnostním opatřením jí může být zakázáno sledování domu nebo celkově jakékoliv přiblížení se k domu či bytu poškozeného. Bezpečnostní opatření může být vydáno na dobu maximálně pěti let, poté může být obnoveno.

Výjimečné opatření

Výjimečným opatřením je naproti tomu pachatel násilí soudem přímo vykázán z domu či bytu, a to maximálně na 3 roky. Také je zde možnost obnovy a dalšího prodloužení trvání opatření. Pokud se poškozený domácím násilím u soudu dovolává vydání jednoho z uvedených opatření, může soud vydat předběžné opatření, tzv. ochranné opatření ("protective order"), které má fakticky stejné účinky jako bezpečnostní opatření. Ve výjimečných případech může soud vydat tzv. předběžné výjimečné opatření, kterým s okamžitou účinností přikazuje násilné osobě opustit společný dům.¹

Rakousko

V posledních deseti letech byla v Rakousku zavedena některá důležitá opatření proti násilí na ženách. Ta zahrnují zavedení povinných výcvikových programů pro policii, vytvoření platformy proti domácímu násilí a sestavení informačních zdrojů a tréninkových strategií. Za nejvýznamnější úspěchy posledních let lze považovat "Zákon na ochranu před násilím", který se stal účinným v roce 1997 a zřízení Intervenčních center- viz. příloha č. 7 – Rakouský model boje proti domácímu násilí.

Na počátku byl samostatný zákon

Od roku 1997 má Rakousko jasnou oficiální strategii pro řešení případů domácího násilí. Tato strategie vychází ze tří předpokladů:

---

¹ Kolektiv autorů, *Domácí násilí – přístup k řešení problému ve vybraných evropských zemích*, BKB, o.s., 2002, s.113-114.

- domácí násilí je skutečně naléhavý problém, který nemůže stát a jeho instituce ignorovat
- domácí násilí je specifický problém, který se v mnoha ohledech liší od násilí mezi vzájemně cizími lidmi, a proto vyžaduje i specifické, cílené zákony a postupy
- klíčovou otázkou pro stát a jeho instituce je především, jak zajistit ochranu před domácím násilím.

V květnu 1997 přijalo Rakousko samostatný spolkový zákon na ochranu před násilím v rodině (Bundesgesetz zum Schutz vor Gewalt in der Familie neboli ve zkrácené podobě "Gewaltschutzgesetz"). V návaznosti na něj byl novelizován také zákon o policii (Sicherheitspolizeigesetz) a některé další zákony (např. o výkonu exekuce). Ve všech uvedených "novinkách" šlo o jeden cíl. Zajistit důslednou prevenci proti domácímu násilí. Po dlouhých a místy i vyhocených diskusích expertů dospělo Rakousko k názoru, že tento cíl vyžaduje především zaujmout jasně vyhraněnou pozici proti násilí a tudíž ve prospěch ohrožené oběti. "Když jde o ukončení násilí v rodině, stává se nejvyšším příkázáním tzv. strategie vměšování, neboť pasivita a "nic-nedělání" pomáhá pachateli a nesvědčí oběti", uvádí se přímo v rakouském materiálu. Tento postoj ovšem neznamena, že pachatel je zcela odsunut na vedlejší kolej, anebo že je mu odepírána pomocná ruka. V jeho cestě za nápravou musí být ovšem nejdříve okamžitě konfrontován s tím, že jeho chování je nežádoucí. V zákonech je proto použit celkem jednoduchý princip: agresor musí jít a nést důsledky svého konání, zatímco oběť má právo zůstat doma a být chráněna před dalším násilím.

V zákoně na ochranu před násilím v rodině tuto ideu vyjadřuje především §382b. (1) o vykázaní z bytu a § 382b (2) o zákazu pobývání na určitých místech a vyhledávání kontaktu s obětí domácího násilí.

§ 382b. (1) uvádí: „Osobě, která činí společné soužití s blízkým příslušníkem nesnesitelným tím, že blízkého příslušníka tělesně napadá, vyhrožuje mu tímto nebo vykazuje chování zásadně poškozující psychické zdraví blízkého příslušníka, soud na žádost této blízké osoby uloží:

1. opuštění bytu a jeho bezprostředního okolí
2. zákaz návratu do bytu a jeho bezprostředního okolí

a to v případě, jestliže byt slouží k uspokojování naléhavé potřeby bydlení ohrožené blízké osoby."

Druhý odstavec pak dodává: "Osobě, která činí společné soužití s blízkým příslušníkem nesnesitelným tím, že blízkého příslušníka tělesně napadá, vyhrožuje mu tímto nebo vykazuje chování zásadně poškozující psychické zdraví blízkého příslušníka, soud na žádost této blízké osoby:

1. zakáže pobyt na konkrétně určených místech
2. uloží mu nevyhledávat setkání ani navázání kontaktu s osobou - navrhovatelem této žádosti, jestliže tomu ovšem nebrání zásadně důležité zájmy osoby - odpůrce.

Tolik onen zřejmě nejznámější a nejvíce diskutovaný paragraf v "Gewaltschutzgesetz" neboli zákoně na ochranu proti násilí v rodině. Doplníme jej o související ustanovení z novelizovaného zákona o policii (Sicherheitspolizeigesetz), které se vztahují k vykázání (Wegweisung) a zákazu vstupu (Betrerungsverbot).

Obě policejní opatření upravuje § 38a rakouského zákona o policii:

Jestliže lze na základě určitých skutečností, zejména pak na základě předcházejícího nebezpečného útoku předpokládat, že hrozí nebezpečný útok ohrožující život, zdraví nebo svobodu, jsou policejní orgány zmocněny, člověka, od kterého vychází nebezpečí vykázat z bytu, ve kterém bydlí ohrožená osoba, i z jeho bezprostředního okolí. Policejní orgány jsou povinny vykázat osobě sdělit, na jaké prostory se vztahuje vykázání. Za okolností uváděných v odst. 1 jsou policejní orgány zmocněny, zakázat danému člověku vstup do určeného prostoru. Použití donucovacích prostředků k prosazení zákazu vstupu je však nepřipustné. Při zákazu navrátit se do vlastního bytu, je třeba uvážit, aby tento zásah do privátního života dotyčného splňoval zásadu přiměřenosti. Policejní orgány jsou zmocněny odebrat dotyčnému všechny klíče nalézající se v jeho držení, jsou také povinny dotyčnému umožnit, aby si vzal věci nezbytné pro osobní potřebu a informovat ho o možnostech ubytování. Vznikne-li nutnost, aby dotyčný vstoupil do bytu, ze kterého byl vykázán, může tak učinit pouze v přítomnosti policejních orgánů. Dále je zde upravena povinnost vykazané osoby sdělit adresu pro doručování úředních písemností. Policistům se ukládá povinnost správně informovat oběť domácího násilí o dalších možných právních krocích a o místech pomoci pro oběti. Dále je policejním orgánům ukládána povinnost o zákazu vstupu

okamžitě informovat příslušný policejní úřad (služebnu), která správnost jeho uvalení musí do 48 hodin prověřit.¹

4.3. Dílčí závěr

Hlavním cílem České republiky by měla být snaha o maximální spolupráci při řešení problematiky domácího násilí a to nejen s členskými státy EU, ale i se všemi dalšími zeměmi, které projeví snahu spolupracovat a spolupodílet se na řešení tohoto celosvětového problému. Průlomovým krokem v boji proti domácímu násilí bylo při legislativních návrzích právě to, že se vycházelo z modelů jiných zemí, konkrétně z Rakouského modelu boje proti domácímu násilí. Přes dosažené dílčí změny ve vnímání domácího násilí jako sociálně nežádoucího jevu a snahu tuto situaci řešit, existuje v právním vědomí odborné i laické veřejnosti názorové reziduum, že problém domácího násilí je problémem soukromým. Činností státu je tedy co nejvíce participovat s dalšími zeměmi při boji proti domácímu násilí a snažit se co nejvíce a nejefektivněji začlenit účinné a zavedené procesy proti tomuto boji do právního řádu České republiky. Do nedávné doby narážely postupy jiných zemí na fakt, že v české společnosti je vysoce ceněná hodnota soukromí. S postupem času a s přijetím nových zákonných úprav se daří tuto bariéru překonat a domácí násilí není již jen věcí soukromou, ale stále více se stává celosvětově věcí veřejnou. Obecným cílem je tedy tímto směrem pokračovat a co nejvíce spolupracovat v celosvětovém měřítku.

---

¹ Kolektiv autorů, *Domácí násilí – přístup k řešení problému ve vybraných evropských zemích*, BKB, o.s., 2002 s. 115-117.

5. Analýza případů domácího násilí

5.1. Metoda výzkumu

Vzhledem ke složitosti dané problematiky jsem zvažoval nad výběrem způsobu jak výzkum domácího násilí pojmout. Přemýšlel jsem, jak se dostat do blízkosti lidí, kteří si prošli touto nepříjemnou částí života a hlavně jak je přesvědčit, aby mi umožnili blíže nahlédnout do jejich minulých i současných životů. Každý odborník, který se pohybuje v problematice domácího násilí bude zcela jistě souhlasit s tvrzením, že práce s přímou, ale i nepřímou obětí domácího násilí není snadná v žádném ohledu a vyžaduje mnoho trpělivosti, vlídnosti a pochopení, což u domácího násilí platí dvojnásob. Z důvodu velké obtížnosti až nereálnosti jsem zamítl dotazník, který by musel být koncipován nejlépe odborným psychologem a jeho zadávání by se počítalo spíše na měsíce než na dny. Jako další metodu výzkumu jsem zvažoval rozhovor s účastníky domácího násilí, ovšem po několika pokusech, které vždy ztroskotaly na různých okolnostech bylo od tohoto upuštěno a to převážně z toho důvodu, že získání důvěry účastníka domácího násilí je opět velice časově náročné a ne vždy jsou sdělovány určité a konkrétní informace. Jako velice vhodnou metodu jsem určil studium a rozbor vybraných případů, přičemž jako zdroj byly použity spisové dokumentace z archívu Policie ČR. Zde jsem se zaměřil na jednotlivé případy, porovnání obětí, agresorů, prostředí, příčin, které vedly k domácímu násilí, celkové situaci, která domácímu násilí předcházela až do doby jejího vyřešení. Další metodou, kterou jsem si zvolil k danému tématu bylo porovnání statistik a vyhodnocení jejich jednotlivých okruhů se zaměřením na konkrétní údaje a období, přičemž jako zdroj informací byly použity statistiky občanského sdružení Bílý kruh bezpečí z jejich internetového odkazu www.bkb.cz.

5.2. Cíl výzkumu

Hlavním cílem této praktické výzkumné části je ukázat na konkrétních případech skutečnost, že domácí násilí je jev, který bezesporu existuje v různých prostředích a formách. Má velký dopad na rodinu, fyzické zdraví, psychický stav jedince a jeho celkový rozvoj v dalším životě. Rovněž tak bych chtěl poukázat na činnost občanských sdružení, které vyvíjejí nemalé aktivity při řešení případů domácího násilí, pomoci

jejich obětí a v neposlední řadě k prevenci a osvětě dalších lidí, kteří stále mají za to, že se jich tento problém netýká. Vyhodnocením zde uvedených případových studií a statistických údajů dochází k potvrzení všeho, co bylo doposud v této práci uvedeno.

5.3. Hypotézy výzkumu

Hypotéza č. 1

Domácí násilí se přímo, negativně projeví do úzkých vztahů mezi blízkými osobami a je jedním z hlavních důvodů při rozpadu manželství či jiného ukončení svazku dvou osob.

Hypotéza č. 2

Vliv domácího násilí a celkové prostředí, ve kterém se domácí násilí vyskytuje má negativní vliv na vývoj dítěte, jeho celkový rozvoj a navázání harmonických vztahů v dalším životě.

Hypotéza č. 3

a) agresory domácího násilí jsou převážně nevyrovnané, psychicky labilní osoby, či jedinci zneužívající různé látky ovlivňující jejich chování.

b) dítě, které se setká během svého života v rodině s domácím násilím, tak se samo v dospělém věku stává agresorem nebo se naopak zcela izoluje od společnosti a „utíká“ od reality.

Hypotéza č. 4

Vyhodnocením statistických údajů předpokládám zvyšující tendenci účinnosti celého systému v boji proti domácímu násilí a stále zdokonalující prostředky sloužící k ochraně obětí domácího násilí.

Hypotéza č. 5

Nově přijaté právní úpravy ve vztahu k domácímu násilí jsou účinné, jsou uplatňovány úspěšně v praxi a má tedy smysl tímto směrem i nadále pokračovat.

5.4. Případové studie

Případová studie č. 1

Skutek: trestný čin týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě podle §215a odst. 1 trestního zákona a trestný čin násilí proti skupině obyvatel nebo jednotlivci podle §197a odst. 1 trestního zákona.

Oběti: žena-matka-manželka, věk 42 let, dvě nezletilé dcery ve věku 13 a 14 let.

Pachatel–agresor: muž-otec-manžel, věk 48 let, trestní minulost, nezaměstnaný, alkoholik.

Místo a prostředí: rodinný dům na okraji obce, ve kterém bydlí 4-členná rodina.

Všechny zúčastněné osoby bydlí v rodinném domě. Manželský svazek vzniká mezi tímto mužem a ženou v roce 1989. První náznaky domácího násilí ze strany manžela vůči své ženě se začínají objevovat na počátku roku 2004, přičemž vše se vyhrtilo v prosinci roku 2004, kdy bylo ze strany manželky podáno trestní oznámení ve věci domácího násilí a následně byl v roce 2005 pro tento trestný čin poprvé podmíněně odsouzen. V červnu 2005 byli manželé rozvedeni, ale vzhledem k nevyořádní společného majetku stále všichni čtyři bydleli v rodinném domě. Od října 2005 se začal manžel chovat vůči bývalé manželce stále více agresivněji a toto svého chování přenášel i na jejich dvě nezletilé dcery, které do té doby byly pouze nepřímými účastníky domácího násilí v jejich rodině. Násilí se začíná stupňovat a to převážně vždy, když je muž pod vlivem alkoholu a není to jen přímé fyzické násilí, kterým způsobuje různá zranění. Schovává bývalé manželce různé osobní věci, ničí majetek, zabraňuje ve volném pohybu a opakovaně jí sleduje při každém jejím pohybu mimo domov. I přes skutečnost, že jsou rozvedeni neustále v nočních hodinách dochází do jejího pokoje a vynucuje si pohlavní styk. Při odporu ženy vyhrožuje násilím, usmrcením a dalším fyzickým týráním z jeho strany. Po těchto všech skutečnostech, které se odehrávají v průběhu dvou let, bývalé manželce docházejí síly, hledá pomoc a podává další trestní oznámení na bývalého manžela. Při jedné z hádek, které proběhly doma se snažila mladší nezletilá dcera bránit svou matku, vstoupila mezi rodiče, přičemž jí otec uchopil za vlasy a odhodil pryč. Na toto reagovala starší dcera s nožem v ruce a výhrůžkou, že jej píchne a pak rychle volali na Policii ČR, která opět odvezla muže na protialkoholní záchytnou stanici. Celá věc končí před soudem, kde je muž shledán vinným a pro

opakované jednání majícího znaky domácího násilí je odsouzen k nepodmíněnému trestu odnětí svobody.

Nyní se konkrétněji zaměřím na osobu násilníka a celkové dopady jeho chování, které to mělo na další zúčastněné osoby v jeho blízkosti.

Muž – agresor byl v roce 2005 na dva měsíce hospitalizován v psychiatrické léčebně, přičemž je již od roku 2002 evidován v psychiatrické ambulanci s diagnózou periodické deprese a opakovaných myšlenek na sebevraždu, které si dával do spojitosti s rozvodovým řízením. U muže byla diagnostikována úzkostně depresivní porucha a zneužívání alkoholu. Jeho agresivní chování se začíná od roku 2005 stupňovat, přičemž toto stále činí převážně pod vlivem alkoholu a jeho chování zabraňuje vést normální život jak jeho bývalé ženě, tak i jejich dvěma nezletilým dcerám, které žijí a vyrůstají v každodenním strachu. Řádně si neplní svou vyživovací povinnost, je bez pracovního poměru, pobírá sociální dávky pomoci v hmotné nouzi, přičemž všechny takto získané finanční prostředky „utápí“ v alkoholu.

Ke svému otci mladší nezletilá dcera do protokolu před soudem uvedla, že se jeho chování nijak nezměnilo, je stále agresivní vůči matce a agresivní chování přenáší v různých formách i na ně. Otec pil alkohol stále, bez jakýchkoliv zábran a to přímo před nimi. V minulém případě, když byl soud, tak byl chvilku klid, ale pak začal zase dělat mamce schválnosti, schovával věci, prohledával mamce věci, jejich pokoje a také vzal mamce mobil. Poléval peřiny různými věcmi, vulgárně mamce nadával. Často opakoval, že dům je jeho, prodá jej a ony můžou jít bydlet pod most. Své pocity popsala tak, že má stále strach, když je doma, nemůže se na nic soustředit a kdyby mohla některé věci změnit, tak si přeje, aby otec odešel a nevěří, že by se změnil. Otce nemá ráda za všechny ty věci, které dělal mamce, jí a sestře. Závěrem uvedla, že je ochotna všechno toto říci otci do očí.

Ke svému otci starší nezletilá dcera do protokolu u soudu uvedla, že po prvním rozsudku byl doma na chvíli klid, ale pak vše začalo znova. Otec dělal schválnosti, lál mamce něco do peřin, vulgárně všem nadával, vypínal elektřinu, přičemž ona se nemohla soustředit na věci do školy a znemožňoval jí tak dělat domácí práce na počítači. Zastavoval jim vodu a to hlavně, když je pod vlivem alkoholu. Na vánoce schválně přesolil polévku, tvrdil, že to udělala matka i když všichni věděli, že to byl on. Na Silvestra byly u babičky a když se vrátily domů, tak jim znemožnil vstup do domu. Dával hřebíky do zámků u dveří a pokud otci řekly, že to udělal on, tak na ně křičel, vulgárně nadával a říkal, že on to nebyl. Závěrem uvedla, že otce nemá ráda, nemůže se

na nic soustředit, má z něj strach a nejráději by byla, kdyby se odstěhoval. Souhlasila s mamkou, že buď se odstěhuje otec nebo ony tři pryč od něj.

Z vyjádřením znalců v oboru psychiatrie a klinická psychologie bylo sděleno, že nebyly u muže zjištěny příznaky závažné duševní poruchy a nebylo zjištěno, že by byl narušen jeho vztah k realitě. Případná alkoholová opilost měla charakter prosté alkoholové opilosti. Požitý alkohol rozhodným způsobem neovlivnil jeho duševní funkce. Diagnosticky vše uzavřeno jako smíšená úzkostně depresivní porucha, abusus, škodlivé zneužívání alkoholu, rozvoj závislosti, akcentovaná osobnost s rysy emoční lability. Závěrem bylo konstatováno, že při pobytu na svobodě není nebezpečný pro společnost a medicínsko-léčebná opatření nejsou na místě. Zde si však můžeme položit zcela jinou otázku. Zda je trest, vedle všech negativních dopadů na matku a dvě dcery v přímém poměru a zda všechna opatření, které učinil soud budou ku prospěchu vyřešení celé situace a zajištění klidného rozvoje dvou nezletilých dětí?

Případová studie č. 2

Skutek: trestný čin týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě podle §215a odst. 1 trestního zákona a trestný čin porušování domovní svobody podle §238 odst. 1 trestního zákona.

Oběť: žena-matka pachatele, věk 58 let.

Pachatel–agresor: muž-syn, věk 26 let, trestní minulost, nezaměstnaný, alkoholik.

Místo a prostředí: rodinný dům na samotě, ve kterém žila společně matka a syn.

K předmětnému jednání syna vůči matce bylo ze spisové dokumentace zjištěno, že v průběhu roku 2004 opakovaně své matce vyhrožoval násilím, usmrcením, vyhazoval jí z domu, fyzicky ji napadal a vulgárně nadával. V srpnu roku 2004 mu bylo soudem uloženo zdržet se vstupu do rodinného domu jeho matky, přičemž toto nedodržel a opakovaně tento zákaz v průběhu posledního čtvrtletí roku 2004 porušil.

Z výpovědi matky bylo zjištěno, že v domě zůstala sama se synem po tom co se jí provdala dcera, což bylo asi před 15 lety. Problémy se synem začaly v jeho 16 letech a přestal jakkoli respektovat matku. Vulgárně své matce nadával a fackoval jí. S jeho začínající trestnou činností pak následovaly i problémy s Policií ČR. Našel si dívku se kterou popíjel ve velké míře alkohol a na naléhání matky se přiznal, že bere drogy a nijak se s tím dál netajil. Po rozchodu s dívkou říkal, že se zabije, ale přešlo to a za půl

roku měl novou známost. V roce 2001 se jeho chování vůči matce hodně zhoršilo a poprvé ji brutálně fyzicky napadl. Za několik dnů ztratil klíče od domu a když mu matka nechtěla otevřít dveře začal silně kopat do dveří. Ze strachu, že rozbije dveře mu tyto odemkla. Po odemknutí dveří začal matku fackovat, vulgárně jí u toho nadával, chytil ji za hlavu a ponořil do vody ve vaně, která byla na pozemku u domu. Po nějaké době, kterou není matka schopna odhadnout jí pustil a matce se podařilo utéct do domu. Syn jednání však nezanechal, vběhl za matkou do domu, kde ji dostihl na verandě, shodil na schody, kopal do ní a bil pěstmi. Jeho jednání matka popisovala jako šílené a po ukončení celého incidentu musela vyhledat lékařskou pomoc. V nemocnici pouze řekla, že se nepohodla se synem, ale nevedla nic bližšího, protože nechtěla, aby syna zavřeli. Po příchodu domů se pravidelně toto chování syna opakovalo, fyzicky matku napadal, vyhrožoval smrtí, svázáním, hozením do chléva a neustále opakoval, že už je čas, aby zdechla. V domě začal dělat něco z chemikáliemi. Vše v domě zapáchalo, byl zde silný štiplavý kouř a matka nabyla přesvědčení, že si syn sám doma vyrábí drogy. Psychicky se zhroutila a začala hledat pomoc u soudu. Požádala o zrušení trvalého bydliště syna v jejím domě, což se uskutečnilo a následně vše oznámila na Policii ČR. Syn však rozhodnutí soudu nerespektoval a jeho chování se vystupňovalo v srpnu roku 2004. Neoprávněně vnikl do domu a opět začal matku fyzicky napadat. Vše řešila Policie ČR, která syna zadržela v domě. Byl odsouzen a nyní je pro toto své jednání a další skutky z minulosti ve výkonu trestu odnětí svobody ve věznici s dozorem.

Při výslechu na Policii ČR se syn odmítl vyjádřit ke svému obvinění a až po několika týdnech začal komunikovat s psychiatrem ve vazební věznici. Při rozhovoru s psychiatrem popíral, že byl k matce agresivní. Pouze se na matku naštvál, že mu dala ultimátum. Buď prý půjde do kriminálu nebo do blázince. Uvedl a přiznal, že o léčení uvažoval, neboť i přes skutečnost, že se necítí být závislý na drogách, které bere, tak má strach, že matku už nevidí. K drogám uvedl, že s nimi přišel do kontaktu asi v 18 letech, vyzkoušel extázi a pervitin. Zůstal u nitrožilního užívání pervitinu, měl to pod kontrolou, necítil se závislý. Žádné abstinенční příznaky nepocíťoval. Přiznával, že pil alkohol, ale pak dodal, že již tři roky nepije.

Z další spisové dokumentace byl zjištěn zřejmý vztah na matku. Přes všechny útrapy, které činil své matce, psal dopisy z věznice a prosil matku, aby vše vzala zpět. Chtěl se léčit, odejde z domu, z jejího života pryč, jen ať jej matka dostane z vězení.

Po přečtení výše uvedeného se vše zdá jako jednoznačný případ domácího násilí v několika formách, umocněný zneužíváním omamných a psychotropních látek, které užívá agresor.

Podrobnějším nastudováním celé spisové dokumentace, po vynesení pravomocného rozsudku a dalších dostupných materiálů v této věci bylo zjištěno, že syn byl matkou velice přísně vychováván, vše mu bylo zakazováno a často byl také ze strany matky fyzicky trestán. Jeho biologický otec se s matkou rozvedl v jeho 3 letech. Dále o něj nejevil zájem a pak v období jeho 7-12 roku v rodině fungoval „náhradní“ otec, který se však také s matkou po čase rozešel. Matka upřednostňovala svou dceru před synem a její výchova byla více směřována na ni, než na syna. Málo se mu věnovala a to zapříčinilo to, že se ve škole zhoršil. Jeho prospěch byl převážně po dobu studia na základní škole i v učení na dostatečné úrovni. Vyučil se jako zedník a chvíli v oboru i pracoval. K matce neměl moc vřelý vztah i když se jí snažil po nějakou dobu respektovat. Z výpovědi rodinných příslušníků, známých a sousedů bylo zjištěno, že tím, čím si prošel syn v době svého dětství, začal stejnou, ne-li větší měrou, vracet své matce. Jeho chování bylo umocněno prostředím ve kterém se pohyboval. Začínající páchaní různorodé trestné činnosti a v neposlední řadě zneužíváním drog a alkoholu.

Případová studie č. 3

Skutek: trestný čin vraždy dle ustanovení § 219 odst.1 trestního zákona v souvislosti s domácím násilím.

Oběť: žena-matka pachatele, věk 55 let, invalidní důchodkyně.

Pachatel–agresor: muž-syn, věk 33let, recidivista, nezaměstnaný, alkoholik, nepravdělné zneužívání omamných, psychotropních nebo jiných látek.

Místo a prostředí: byt v cihlové zástavbě města.

Další případová studie se odehrála již před delší dobou. Na začátku těchto skutečností byla normální prostá výchova v rodině, kde otec pracoval, matka se starala o děti resp. o tři dcery a jednoho syna. Nejmladší syn vyrůstal v rodině společně se svým otcem a matkou, přičemž dcery již nežily ve společné domácnosti a do rodiny pouze docházely na návštěvy. Syn začal chodit na základní školu, přičemž zde jeho chování bylo v normální rovině a školní výsledky byly průměrně hodnoceny. Docházka do školy byla pravidelná, ale již v této době se začínaly objevovat první problémy. Při přechodu

z prvního stupně základní školy na druhý stupeň se začalo jeho chování podstatně měnit a vyskytly se první náznaky agresivního chování. Jednak vůči svým spolužákům a vrstevníkům, ale i ke své matce a otci, které bylo zapříčiněno nezájmem rodičů, přičemž matka byla po celý den pracovně vytížena a otec se věnoval více alkoholu než synovi. V této době se objevují počátky jeho trestné činnosti, přičemž se jednalo převážně o majetkovou trestnou činnost, kterou střídala trestná činnost násilného charakteru. V této době nebyl trestně odpovědný, jeho matka ani otec vzniklou situaci neřešili a přes veškerá doporučení nevyhledali pomoc psychologů nebo pedagogických pracovníků. Agrese syna vůči své matce však neustává a stále více narůstá.

Z výpovědí sousedů bylo zjištěno, že syn experimentoval i s drogami, přičemž se jednalo převážně o těkavé látky toluen, ředidla, lepidla apod. tedy tzv. sniffing. Tuto skutečnost potvrdila i jedna z jeho sester a dobu odhadla asi jeden rok. Nezajem rodičů o jeho osobu se prohluboval. Drogy, resp. těkavé látky vyměnil za alkohol, který začal ve větší míře popíjet a jeho chování po požití alkoholu bylo agresivnější. Jak již bylo zmíněno otec ve velké míře požíval alkoholické nápoje a s tímto po nějakém čase začala i jeho matka. Otcovi se podařilo syna v jeho 23 letech přinutit k nástupu na protialkoholní léčbu v Opavě s čímž souhlasil. V léčbě vydržel jeden měsíc. Požívání alkoholu se stupňovalo a s tímto se začalo stupňovat i jeho protiprávní jednání. Několikrát byl odsouzen za majetkovou a násilnou trestnou činnost. K několika případům patří i ty, kdy začal krást doma své matce a otci různé věci. Tyto pak prodával a za takto získané finanční prostředky nakupoval alkohol, nejen pro sebe, ale i své kamarády.

Sousedi opakovaně zaznamenali synovo hrubé urážení matky. Nadával jí a zastrašoval. Jeho agresivita se začínala stupňovat po smrti otce. Syn zůstává bydlet v bytě sám se svou matkou. Matka měla stále větší zdravotní potíže, psychický stav se po smrti manžela zhoršoval a upadla do jisté apatie. Začala vše řešit ještě větším požíváním alkoholických nápojů a v této době se definitivně vytratila jakákoliv komunikace mezi matkou a synem. Syn nikde nepracoval, pobíral sociální dávky a všechny peníze, které z těchto dávek dostal utratil za alkohol. Syn si domů vodil různé kamarády podobné jemu a stále se zde pil alkohol. Nutno je však zmínit fakt, že matka přistoupila na tuto „hru“ a pila alkohol s nimi. Agresivita syna nabírala na intenzitě, přecházel k fyzickému násilí a do bytu pravidelně jezdila Policie ČR. Své chování hnal do maximální možné agrese vůči své matce, fyzicky jí nepřestával týrat a objevovaly se výrazy, „aby již konečně chcipla, ať zdechne, že bude mít klid“. V této době matka

zanechala dopis adresovaný dceři, ve kterém uvádí, že „již nemůže snést týrání svým synem a chce odejít za svým manželem“.

První známky násilného jednání syna prakticky od jeho 12 let vyvrcholily v měsíci červenci roku 2004. Opět popíjel alkohol se svými kamarády v bytě, ve kterém byla i jeho matka. Matka pila alkohol s nimi, ale vzhledem ke svým zdravotním potížím si šla dříve lehnout. Ve večerních hodinách začal být její syn opět velice agresivní. Skutečnosti potvrdila známá matky, která byla po celou dobu přítomna v bytě, přičemž se také jednalo o ženu ve větší míře požívající alkoholické nápoje. Syn svou matku hrubě urážel. Přistoupil k ní, uchopil jí pod krkem a se slovy „tak už konečně chcípni“ do této nasypal blíže nezjištěné množství silných léků. Matku pak zanechal v pokoji, která začala v silných bolestech chroptět. Až v ranních hodinách druhého dne syn zavolal rychlou záchrannou pomoc, přičemž po převozu do nemocnice matka umírá. Jako příčina smrti bylo diagnostikováno předávkování léky.

Po přečtení výše uvedeného se nabízí otázka, zda by mohla matka žít pokud by výchova syna probíhala za zcela jiných podmínek. Otec s matkou se mohli více věnovat svému synovi než požívání alkoholických nápojů. Narůstající problémy se špatným prospěchem, alkoholem, trestnou činností, užíváním drog, agresivním chováním nijak neřešili a nechali všemu volný průběh. Přehlíželi jeho narůstající agresi, tolerovali mu veškerou jeho trestnou činnost, špatné kamarády, kteří jej v jeho chování dále utvrzovali. Nedali na rady a doporučení okolí. Všechny tyto nežádoucí faktory přispěly k tomu, že došlo k vraždě matky jejím synem.¹

5.5. Statistické vyhodnocení údajů získaných z Bílého kruhu bezpečí, o.s., za období let 2005-2007

Tabulka č. 1 Porovnání statistických údajů roku 2005 a 2007²

Ve statistickém výčtu není porovnávána položka v tabulce „Druh trestného činu“ – Týrání osoby žijící ve společně obývaném obydlí a to i přes skutečnost, že tato zákonná úprava trestného činu vešla v účinnost od 1.7.2004, neboť nebyly k dispozici za rok 2005 a rok 2006 statistické údaje a statistické porovnání bude provedeno mezi

¹ Zdroj: spisová dokumentace Policie České republiky.

² Copyright Bílý kruh bezpečí, o.s., dostupné z <http://bkb.cz>

jednotlivými čtvrtletími roku 2007. V posledním sloupci je znázorněn procentuální rozdíl, přičemž **pokles** oproti minulému období je označen **matematickým ukazatelem – (mínus)** a **nárůst** je označen **matematickým ukazatelem + (plus)**.

Čtvrtletní přehled 2005	ČR	Čtvrtletní přehled 2007	ČR	Rozdíl v %
I.	289	I.	273	- 5,53
II.	269	II.	223	- 17,1
III.	227	III.	250	+ 9,66
IV.	238	IV.	165	- 30,67
Celkem	1023	Celkem	911	- 10,95

Údaje o klientech 2005	ČR	Údaje o klientech 2007	ČR	Rozdíl v %
Žena	818	Žena	735	- 10,15
Muž	192	Muž	151	- 21,35
Pár	13	Pár	25	+ 92,31

Věk klientů 2005	ČR	Věk klientů 2007	ČR	Rozdíl v %
0 – 15 let	1	0 – 15 let	0	- 100
15 – 25 let	94	15 – 25 let	116	+ 23,4
25 – 40 let	353	25 – 40 let	313	- 11,33
40 – 50 let	243	40 – 50 let	219	- 9,88
50 – 60 let	173	50 – 60 let	148	- 14,45
60 a více	159	60 a více	115	- 27,67
Neurčeno	0	Neurčeno	0	0

Vztah k TČ 2005	ČR	Vztah k TČ 2007	ČR	Rozdíl v %
Oběť	653	Oběť	558	- 14,55
Příbuzný	84	Příbuzný	65	- 22,62
Známý	21	Známý	18	- 14,29
Svědék	4	Svědék	2	- 50
Jiný	11	Jiný	22	+ 100
Pachatel	4	Pachatel	5	+ 25
Nemá vztah k TČ	245	Nemá vztah k TČ	241	- 1,63
Neudáno	1	Neudáno	0	- 100

Tr. čin ohlášen policii 2005	ČR	Tr. čin ohlášen policii 2007	ČR	Rozdíl v %
Ano	399	Ano	439	+ 10,03
Ne	400	Ne	295	- 26,25
Nejedná se o TČ	222	Nejedná se o TČ	177	- 20,27
neuveďeno	2	neuveďeno	0	- 100

Domácí násilí 2005	ČR	Domácí násilí 2007	ČR	Rozdíl v %
Ano	519	Ano	330	- 36,42
Ne	424	Ne	502	+ 18,4
Nejisté	80	Nejisté	79	- 1,25
neuveďeno	0	neuveďeno	0	0

Příchod do poradny 2005	ČR	Příchod do poradny 2007	ČR	Rozdíl v %
Před spácháním TČ	52	Před spácháním TČ	20	- 61,54
Do 14 dnů po spáchání TČ	146	Do 14 dnů po spáchání TČ	156	+ 6,85
Ve stadiu vyšetřování TČ	130	Ve stadiu vyšetřování TČ	136	+ 4,62
Ve stadiu soudního jednání	30	Ve stadiu soudního jednání	40	+ 33,33
Po vynesení rozsudku	35	Po vynesení rozsudku	36	+ 2,86
Delší čas. odstup po TČ	171	Delší čas. odstup po TČ	100	- 41,52
Jiné vyjádření	456	Jiné vyjádření	423	- 7,24
neuveдено	3	neuveдено	0	- 100

Druh trestného činu 2005	ČR	Druh trestného činu 2007	ČR	Rozdíl v %
Vražda	20	Vražda	30	+ 50
Ublížení na zdraví	187	Ublížení na zdraví	137	- 26,74
Loupež	16	Loupež	22	+ 37,5
Omezování os. svobody	77	Omezování os. svobody	54	- 29,87
Rvačka	2	Rvačka	4	+ 100
Vydírání	55	Vydírání	51	- 7,27
Útisk	19	Útisk	13	- 31,58
Porušování dom. svobody	37	Porušování dom. svobody	29	- 21,62
Znásilnění	44	Znásilnění	65	+ 47,73
Pohlavní zneužívání	22	Pohlavní zneužívání	20	- 9,09
Krádež	41	Krádež	45	+ 9,76
Zpronevěra	2	Zpronevěra	1	- 50
Podvod	33	Podvod	9	- 72,73
vyhrožování	94	vyhrožování	58	- 38,3
Jiný trestný čin	175	Jiný trestný čin	53	- 69,71
Týrání osoby žijící ve společně obývaném obydlí	/	Týrání osoby žijící ve společně obývaném obydlí	204	Neporovnáváno
Nejde o trestný čin	255	Nejde o trestný čin	284	+ 11,37

Tabulka č. 2 Porovnání statistických údajů roku 2006 a 2007¹

Čtvrtletní přehled 2006	ČR	Čtvrtletní přehled 2007	ČR	Rozdíl v %
I.	257	I.	273	+ 6,23
II.	258	II.	223	- 13,57
III.	258	III.	250	- 3,1
IV.	236	IV.	165	- 30,08
Celkem	1009	Celkem	911	- 9,71

¹ Copyright Bílý kruh bezpečí, o.s., dostupné z <http://bkb.cz>

Údaje o klientech 2006	ČR	Údaje o klientech 2007	ČR	Rozdíl v %
Žena	817	Žena	735	- 10,04
Muž	155	Muž	151	- 2,58
Pár	37	Pár	25	- 32,43

Věk klientů 2006	ČR	Věk klientů 2007	ČR	Rozdíl v %
0 – 15 let	1	0 – 15 let	0	- 100
15 – 25 let	102	15 – 25 let	116	+ 13,73
25 – 40 let	381	25 – 40 let	313	- 17,85
40 – 50 let	206	40 – 50 let	219	+ 6,31
50 – 60 let	178	50 – 60 let	148	- 16,85
60 a více	137	60 a více	115	- 16,06
neurčeno	4	Neurčeno	0	- 100

Vztah k TČ 2006	ČR	Vztah k TČ 2007	ČR	Rozdíl v %
Oběť	650	Oběť	558	-14,15
Příbuzný	121	Příbuzný	65	- 46,28
Známary	14	Známary	18	+ 28,57
Svěddek	5	Svěddek	2	- 60
Jiný	11	Jiný	22	+ 100
Pachatel	3	Pachatel	5	+ 66,67
Nemá vztah k TČ	205	Nemá vztah k TČ	241	+ 17,56
neudáno	0	Neudáno	0	0

Tr. čin ohlášen policii 2006	ČR	Tr. čin ohlášen policii 2007	ČR	Rozdíl v %
Ano	456	Ano	439	- 3,73
Ne	363	Ne	295	- 18,73
Nejedná se o TČ	189	Nejedná se o TČ	177	- 6,35
neuveđeno	1	Neuveđeno	0	- 100

Domáci násilí 2006	ČR	Domáci násilí 2007	ČR	Rozdíl v %
Ano	497	Ano	330	- 33,6
Ne	450	Ne	502	+ 11,56
Nejisté	62	Nejisté	79	+ 21,52
neuveđeno	0	Neuveđeno	0	0

Příchod do poradny 2006	ČR	Příchod do poradny 2007	ČR	Rozdíl v %
Před spácháním TČ	43	Před spácháním TČ	20	- 53,49
Do 14 dnů po spáchání TČ	159	Do 14 dnů po spáchání TČ	156	- 1,89
Ve stadiu vyšetřování TČ	168	Ve stadiu vyšetřování TČ	136	- 19,05
Ve stadiu soudního jednání	40	Ve stadiu soudního jednání	40	0
Po vynesení rozsudku	30	Po vynesení rozsudku	36	+ 20
Delší čas. odstup po TČ	180	Delší čas. odstup po TČ	100	- 44,44
Jiné vyjádření	389	Jiné vyjádření	423	+10,8
neuveđeno	0	Neuveđeno	0	0

Druh trestného činu 2006	ČR	Druh trestného činu 2007	ČR	Rozdíl v %
Vražda	25	Vražda	30	+ 20
Ublížení na zdraví	218	Ublížení na zdraví	137	- 37,16
Loupež	31	Loupež	22	- 29,03
Omezování os. svobody	94	Omezování os. svobody	54	- 42,55
Rvačka	1	Rvačka	4	+ 300
Vydírání	59	Vydírání	51	- 13,56
Útisk	24	Útisk	13	- 45,83
Porušování dom. svobody	31	Porušování dom. svobody	29	- 6,45
Znásilnění	68	Znásilnění	65	- 4,41
Pohlavní zneužívání	28	Pohlavní zneužívání	20	- 28,57
Krádež	29	Krádež	45	+ 55,17
Zpronevěra	2	Zpronevěra	1	- 50
Podvod	44	Podvod	9	- 79,55
vyhrožování	97	vyhrožování	58	- 40,21
Jiný trestný čin	189	Jiný trestný čin	53	- 71,96
Týrání osoby žijící ve společně obývaném obydlí	/	Týrání osoby žijící ve společně obývaném obydlí	204	Neporovnáváno
Nejde o trestný čin	242	Nejde o trestný čin	284	+ 17,36

Tabulka č. 3¹

Statistické porovnání jednotlivých čtvrtletí roku 2007 se zaměřením na trestný čin „Týrání osoby ve společně obývaném obydlí“, který je uveden v tabulce „Druh trestného činu“.

Trestný čin týrání osoby ve společně obývaném obydlí	ČR	Rozdíl mezi jednotlivými čtvrtletími roku 2007	Vyjádření v %
I. čtvrtletí	90	0	0
II. čtvrtletí	61	- 29	- 32,22
III. čtvrtletí	42	- 48	- 78,69
IV. čtvrtletí	11	- 79	- 87,78

5.6. Vyhodnocení výzkumu

Uvedené případové studie vytvářejí sondu do života obětí i agresorů domácího násilí a statické údaje ukazují na činnost občanského sdružení Bílý kruh bezpečí. přičemž Pro lepší orientaci byly rozčleněny do jednotlivých kategorií. Prvním z cílů výzkumu bylo na několika vybraných případech poukázat na fakt, že domácí násilí je jev, který se vyskytuje v různých formách, různých prostředích, oběti i agresori jsou rozdílných povah a v neposlední řadě to, že má domácí násilí devastující dopad na vše

¹ Copyright Bílý kruh bezpečí, o.s., dostupné z <http://bkb.cz>

co se vyskytuje v jeho okolí. Dalším cílem bylo ověření účinnosti občanského sdružení při boji proti domácímu násilí a pomoci jeho obětem. Posledním z cílů bylo potvrzení správnosti údajů uvedených v této diplomové práci, přičemž se domnívám, že všech tří cílů bylo dosaženo.

Ano, hypotézou č. 1 lze konstatovat u všech tří případových studií, že jednání mající znaky domácího násilí, jeho projevy a dopady na osoby v blízkém okolí skutečně vedly k rozpadu manželství, ukončení vztahu matky se synem a celkového odcizení syna od rodičů a celé rodiny.

Na tvrzení uvedené v hypotéze č. 2 bylo z části odpovězeno ano, a to u případové studie č. 2 a č. 3, přičemž zde předchozí výchova a dané prostředí vedly k tomu, že negativně zapůsobily na další vývoj dítěte. S určitostí však nelze říci zda toto jednání ovlivnilo dané jedince v navazování vztahů ve svém životě, neboť se pohybovali v různorodých skupinách společnosti, ať již pozitivním či negativním slova smyslu.

Ano, tvrzením v hypotéze č. 3 mohu konstatovat v bodě a), že se skutečně ve všech třech případech jednalo o jedince s labilním chováním, přičemž vše bylo umocněno užíváním alkoholu v nadměrné míře a zneužívání omamných a psychotropních látek. A rovněž tak k bodu b) této hypotézy mohu odpovědět ano, neboť byla potvrzena skutečnost v tom směru, že dítě, které se při svém vývoji setkalo s domácím násilím samo se v dospívání či později v dospělém věku stává agresorem. Utíká od reality běžného života a snaží se izolovat od všech pro ostatní lidi normálních jevů. Případová studie č. 1 poukázala na fakt, že domácí násilí mezi rodiči a prostředím, ve kterém vyrůstaly dvě nezletilé dcery negativně ovlivnilo jejich vývoj a soustředění na povinnosti.

Ano, hypotézou č. 4 mohu konstatovat, že současně nastavený systém při boji proti domácímu násilí je úspěšnější a jeho účinnost využití v praxi má stále zvyšující tendenci. Neustále jsou prohlubovány možnosti na pomoc oběti domácího násilí.

Ano, hypotézou č. 5 bylo skutečně potvrzeno, že nově přijaté zákony jsou úspěšně uplatňovány v praxi a jejich jednotlivá ustanovení stále více chrání oběť domácího násilí. Agresora domácího násilí eliminuje, postihuje tresty, sankcemi a je to právě agresor, který opouští místo činu.

5.7. Dílčí závěr

Závěrem a zhodnocením výše uvedeného mohu říci, že stanovené cíle výzkumu byly splněny. Vyhodnocením stanovených hypotéz, které byly aplikovány na uvedené případy a statistiky mohu konstatovat, že předpoklady položené v otázkách jednotlivých hypotéz byly z velké části rovněž potvrzeny.

Závěr

Celkový obsah diplomové práce byl pojat z pohledu vysvětlení pojmu domácího násilí, jeho průvodních znacích, dopadech a následcích. Cílem bylo dále podrobněji zachytit prostředí dítěte, které se ocitá v prostředí domácího násilí a pokusit se vysvětlit jaké dopady mají různé formy domácího násilí na celkový vývoj dítěte a jeho další vstup do života.

Tématicky byla diplomová práce zaměřena na „Dítě v prostředí domácího násilí“. Prověřováním skutečností z dostupné literatury, rozhovory a konzultacemi s odborníky, kteří se pohybují v problematice domácího násilí bylo zjištěno, že se jedná o velice složitý problém. Dále se rozvětňuje na další kategorie problémů s tímto souvisejícím. Porovnáním minulých let lze konstatovat, že došlo k jistému posunu v legislativní rovině a v praxi jsou stále více využívány zákony přímo související s domácím násilím. Rovněž tak se celkově zlepšila koordinace a činnost různých organizací, které bojují proti domácímu násilí a snaží se co nejvíce pomáhat jejich obětem. Státní složky stále více spolupracují s nestátními organizacemi v oblasti domácího násilí a rovněž tak lze konstatovat, že se zlepšila i činnost ve spolupráci s dalšími státy.

Novelizace trestního zákona, zejména uvedení v účinnost skutkovou podstatu trestného činu týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě podle § 215a trestního zákona v roce 2004 započala úspěšnou cestu v boji proti domácímu násilí a eliminaci agresorů. Další navazující novelizace a přijaté zákony stále více napomáhají v boji proti domácímu násilí a stále více se orientují na samotnou oběť. V minulosti to bylo právě tak, že oběť byla ta, která musela odejít od agresora a spoléhat se na pomoc okolí. S přijetím nových zákonů, přičemž za další mohu jmenovat zákon na ochranu před domácím násilím č. 135/2006 Sb. s novelizací zákona o Policii České republiky, zavedení institutu vykázaní ze společného obydlí a zákaz vstupu do něj se opět zlepšila činnost na úseku domácího násilí. Současné průzkumy ukázaly, že zavedená opatření a přijaté novelizace zákonů jsou účinná. Porovnáním statistických údajů rovněž tak bylo zjištěno, že možnost hrozícího trestního či jiného správního postihu pro agresora je účinná v mnoha ohledech si toto sami agresori uvědomují. S tímto stavem se však nelze spokojit a je třeba i nadále činit takové kroky, aby byl zachován stávající stav, respektive, aby byl tento stav stále zdokonalován a zlepšován.

Hlavním cílem mnoha diskusí jsou děti, které se s domácím násilím přímo setkaly, nebo byly nepřímými účastníky domácího násilí. V tomto ohledu je nutno zmínit, že je stále zlepšována osvěta široké veřejnosti a stále více se setkáváme s tím, že si okolí všímá jeden druhého a to již v dětském věku. Položíme-li si otázku, kde začít s prevencí a ochranou před domácím násilím, tak je odpověď snadná a jako u mnoha jiných dalších nežádoucích sociálně-patologických jevů je třeba začít u dětí. S ohledem na dětskou duši je nám známo, že je to práce nesnadná, dlouhodobá, ale každý sebemenší zaznamenaný úspěch je mnohonásobnou odměnou v tomto boji a dalším novým impulsem pro cestu vpřed.

Závěrem mohu říci, že se nesmíme v žádném ohledu spokojit se stávajícím stavem v problematice domácího násilí. Musíme sebe i všechny dostupné úspěšné metody stále zdokonalovat a zlepšovat. Nesmíme ustupovat překážkám a každému odporu, který nám bude kladem do cesty se stavět čelem. Odměnou nám bude vyšší procento úspěšnosti a utvrzení, že jsme na dobré cestě. Pro mnohé je velice snadné v krátkém čase způsobit velkou bolest, strach a utrpení, ale už si jen málokdo uvědomuje fakt, že odstranit tyto následky je úkol dlouhodobý a mnohdy beznadějný. Snahou nás všech by tedy mělo být se co nejvíce jakoukoli měrou podílet při boji proti domácímu násilí. Zkvalitňovat pomoc a doufat, že počet dětí prožívajících případy domácího násilí bude rok od roku nižší.

Resumé

Diplomová práce s názvem „Dítě v prostředí domácího násilí“ je ve svém obsahu zaměřena na problematiku domácího násilí nejen v obecném pohledu, ale hlavně z pohledu dětí, které se stávají přímými i nepřímými účastníky domácího násilí a jeho dopadem na jejich další vývoj. Domácí násilí je stále pokládáno za poměrně zvláštní, samostatný fenomén, kterému je v současné době více a více věnována pozornost nejen zákonodárných složek ČR, organizací poskytujících pomoc, ale také široké veřejnosti.

V kapitole první jsem se zaměřil na vymezení pojmu domácího násilí, jeho průvodních znaků, příčin a důsledků.

Druhá kapitola se zaměřuje přímo na dítě jako oběť domácího násilí a vystihuje je jako přímou i nepřímou oběť. V mnoha pohledech jsou zachyceny formy domácího násilí na dětech. Dále je zde zachycen dopad jaký zanechává domácí násilí na dítěti a jak si toto břímě s sebou nese po celý zbytek života. Hlavní organizační složkou je v tomto případě rodina a jsou zde uvedeny hlediska, která se v tomto případě vyskytují.

Třetí kapitola se věnuje trestněprávním aspektům domácího násilí z pohledu práva. Jsou zde citována nejen jednotlivá ustanovení, která řeší domácí násilí z pohledu práva, ale je zde nahlíženo i novelizacím zákonů a přijímání opatření při zjištění výskytu domácího násilí, podle kterých lze v takových případech postupovat.

Ve čtvrté kapitole jsou zmíněna zákonná opatření vybraných zemí při řešení domácího násilí, jejich postupy při výskytu domácího násilí, vysvětlení základních právních norem a dopadech na agresory domácího násilí.

Závěrečná kapitola je celkovým shrnutím všech myšlenek, úvah, faktů, odborných, teoretických či praktických poznatků k domácímu násilí. V příloze jsou obsaženy kontakty na vybraná intervenční centra, zjištění rizik domácího násilí prostřednictvím projektu SARA a v něm uvedených otázek, podle kterých se přímo na místě domácího násilí posuzuje aktuální stav, dále je zde zmíněn bezpečnostní plán pro oběti domácího násilí, desatero k domácímu násilí, členská organizace Evropského fóra pro služby obětem domácího násilí a Rakouský model boje proti domácímu násilí.

Anotace

Diplomová práce s názvem „Dítě v prostředí domácího násilí“ je svým obsahem zaměřena na problematiku domácího násilí, neboť se jedná o závažný negativní společenský jev, kterému byla dána i právní podoba formou nového zákonného ustanovení v trestním zákonu jako trestný čin týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě dle § 215a trestního zákona, který nabyl účinnosti dne 1. 6. 2004. Domácí násilí je problém, který má celosvětový rozměr, je poměrně často medializován, stále však přetrvává názor, že se jedná o privátní záležitost, do které nelze intervenovat zvenčí. Domácí násilí páchané v rodině, ohrožuje nejen zdraví a život oběti, ale i zdravý vývoj dětí, které v takové rodině vyrůstají a model této rodiny budou aplikovat v dospělosti. Domácí násilí je pokládáno za poměrně zvláštní, samostatný fenomén, kterému je v současné době stále více věnována pozornost nejen organizacím poskytující pomoc, ale také veřejnosti.

Klíčová slova:

domácí násilí, výskyt násilí, agresivita, děti a domácí násilí, násilí v rodině, akty násilí, právo a domácí násilí, právní normy.

Annotation

My thesis called „Children in environs of domestic violence“ deals with the domestic violence as a serious adverse social phenomenon, which has been recently included into the Criminal Code as a new crime – ill-usage of a person living in a common flat or house (§ 215a) – and which came into force on June 1, 2004. Domestic violence is a worldwide problem often promoted in the media; however, an opinion that domestic violence is a purely private matter with no possibility of outside interference is still prevailing. Domestic violence practised in the family threatens not only victim's health and life, but also sound development of children, who are brought up in such a family and who will apply this family pattern in the future. Domestic violence is considered as a relatively isolated issue concerning not only non-profit organizations, but also the whole society.

Key words:

domestic violence, occurrence of violence, aggressiveness, children and domestic violence, violence inside the family, acts of violence, law and domestic violence, legal aspects

Literatura

1. Bentovim, A. *Týrání a sexuální zneužívání v rodinách*. Praha: Grada Publishing spol. s r.o., 1998.
2. Bílý kruh bezpečí, o.s., *Zpravodaj BKB*. Praha: březen 2006.
3. Čírtková, L. *Forenzní psychologie*. Plzeň: Nakladatelství Aleš Čeněk, 2004. ISBN 80-86473-86-4.
4. Čírtková, L. *Kriminální psychologie*. 1. vyd. Praha: Euroregion 1998. ISBN 80-85858-70-3 Dearing, Halley, 2000.
5. Čírtková, L., *Za zavřenými dveřmi*. Praha: Bulletin prevence kriminality MV ČR, 2001.
6. Čírtková, L. *Domácí násilí*. Policejní akademie ČR Praha: Časopis Kriminalistika, 2006.
7. Dearing, A. – Halley, B.: *Das Österreichische Gewaltschutzgesetz*. Wien: Verlag Österreich, 2000 in Čírtková, L. 2006.
8. Dunovský, J. a kol. *Problematika dětských práv a komerčního sexuálního zneužívání dětí u nás a ve světě*. 1. vydání. Praha: Grada, 2005. ISBN 80-247-1201-6.
9. Hartl, P., Hartlová, H., *Psychologický slovník*. Praha: vydavatelství Portál, 2000. ISBN 80-7178-303-X.
10. Haškovcová, H. *Manuálek o násilí*, 1. vyd., Brno: Národní centrum ošetřovatelství a nelékařských zdravotnických oborů v Brně, 2004. ISBN 80-7013-397-X.
11. Kolektiv autorů, *Jednání policistů s obětí trestného činu*. Ostrov: Bílý kruh bezpečí, o.s. ve spolupráci MV ČR, Odbor prevence kriminality, 2003.
12. Kolektiv autorů, *Domácí násilí – přístup k řešení problému ve vybraných evropských zemích*, Bílý kruh bezpečí, o.s., 2002.
13. Kolektiv autorů, *Měsíčník Policista*: Odbor prevence kriminality MV ČR, leden 2006.
14. Odbor prevence kriminality MV, *Tiskový servis*. Praha: Výběr – březen, 2001.
15. Policie České republiky. *Metodický pokyn PP ČR č. 2/2004*. Praha, 2004.
16. Pöthe, P. *Dítě v ohrožení*. Praha: Nakladatelství G plus G, 1999. ISBN 80-86103-21-8.

17. Řehoř, A., *Metody pro zpracování bakalářské a diplomové práce*. Brno: Institut mezioborových studií, 2008.
18. Spousta, V. et al. *Vádemékum autora odborné a vědecké práce (se zaměřením na práce pedagogické)*. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2000. ISBN 80-210-2387-2.
19. Šámal, P. a kolektiv. *Trestní zákon*. 6., doplněné a přepracované vydání. Praha: Nakladatelství C.H. Beck, 2004. ISBN 80-7179-896-7.
20. Vágnerová, M. *Psychopatologie pro domácí profese*. 3. vyd. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-802-3.
21. Vaníčková, E. *Domácí násilí*, Praha: Růžová linka, 2001.
22. Tošnerová, T. *Za zavřenými dveřmi*. Praha: Bulletin prevence kriminality MV ČR, 2001.
23. Vykopalová, H. *Násilí v rodině*. Praha: Čtvrtletník Kriminalistika MV ČR, duben 2001.
24. ABZ Slovník cizích slov, <http://slovník-cizich-slov.abz.cz>.
25. Bílý kruh bezpečí, o.s.. *Domácí násilí*. Dostupné z <http://www.bkb.cz/domacinasili>.
26. Dona linka, *Domácí násilí*. Dostupné z <http://donalinka.cz/domacinasili>.
27. Kolektiv autorů. *Časopis Policista 1/2006*. Dostupné z <http://www.mvcr.cz>.
28. Magdalenium, o.s.. *Pomoc obětem domácího násilí*. Dostupné z <http://magdalenium.cz/domacinasili>.
29. Městské ředitelství Policie České republiky Brno, *Domácí násilí*. Dostupné z jednotného informačního systému Policie České republiky z <http://www.bm.jm/filesroot/ostatni/DmN>.
30. Ministerstvo vnitra ČR, *Násilí*. Dostupné z <http://www.mvcr.cz/nasili/05.htm>.
31. Policie České republiky, *Prevence*. Dostupné z <http://www.mvcr.cz/prevence>.
32. Úřední věstník Evropské unie - Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru, *Děti jako nepřímé oběti domácího násilí č.2006/C 325/15*. Dostupné z http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/cs/oj/2006/c_325/c_32520061230cs00600064.pdf

Poznámkový aparát

Abuzabilita – hypotetická zvýšená dispozice jedince k tomu, aby se stal obětí týrání nebo zneužívání. Domněnka, že některé osoby, zejména děti mohou „přitahovat“ zanedbávání, týrání, zneužívání nebo jinou formu špatné zacházení (abúzu) svých rodičů.¹

Alopecie - je neinfekční onemocnění způsobující vypadávání vlasů. Příčiny mohou být různé: dědičné, stres, nesprávné stravování.

Anus - řiť (lat. *anus*) je vyústění konečného oddílu trávicí soustavy na povrch těla

Disociální porucha osobnosti - sklony k protispolečenskému a kriminálnímu chování, k opakované trestné činnosti u lidí extrémně egoistických a nezdrženlivých, neschopných pocitů viny, empatie, soucitu.

Físsura - nazývá se v anatomii štěrbinovitý otvor kostí lebečných.

Hymen - neboli panenská blána jest sliznicovitá, ve středu otevřená chlopeč, jež jako diafragma je rozepjata před vchodem poševním mezi pochvou a lůnem.

Kriminogenní faktory, kriminogeneze - příčiny a okolnosti, které vedou nebo mohou vést k páčání trestné činnosti a které ovlivňují vznik a vývoj kriminality nebo ji doprovázejí.

Obsesivní, obsese - nutkavost, nutkání, nežádoucí, vtíravé, rušivé myšlenky, představy nebo popudy, které se opakovaně a protivolně vkrádají do vědomí, vzbuzují úzkost, napětí a strach.

OSŘ – občansko-soudní řád

Ragáda - pukliny, praskliny, například prsních bradavek u kojící matky.

Tabuizace – vylučování, odstraňování.

Uretritis – zánět močové trubice

Vitkimizace – proces poškozování a způsobování újmy, čímž se fakticky stává z jedince oběť určitého trestného činu. Má tři fáze: primární, sekundární a terciální.

Vulvovaginitis - je zánět zevních rodidel nebo pochvy. Příznaky jsou výtok, svědění, pálení, eventuálně zarudlé stěny poševní nebo zarudlý zevní genitál.²

---

¹ Hartl, P., Hartlová, H., Psychologický slovník. Praha: vydavatelství Portál, 2000, s. 15.

² ABZ Slovník cizích slov, <http://slovník-cizich-slov.abz.cz>.

Seznam příloh

Příloha č. 1 – Desatero k domácímu násilí

Příloha č. 2 – Bezpečnostní plán obětem domácího násilí

Příloha č. 3 – Členské organizace Evropského fóra pro služby obětem domácího násilí

Příloha č. 4 – Průvodce dětského svědka v trestním řízení

Příloha č. 5 – Intervenční centra

Příloha č. 6 – SARA

Příloha č. 7 – Rakouský model boje proti domácímu násilí

Příloha č. 1

Desatero o domácím násilí

1. Nepoučenost o tom, jak vůči domácímu násilí vystupovat.

Pojem "domácí násilí" zná 80 % občanů starších 15 let, jen necelá pětina této populace má ale dostatek informací, jak se domácímu násilí bránit.

2. Mýty o domácím násilí.

Téměř dvě třetiny populace podléhají mýtu, že napohled slušní lidé se domácího násilí nedopouštějí.

3. Mýty o typické oběti.

Tři pětiny lidí starších 15 let jsou přesvědčeny, že oběťmi domácího násilí se zpravidla stávají slabé a bojácné ženy.

4. Domácí násilí je naléhavý problém, o kterém se nemluví.

Veřejnost nevnímá násilí mezi partnery jako problém zveličovaný feministkami. Dvě třetiny lidí naopak soudí, že je to závažný jev, o němž nelze mlčet.

5. Problém domácího násilí se nevyřeší v rodině.

Podle většiny lidí společnost nemůže domácí násilí tolerovat, protože její rodina sama nevyřeší.

6. Domácí násilí si žádá zásah okolí.

Čtyři pětiny občanů starších 15 let jsou přesvědčeny, že k projevům domácího násilí nemůže zůstat okolí (příbuzní, sousedé, lékař, policie) lhostejné.

7. Bezradnost vůči projevům domácího násilí.

Tváří v tvář domácímu násilí by každý druhý člověk s nějakou pomocí váhal nebo by to nechal bez povšimnutí.

8. Zkušenost s domácím násilím má značná část lidí

Tři pětiny populace starší 15 let znají případy násilí mezi partnery z doslechu, více než čtvrtina se s ním setkala přímo (jako svědek, jako oběť, případně v roli násilníka).

9. Každý šestý občan přiznává násilí ve svém partnerském vztahu.

Ve výzkumu uvedlo 13% veřejnosti, že se stalo obětí partnerského násilí, 3% přiznala roli agresora, celkově tedy domácím násilím trpí minimálně 16% populace starší 15 let.

10. Charakteristické znaky: dlouhodobost, převaha fyzického a psychického násilí, přítomnost dětí.

Podle lidí ochotných o svých zkušenostech vypovídat se většina případů násilí mezi partnery opakuje (66%), je kombinací fyzického a psychického násilí (50%) a odehrává se v přítomnosti dětí (69%).¹

---

¹ Bílý Kruh Bezpečí. *Domácí násilí*. Dostupné z <http://www.bkb.cz>, Copyright Bílý kruh bezpečí, o.s. 2007.

Příloha č. 2

Bezpečnostní plán obětem domácího násilí

1. U někoho, komu věříte, si schovejte: náhradní klíče, oblečení, důležité dokumenty, lékařské předpisy a nějaký peněžní obnos.
2. Uschovejte si jakýkoliv důkaz o fyzickém zneužití (roztrhané oblečení, fotografie modřin a zranění atd.).
3. Naplánujte si nejbezpečnější dobu k případnému útěku.
4. Pamatujte si, kam se můžete obrátit o pomoc. Řekněte někomu, co se s Vámi děje. Noste s sebou telefonní čísla svých přátel, příbuzných a azylových domů.
5. Pokud jste v nebezpečí a potřebujete pomoc, zavolejte policii.
6. Pokud jste zraněn (a), jděte na pohotovost nebo k lékaři a oznamte, co se Vám stalo. Požádejte je, aby Vaši návštěvu zadokumentovali, případně Vám napsali zprávu.
7. Poučte své děti a určete jim bezpečné místo v bytě - pokoj, který jde zamknout, v okolí sousední dům, kam se mohou uchýlit, pokud potřebují pomoc. Znovu je ubezpečte, že jejich úkolem je zůstat v bezpečí a ne vás ochraňovat.
8. Domluvte si signál se sousedy - např. světlo venku je rozsvícené, zavolejte policii.
9. Pokud jste napaden (a) během telefonování na policii - nechejte telefon vyvěšený, mluvte a křičte!
10. Když přijede policie, jděte s ní do jiného pokoje, abyste mohl (a) mluvit bez přerušování.
11. Neodmívejte lékařské vyšetření.
12. Po útoku neuklízejte ihned - důkazy (rozbité sklo, roztrhané oblečení, chomáče vlasů...) sesbírejte do igelitového sáčku a předejte je policii.
13. Škody vyfotografujte, snímky dejte vyvolat i s datem.
14. Zjistěte si jména a čísla policistů.
15. Zeptejte se policistů:
  - Bude pachatel do večera nebo v noci propuštěn?
  - Jak mě ochráníte, pokud se rozzuří a stane se násilnějším?
  - Bylo by lepší, kdybych odešla?

16. Nepopírejte násilí před dětmi, řekněte jim pravdu tak, aby jí porozuměly.

17. Když nemáte dost času, nezdvíhejte malé dítě, protože bude ve vašem náručí zranitelnější.

18. Seznam užitečných rad pro možný únos dětí:

- Učte své děti rozpoznat, kde se nacházejí (jména měst, restaurací, cest...), vyznat se v mapě.
- Naučte je nechávat vzkazy na ubrouscích nebo na papírových utěrkách na toaletách.
- Naučte je, jak požádat o pomoc lidí oblečené v policejních nebo vojenských uniformách.

19. při soudním projednávání se snažte nebyť nervózní, plačtivá a unáhlená.

20. Po rozvodu se nechejte lékařem důkladně vyšetřit (správná cvičení, životospráva).¹

---

¹ Bílý Kruh Bezpečí. *Domácí násilí*. Dostupné z <http://www.bkb.cz>, Copyright Bílý kruh bezpečí, o.s. 2007.

Příloha č. 3

Členské organizace Evropského fóra pro služby obětem domácího násilí

1. Slachtofferhulp Vlaanderen - Belgie
2. SVCCC Foundation (Support victims of crime and combating corruption) - Bulharsko
3. Bílý kruh bezpečí - Česká republika
4. Victim Support Denmark - Dánsko
5. Ohvriabi - Estonsko
6. Rikosuhripaivystys Suomessa - Finsko
7. Institut National d'Aide aux Victimes et de Médiation (INAVEM) - Francie
8. Victim Support - Irská republika
9. Fehér Gyüru - Maďarsko
10. Victim Support Malta - Malta
11. Weisser Ring - Německo
12. Arbeitskreis der Opferhilfen (ADO) - Německo
13. Slachtofferhulp Nederland - Nizozemí
14. Associação Portuguesa de Apoio à Vítima (APAV) - Portugalsko
15. Weisser Ring - Rakousko
16. Pomoc obetiam nasilia - Slovensko
17. Victimology Society of Serbia - Srbsko a Černá hora
18. Brottsofferjourernas Riskförbund - Švédsko
19. Weisser Ring - Švýcarsko
20. Victim Support - Velká Británie
21. Victim Support Northern Ireland - Velká Británie, Severní Irsko
22. Victim Support Scotland - Velká Británie, Skotsko¹

---

¹ Bílý Kruh Bezpečí. *Domácí násilí*. Dostupné z <http://www.bkb.cz>.

Příloha č. 4

Průvodce dětského svědka v trestním řízení

Tento soubor „Průvodce dětského svědka v trestním řízení“ se skládá z následujících knih:

- „Příprav se na roli svědka“
- „Řekni mi více o policii a o soudu“
- „Vaše dítě jde svědčit“ ,

přičemž níže se pokusím ve stručnosti specifikovat stěžejní části jednotlivých knih.

„Příprav se na roli svědka“

Jedná se o knihu, která je určena dětem ve věku 5 až 9 let, může však být užitečná i pro ostatní děti. Dostavit se na policii či k soudu jako svědek je zvláštní úkol a pokud se s ním dítě dosud nesetkalo, nemá se čeho bát a právě tato kniha mu poradí:

- co dělá svědek na policii či u soudu,
- co se vlastně děje na policii či u soudu,
- kdo všechno tam bude,
- co se bude dít potom.

Kniha je rozdělena na dvě části, přičemž první část nese název „**svědek na policii**“ a druhá část je pod názvem „**svědek u soudu**“.

V části jedna jsou obsaženy následující otázky, které dítěti poskytují odpovědi na jeho nejčastější dotazy a spojené obavy ze svědectví. Jedná se o otázky:

- **kde budeš svědčit** – určení místa, které si dítě může vybrat,
- **proč lidé chodí svědčit na policii** – vysvětlení základních zákonných důvodů,
- **o kom si myslíš, že porušuje zákon** – názorné vysvětlení, o kom je dítě přesvědčeno, že porušuje zákon,
- **koho potkáš na policii** - vysvětlení jednotlivých zúčastněných stran jako je policista, zapisovatel, svědek, příbraná osoba, rodiče/zákonní zástupci, zmocněnec poškozeného, obviněný, obhájce obviněného, soudní znalec, státní zástupce a soudce,

- **co se bude dít na policii** – do bude přítomen výpovědi, na co se budou ptát, ukázka možného použití loutek (Jája a Pája) a že mohou vyprávění zaznamenávat na video či magnetofon,
- **jaký je tvůj úkol na policii** - pozorně poslouchat otázky, odpovídat na otázky a to nejdůležitější říkat pravdu,
- **nebát se říci o pomoc** – když máš žízeň, chceš jít na toaletu, když jsi unaven.

Část druhá je u způsobena stejně jako část první a jsou zde položeny konkrétní otázky na nejběžnější dotazy dítěte, jako například:

- **jak vypadá soud** – vysvětlení, že soudní budovy mohou být různé,
- **proč lidé chodí k soudu** – místo, kde se rozhoduje zda někdo porušil zákon,
- **kdo je kdo u soudu** – vysvětlení kdo je soudce, obžalovaný, obhájce obžalovaného, státní zástupce, svědek, justiční, vězeňská stráž, soudní zapisovatelka a veřejnost,
- **co se děje u soudu** – vysvětlení hlavních úkolů soudu, např. pojem hlavní líčení,
- **jaký je tvůj úkol u soudu** – poslouvej pozorně otázky, odpovídej na otázky, říkej pravdu,
- **co dělat v den hlavního líčení,**
- **soudce můžeš kdykoli požádat o pomoc** – např. že na něco zapomněl, udělal chybu, chceš se napít, odpočinout si, odejít na toaletu,
- **jak to vypadá uvnitř jednacích síní,**
- **co bude potom** – vysvětlení pojmu a rozhodnutí o vině a trestu či naopak vysvětlení pojmu zproštění obžaloby.¹

„At’ se stane u soudu cokoliv, vždy měj na paměti, že ty jsi neudělal nic špatného.“

„Řekni mi více o policii a o soudu“

Jedná se o knihu, která je určena dětem ve věku 10 až 15 let, může však být podnětná i pro mladší děti. Úvodem je sdělováno dítěti, „dostal jsi tuto knížku, protože budeš brzy svědčit na policii a možná i u soudu. Budeš tedy v roli svědka. Svědčit chodí řada mladých lidí, proto nemusíš mít pocit, že jsi v tom sám. Dělat něco poprvé není

¹ Kolektiv autorů. *Průvodce dětského svědka v trestním řízení*.... Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí o.p.s., 2005, s. 1-24.

snadné pro nikoho. Hodně mladých lidí, kteří podávají svědectví, se cítí lépe, pokud ještě před tím vědí, co mohou očekávat.“ Tato kniha poradí:

- co dělá svědek,
- s kým se setkáš na policii a u soudu,
- co se tam bude dít,
- co bude následovat po skončení jednání na policii a u soudu.

V této knize je obdobně jako v předchozí knize „Připrav se na roli svědka“, podrobně ve dvou částech uvedeny odpovědi na nejčastější otázky, pokud se dítě přímo setká s rolí svědka. Část první opět pojednává o roli svědka na policii a v části s názvem svědek u soudu jsou položeny otázky na nejčastější dotazy dětí, přičemž tyto jsou stručně a s ohledem na věk dětí jasně vysvětleny. Jsou zde obsaženy složitější otázky vzhledem k tomu, že se jedná o knihu určenou pro starší děti než u předchozí knihy, ale rovněž jako v první knize jsou všechny otázky opřeny o stěžejní pilíře a to:

- Pečlivě poslouchej.
- Vždy říkej pravdu.
- Při odpovídání na otázky nespěchej.
- Nehádej ani si nevymýšlej odpověď.
- Můžeš bez obav říci: Nerozumím nebo nevím nebo nepamatuji se.
- Pokud jsi něco zapomněl říci, oznam to soudci.
- Pokud jsi se spletl, oznam to soudci.
- Pokud potřebuješ pomoc, obrať se kdykoliv na soudce.¹

„Vaše dítě jde svědčit“

Jedná se o knihu s informacemi pro osoby odpovědné za výchovu dítěte. Výslech na policii a účast u soudu v roli svědka může pro dítě představovat značnou zátěž. Dítě může mít pocit, že provedlo něco špatného, a v takovém případě potřebuje vaše uklidnění. Zároveň se může jednat o těžké chvíle i pro vás, jeho rodiče nebo pečovatele.

---

¹ Kolektiv autorů. *Průvodce dětského svědka v trestním řízení*.... Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí o.p.s., 2005, s. 1-28.

Tato kniha popisuje některé praktické postupy, jimiž můžete svému dítěti pomoci, aby nabylo sebejistotu v souvislosti se svým svěděním na policii a u soudu. Dále obsahuje užitečné rady, jak se vypořádat s vašimi vlastními pocity a obavami. Pokud pomáháte svému dítěti s přípravou na roli svědka, dbejte laskavě na to, abyste s dítětem neopakovali nebo nenacvičovali svědeckou výpověď. Pokud se bude zdát, že byla výpověď dítěte „nacvičena“, je pravděpodobné, že nemusí být vzata jako věrohodná. Více informací v této záležitosti poskytne policie.

Opět i v této knize jsou uvedeny nejčastější otázky na které se rodiče či zákonní zástupci dítěte ptají a jsou stručně a pochopitelně vysvětleny. Jedná se například o:

- **vaše dítě potřebuje podporu** – jak postupovat, jak jednat a mluvit s dítětem,
- **sledujte změny v chování dítěte** – vpozorovat základní projevy změn v chování, které se silně projeví do každodenních činností,
- **ověřte si, zda vaše dítě nesoužijí obavy** – vyzvěte dítě, aby hovořilo o svých obavách, berte dítě vážně a pokuste se problém nezveličovat,
- **vaše dítě má potíže s učením nebo jiné potíže** – mějte na paměti, že dítě může potřebovat zvláštní podporu a péči před výslechem na policii a před soudním jednáním,
- **vaše vlastní pocity** – uvědomit si, že účast dítěte na policii či u soudu se pro nás může stát mimořádně náročná,
- **osoba přibraná** – vysvětlení o koho se jedná, jaký účel splňuje při výslechu dítěte,
- **pomozte svému dítěti, aby poskytlo účinné svědectví** – projednat např. na policii způsob, který bude dítěti nejlépe vyhovovat, možnost využití ustanovení § 55/2 tr. řádu, aby dítě vypovídalo jako utajený svědek,
- **vyšetření duševního stavu svědka** – vysvětlení toho, že trestní řád umožňuje zkoumat stav svědka, jestliže jsou zde závažné pochybnosti, zda schopnost svědka správně vnímat, zapamatovat si a reprodukovat prožitou událost není podstatně snížena,
- **co se bude dít u soudu** – stručné vysvětlení průběhu trestního řízení před soudem,
- **budu muset dlouho čekat** – hlavním bodem zde je nepřipomínat dítěti termín hlavního líčení

- **dovedení případu před soud** – vysvětlení základních pojmů postavení osoby podezřelé, obviněné, obžalované a odsouzené,
- **fáze iniciování soudního případu** – postup jak celý případ postupuje, tedy nejprve policie, státní zastupitelství a soud,
- **co se děje u soudu** – nejdůležitější část před soudem se nazývá hlavní líčení,
- **máte doprovázet dítě u soudu** – nejdůležitější je v tomto názor dítěte zda to ono samo chce a následně až pak se rozhodnout,
- **den hlavního líčení** – toto je spojeno s určitým časovým obdobím po které bude možná nutno čekat v soudní budově, proto je dobré přinést si s sebou nějaké rozptýlení nebo také lze opatřením soudu umožnit čekání v soukromí, abyste nebyli nuceni čekat ve veřejných prostorech,
- **výsledek případu** – ujistěte své dítě, jak je důležité, že vypovídalo pravdu. Poučte své dítě, že za rozhodnutí soudu nenese žádnou odpovědnost a že neučinilo nic špatného,
- **po skončení hlavního líčení** – projednávání před soudem je veřejné, ale v některých případech jako např. u pohlavního zneužívání dítěte lze veřejnost vykázat. Je dobré pro dítě, které je rozrušeno naplánovat nějakou akci, která dítě potěší,
- **zákon č. 218/2003 Sb.** – vysvětlení zákona o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže (zákon o soudnictví ve věcech mládeže),
- **děti mladší patnácti let a mladiství** – vysvětlení jednotlivých věkových skupin dětí, vymezení pojmu trestný čin a provinění,
- **výchovná opatření, řízení proti mladistvým, ochrana soukromí mladistvého, vazba, dohled probačního úředníka a odstoupení od trestního stíhání** – vysvětlení dalších důležitých pojmů ve vztahu k dítěti a jejich možnému využití v rámci trestního řízení a policii nebo u soudu.¹

---

¹ Kolektiv autorů. *Průvodce dětského svědka v trestním řízení*.... Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí o.p.s., 2005, 1-16.

Příloha č. 5

Intervenční centrum

Pro osoby ohrožené domácím násilím ¹

NÁZEV IC	ADRESA	PROVOZNÍ DOBA PRO VEŘEJNOST	TELEFON	WWW STRÁNKY
IC BRNO	Sýpka 25 613 00 Brno – Černá pole	Po – Čt 8 – 20 Pá 6 – 16	544 501 121 739 078 078 nonstop	www.donacentr um.cz
IC ČESKÉ BUDĚJOVICE	Kanovnická 11/390 370 01 České Budějovice	Po 13 – 18 Út - Čt 8 – 12 13– 16 Pá pro objednané	386 323 016 603 281 300	www.charitacb. cz
IC HRADEC KRÁLOVÉ	Velké náměstí 34 500 03 Hradec Králové	Po 13 – 18 St 8-12 13-18 Čt 8-12 13-16 Pá pro objednané	495 530 033 774 591 383	www.hk.caritas .cz/ochhk
IC JIHLAVA	Pod Příkopem 4, 586 01 Jihlava	Po- Pá 8 – 14 ostatní dle tel.dohody	567 215 532 606 520 546	www.psychoce ntrum.cz
IC LIBEREC	Tanvaldská 269 463 11 Liberec 30	Po 7 – 16 Út 7 – 15 St 7 – 16 Pá 7 – 12	482 311 632	www.csslk.cz
IC MSK I.- OSTRAVA Ostrava Opava Nový Jičín	28. října 124 702 00 Ostrava	Po 8 – 20 Út 8 – 16 St 8 – 16 Čt 8 – 20 Pá 8 – 16	597 489 207 597 489 204 (fax)	www.bkb.cz
IC MSK II.- OSTRAVA Karviná Bruntál	28.října 86/1810 702 00 Moravská Ostrava	Po-Pá 8 – 12 13 – 16	596 611 239 739 500 634	www.slezskadi akonie.cz
IC OLOMOUC	Na Vozovce 26 779 00 Olomouc	Po-Pá 7 – 15	585 754 736	www.ssp-ol.cz
IC PARDUBICE	Erno Košťála 980 530 12 Pardubice	Po-Pá 8 - 16	466 260 528 774 755 744	www.skp- centrum.cz
IC PLZEŇ	Cukrovarská 16 326 00 Plzeň	Po-St 8 – 12 13:30 – 17:30 Čt-Pá 8 – 16	777 167 004	www.charita.cz /plzen

¹ Dona linka. Adresář intervenčních center. Dostupné z <http://www.donalinka.cz>, Copyright Bílý kruh bezpečí, o.s. 2007.

IC PRAHA	Šromova 861 198 00 Praha 9 – Černý Most	Po 7– 16 Út-Čt 7– 17 Pá 7– 13	281 861 580 281 911 883 604 231 085 731 056 701 793 440 771	www.mcssp. cz www.cesop.cz
IC RAKOVNÍK	Žižkovo nám.169/I 269 01 Rakovník	Po a Pá 8 – 14 Út a Čt 8 – 16 St 8 – 15	313 502 588 605 765 883	www.ic- rakovnik.cz
IC SOKOLOV	J.K.Tyla 461 356 01 Sokolov (zelená vila naproti bývalému hotelu Ohře)	Út 8 – 11 St 13 – 15 Čt 8 – 15	352 66 14 18 736 514 095	www.ouss.cz
IC ÚSTÍ NAD LABEM	K Chatám 22 403 40 Ústí nad Labem - Skorotice	Po 8 – 18 Út a Čt 8 – 12 St 8 – 20 Pá 8 – 16	475 511 811 475 201 495 fax	www.volny. cz/spirala.ck i
IC ZLÍN	U Náhonu 5208 760 01 Zlín	Po–Pá 7 – 15	577 018 265 774 405 682	www.poradnazl in.cz

Příloha č. 6

sara dn
pomůcka pro policisty

sara dn

3x5 otázek
na rizikové faktory

OTÁZKY ke zjištění rizika eskalace domácího násilí

DOMÁCÍ NÁSILÍ

Domácí násilí (dále jen dn) je především fyzické, psychické anebo sexuální násilí, ke kterému dochází mezi blízkými osobami. O domácí násilí se jedná vždy, pokud jsou přítomny všechny následující znaky.

KLÍČOVÉ ZNAKY DN

- 1) **OPAKOVÁNÍ A DLOUHODOBOST** – z jednoho útoku jakéhokoli charakteru ještě nelze určit, zda jde o domácí násilí. Může to však být jeho začátek. *Ptejte se na minulé incidenty, na předešlé zákroky PCR, na úrazy apod.*
- 2) **ESKALACE** – domácí násilí se stupňuje od útoků proti lidské důstojnosti k fyzickým útokům až k závažným trestným činům ohrožujícím zdraví a život. *Ptejte se, jak často se incidenty opakují a zda roste intenzita útoků či výhrůžek.*
- 3) **JASNÉ A NEZPOCHYBNITELNÉ ROZDĚLENÍ ROLÍ** na ohroženou osobu a násilnou osobu – domácími násilím nejsou vzájemná napadání, hádky, rvačky, spory, kde je rovné nebo střídavé postavení stran incidentu. *Ptejte se, kdo je ohrožen a kdo ubližuje.*
- 4) **NEVEŘEJNOST** – domácí násilí probíhá zpravidla za zavřenými dveřmi bytu či domu, stranou společenské kontroly. *Ptejte se, kdy a kde k násilí dochází.*

sara dn

SOUBOR RIZIKOVÝCH FAKTORŮ KE ZJIŠTĚNÍ HROZBY BUDOUCÍHO DN

V případě, že na místě zákroku identifikujete situaci jako domácí násilí, doporučujeme vám položit následující katalog otázek. Ty pomohou vám i ohroženým osobám uvědomit si reálné riziko současného a budoucího ohrožení. Zdrojem informací, tj. osobou, která na otázky odpoví, může být ohrožená osoba, oznamovatel (např. sousedé), ale i násilná osoba.

Otázky jsou orientačním vodítkem a slouží k rychlému a správnému rozhodnutí o dalším postupu. Otázky pokládejte v souvislosti s aktuálním incidentem a zajímejte se také o incidenty předchozí, protože domácí násilí je násilím na pokračování. V této fázi zákroku není nutné provést písemný záznam, je-li to možné, doporučuje se pořídit záznam zvukový.

K vyhodnocení budoucího možného rizika dn použijte vlastní úhvat. Zvažte další kroky a opatření. Ze škály možných opatření zvolte vždy takové, které bude s přihlédnutím ke konkrétní situaci maximálně bezpečné pro ohrožené osoby.

Například:

- přivolejte další policisty
- zvažte opatření podle trestního řádu nebo zákona o PCR
- po 1. 1. 2007 zvažte „vykázání“ podle zákona č. 135/2006 Sb.
- doporučte azylové zařízení nebo jiné bezpečné místo
- poučte ohroženou osobu o bezpečnostním plánu
- informujte OSPD o dětech v rodině
- předejte ohrožené osobě kontakt na DONA linku

Tento dokument vydává Bílý kruh bezpečí, o.s. v rámci projektu „Regionální podpora informovanosti o nonstop lince pomoci obětem domácího násilí“, projektu spolufinancovaného Evropskou unií a státním rozpočtem České republiky.

NÁSILÍ VE VZTAHU K BLÍZKÉ OSOBE

ODDÍL 1

- 1) **Dopouští se násilná osoba závažného fyzického nebo sexuálního násilí?**
– např. fyzické útoky a sexuální násilí, pokusy o ně, použití zbraní
- 2) **Vyhrožuje závažným násilím, sděluje své násilné úmysly?**
– např. vyjadřuje vražedné nebo agresivní myšlenky, plány, ničí oblíbené věci ohrožené osoby
- 3) **Dochází ke stupňování fyzického/sexuálního násilí nebo výhrůžek a úmyslů ze strany násilné osoby?**
– např. zvyšuje se krutost, četnost nebo různorodost násilných činů, výhrůžek nebo úmyslů
- 4) **Porušuje násilná osoba příkazy soudu a jiná nařízení?**
– např. podmínky kauce, zkušební doby, podmínečného propuštění, trestu zákazu pobytu, společenské záruky, probace aj.
- 5) **Má násilná osoba názory a postoje, které schvalují násilí?**
– např. vyznává a omlouvá zneužívání moci a různé formy násilí, trpí chorobnou žárlivostí, má potřebu ovládat blízké osoby, zlehčuje nebo popírá dn

ODDÍL 2

OBECNÉ SKLONY NÁSILNÉ OSOBY K NÁSILÍ

- 1) **Dopouští se obecné kriminality?**
– jedná násilná osoba antisociálně na veřejnosti (tj. mimo domácí násilí), existují informace o takovém chování, je držitelem zbraně
- 2) **Jsou informace o problémech v předchozích vztazích?**
– měla násilná osoba problém vytvořit a udržet dlouhodobý důvěrný vztah (opakované opouštění partnera, násilí ve vztahu)
- 3) **Má násilná osoba pracovní nebo finanční problémy?**
– např. je dlouhodobě bez zaměstnání, často mění zaměstnání, má výrazné finanční obtíže
- 4) **Má násilná osoba problémy s toxikomanii a jinými závislostmi?**
– např. problémy spojené s užíváním nelegálních drog, alkoholu nebo předepsaných léků, s hráchskou závislostí např. na automatech
- 5) **Má násilná osoba problémy v oblasti duševního zdraví?**
– např. evidentní známky narušení kontaktu s realitou, extrémní chování vybočující mimo normu

ODDÍL 3

ZRANITELNOST OHROŽENÉ OSOBY

- 1) **Chová se ohrožená osoba rozporuplně ve vztahu k násilné osobě?**
– přestože se chce od násilné osoby odpoutat, udržuje s ní pravidelné nebo nepravidelné kontakty, popírá a omlouvá akce násilníka, svaluje vinu na sebe
- 2) **Má z násilné osoby extrémní strach?**
– tzn. hladina strachu výrazně ovlivňuje její sebeobraně chování, strach ohroženou osobu traumatizuje a ochromuje její jednání
- 3) **Umí si ohrožená osoba zajistit bezpečí?**
– riziko je velké, pokud ohrožená osoba nemá znalosti o tom, kde a jak hledat pomoc, není schopna zajistit své bezpečí, nezná svá práva, má malé nebo žádné kontakty s přáteli a s původní rodinou
- 4) **Existují objektivní překážky, které brání zajištění bezpečí pro ohroženou osobu (nejenom v místě bydliště, ale i v zaměstnání)?**
– tato místa nezaručují bezpečí, chybí podpora od jiných osob, zdroje pomoci nejsou rychle a lehce dosažitelné, existuje problém s dopravní obslužností
- 5) **Má ohrožená osoba závažné osobní problémy?**
– např. problémy se zaměstnáním, s financemi, problémy právního rázu, mentální problémy, problémy s užíváním návykových látek

www.donalinka.cz – www.bkb.cz – www.domacinasil.cz

Copyright © 2005 P. R. Kropp, S. D. Hart & H. Bellefregé – Copyright © 2006 Bílý kruh bezpečí, o.s. Kopírování, reprodukce a opětovný přenos jakýmkoli způsobem jsou zakázány mezinárodním právem.

¹ Bílý Kruh Bezpečí. *Domácí násilí*. Dostupné z <http://www.bkb.cz>, Copyright Bílý kruh bezpečí, o.s. 2007.

